

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Μάρτης-Απρίλης 2017 Νο121 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Αριστερή εναλλακτική

στα ατέλειωτα Μνημόνια και το ρατσισμό



- Η προεδρία Τραμπ • Η άλλη Αμερική • Γυναίκες και Ρώσικη Επανάσταση
- Αναρχικοί και Μπολσεβίκοι • 18 Μάρτη • Η χρονιά των μεγάλων κανονιών

121 Τεύχος Μάρτης - Απρίλης 2017

2 Αριστερή εναλλακτική στα ατέλειωτα Μνημόνια και το ρατσισμό

Μαρία Στύλλη

7 Η προεδρία Τραμπ – συνώνυμο της αποσταθεροποίησης;

Πάνος Γκαργκάνας

12 ΗΠΑ, ένα νέο κίνημα με βαθιές ρίζες

Λένα Βερδέ, Γιώργος Πίπτας

18 Αναρχικοί και Μπολσεβίκοι

Λέανδρος Μπόλιαρης

24 Το γυναικείο ζήτημα και η Ρώσικη Επανάσταση

Δήμητρα Κυρίλλη

29 Προς τη διεθνή κινητοποίηση 18 Μάρτη

Πέτρος Κωνσταντίνου

33 Η χρονιά των μεγάλων κανονιών

Σωτήρης Κοντογιάννης

37 Βιβλιοκριτική

Τζων Μπέργκερ
Ο Εβδομος Ανθρωπος

Σύλβια Φεσσά

Ζοζέφ Αντρέας
**Για τα Πληγωμένα
μας Αδέρφια**

Λέανδρος Μπόλιαρης

Μάριος Θρασυβούλου
**Ο εθνικισμός
των ελληνοκυπρίων**

Θανάσης Καμπαγιάννης

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, **Υπεύθυνη σύνταξης:** Μαρία Στύλλη

Σύνταξη: Κώστας Βήασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλιαρης, Κώστας Σαρρής, **Εξώφυλλο, σελιδοποίηση:** Παντελής Γαβριηλίδης, **Υπεύθυνη διακίνησης:** Ελέαλλα Τσώλη, 210 5247140, **Κεντρική διάθεση:** Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, **ISSN:** 2241-7176

Για επικοινωνία: sosialismosapotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Αριστερή εναλλακτική στα ατέλειωτα Μνημόνια και το ρατσισμό

Στροφή προς το χειρότερο είναι η απόφαση της κυβέρνησης του Αλέξη Τσίπρα να προχωρήσει σε συμφωνία με τους “θεσμούς” για ένα νέο (τέταρτο) μνημόνιο μετά το 2018. Μέχρι πρόσφατα ακόμα, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ έλεγε ότι πρέπει να ολοκληρωθεί την υλοποίηση του τρίτου μνημονίου γιατί αυτό θα σημάνει το τέλος της λιτότητας, την επιστροφή της ανάπτυξης και τη δυνατότητα δανεισμού από τις διεθνείς χρηματαγορές χωρίς την εποπτεία της Τρόικας.

Εμφανικά, όλα αυτά είναι στον αέρα. Η ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης του τρίτου μνημονίου έχει σαν προϋπόθεση τη συμφωνία για ... ένα ακόμη μνημόνιο. Και το περιεχόμενο αυτής της συμφωνίας είναι τόσο σκληρό όσο όλα

Με το εργασιακό κίνημα να αντιστέκεται στον κατήφορο προς το τέταρτο Μνημόνιο, η Μαρία Στύλλου εξηγεί γιατί οι επιλογές της Αριστεράς θα είναι καθοριστικές.

τα μνημόνια που έχουν προηγηθεί. Καμιά ταχυδακτυλουργία για “ένα ευρώ δίνεις, ένα ευρώ παίρνεις” δεν μπορεί να κρύψει αυτή την πραγματικότητα.

Και μόνο οι δυο βασικοί πυλώνες της νέας συμφωνίας που ήδη έχουν γίνει αποδεκτοί από την κυβέρνηση είναι αρκετοί για να δείξουν τη χειρότερη κατάσταση. Τα κλιμάκια των “θεσμών” βρίσκονται στην Αθήνα για να συγκεκριμενοποιήσουν πόσο θα κατέβει το αφορολόγητο όριο και πόσο γρήγορα θα μειωθούν ξανά οι συντάξεις. Ο συνδυασμός αυτών των δυο ρυθμίσεων μεταφράζεται

σε νέες απώλειες ύψους ενός μηνιατίκου για τους μισθωτούς και μιας σύνταξης για τους συνταξιούχους.

Σύμφωνα με πρώτους υπολογισμούς μια μείωση του αφορολόγητου από τα 9000 ευρώ περίπου που βρίσκεται σήμερα στα 6000 ευρώ (που ήδη συζητείται) θα σημαίνει επιπλέον φόρο 650 ευρώ το χρόνο για όσους ήδη βρίσκονταν πάνω από το όριο. Και θα αρχίσουν να πληρώνουν φόρο και όσοι έχουν μηνιατικό επιπέδου 500 ευρώ! Για κάθε 100 ευρώ που θα μειώνεται η έκπτωση φόρου για μισθωτούς και συνταξιούχους, το πρωτογενές πλεόνασμα του προϋπολογισμού θα αυξάνεται κατά 300 εκατομμύρια ευρώ! Θηριώδης μηχανισμός για να επιτυγχάνεται ο στόχος για πλε-

Απεργία 2 Μάρτη: στο κεφάλι οι εργαζόμενοι στα ασφαλιστικά ταμεία και ακολουθούν οι απεργοί από τα νοσοκομεία.



ονάσματα ύψους 3,5% του ΑΕΠ μετά το 2018.

Η συγκεκριμενοποίηση για το αν η περιοριστική των συντάξεων θα γίνει με κατάργηση της “προσωπικής διαφοράς” που είχε καθιερώσει ο νόμος Κατρούγκαλου ως αμορτισέρ για τους πάλιους συνταξιούχους απομένει να διευκρινιστεί. Στο μεταξύ, όμως, η διάδοχος του Κατρούγκαλου, η κυρία Έφη Αχτσιόγλου με επιστολή της στην εφημερίδα Φαίινάνσιαλ Τάιμς¹ επισημαίνει ότι το ΔΝΤ λανθασμένα ισχυρίζεται ότι “οι συντάξεις απαιτούν ετήσιες μεταβιβάσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό της τάξης του 11% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Μετά την εφαρμογή του νέου νόμου για τις συντάξεις το περασμένο έτος, η συνολική κρατική χρηματοδότηση των συντάξεων προβλέπεται να είναι χαμηλότερη από 9% του ΑΕΠ”. Και έπειτα συνέχεια, σύμφωνα με την υπουργό, αφού “η ελληνική κυβέρνηση εισήγαγε μια συνολική μεταρρύθμιση που εγγυάται την εξοικονόμηση της τάξης του 1,5% του ΑΕΠ μέχρι το 2018”.

Έτσι, λοιπόν, η κυβέρνηση “αντιστέκεται” στις παράλογες απαιτήσεις του ΔΝΤ υλοποιώντας τες βήμα-βήμα.

Και βέβαια ο κατήφορος δεν τελειώνει σε αυτό το σημείο. Οι υπουργοί του ΣΥΡΙΖΑ έχουν πλέον ανοιχτά υιοθετήσει τη νεοφιλελεύθερη συλλογιστική ότι όλα αυτά βρίσκουν τη δικαίωσή τους στη “βελτίωση του επενδυτικού κλίματος” που θα φέρει το κλείσιμο της συμφωνίας. Με αυτή την οπτική, όλα τα βήματα ιδιωτικοποίησης δημόσιων επιχειρήσεων και υπηρεσιών μεταφράζονται σε “επενδυτικές ευκαιρίες”. Η επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων δεν είναι πλέον αναγκαστική συμμόρφωση με τις υποδείξεις των δανειστών, είναι κυβερνητική “αναπτυξιακή” επιλογή. Έτσι η ΕΥΔΑΠ “πρέπει” να δώσει μέρος, οι συγκοινωνίες (Μετρό-ΗΣΑΠ-Τραμ) να δίνουν κέρδη από την αξιοποίηση των δημόσιων χώρων που κατέχουν, η ΔΕΗ να πουλήσει μονάδες.

Πόσο βιώσιμο είναι τελικά το χρέος;

Όλη αυτή η στροφή προς το χειρότερο ξεκίνησε με τους μύδρους που έριξε το ΔΝΤ για τη βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους. Στη συνεδρίαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου του τη Δευτέρα 6 Φλεβάρη, συζήτησε για πρώτη φορά με τόσο επίσημο τρόπο την εκτίμηση ότι δεν είναι βιώσιμο. Όχι

απλά “μη βιώσιμο” αλλά “εκρηκτικό” είναι το χρέος. Το 2022 θα αντιστοιχεί στο 164% του ΑΕΠ. Ύστερα, όμως, θα αρχίσει να ανεβαίνει και να ανεβαίνει. Το 2060, λέει το ΔΝΤ, θα έχει φτάσει στο 275%. Εξίσου εκρηκτικό θα είναι και το κόστος της εξυπηρέτησής του: 16% του ΑΕΠ το 2024, 20% το 2031, 33% το 2040. Πρόκειται για εφιαλτικά νούμερα.

Η λιτότητα δεν έβγαλε την οικονομία από την κρίση, ούτε μείωσε τις ανισότητες πουθενά

Οι εκπρόσωποι των χωρών μελών της ΕΕ που συμμετέχουν στο Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ διαφώνησαν με αυτές τις εκτιμήσεις. Και για πρώτη φορά στα χρονικά, άφησαν να γίνουν γνωστές οι διαφωνίες στο κορυφαίο όργανο του ΔΝΤ. Ο επικεφαλής του “ευρωπαϊκού ΔΝΤ”, ο Κλάους Ρέκλινγκ του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM) έγραψε τρεις μέρες μετά ένα άρθρο στους Φαίινάνσιαλ Τάιμς με τίτλο “Η αλληλεγγύη προς την Ελλάδα θα καταστήσει το χρέος της βιώσιμο”.² Εκεί χρησιμοποίησε σαν επιχείρημα τη μεγάλη εμπλοκή του ESM στην Ελλάδα (“έχουμε δώσει ήδη 174 δις ευρώ και δεν θα τα δίνουμε αν δεν νομίζαμε ότι θα πάρουμε τα λεφτά μας πίσω” και “ο ESM θα κατέχει τα δυο τρίτα του ελληνικού χρέους για τουλάχιστο 30 χρόνια ακόμη”) για να πείσει ότι η βιωσιμότητα μπορεί να αργησει αλλά τελικά θα εξασφαλιστεί.

Ωστόσο ούτε οι ίδιοι οι διεθνείς “επενδυτές” δεν πείστηκαν. Την ίδια μέρα που δημοσίευαν το άρθρο του Ρέκλινγκ, οι Φαίινάνσιαλ Τάιμς είχαν πρωτοσέλιδο τίτλο ότι οι χρηματοαγορές ξεφορτώνονταν τα ελληνικά ομόλογα και ανεβάζαν τα επιτόκια κοντά στο 10%, δηλαδή σε επίπεδα απαγορευτικά για τα σενάρια περί επιστροφής της Ελλάδας στις αγορές.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, το Euro Working Group που συνεδρίαζε εκείνη τη μέρα με τη παρουσία εκπροσώπων του ΔΝΤ και χωρίς την συμμετοχή του Χουλιμράκη που θα εκπροσωπούσε την ελληνική κυβέρνηση, διαμόρφωσε το τελικό έγγραφο για τα έξτρα μέτρα που

απαιτεί πέρα από το 2018. Λίγες μέρες μετά, ο Τσακαλώτος έδωσε την πολιτική συμφωνία της κυβέρνησης και άρχισε η διαδικασία συγκεκριμενοποίησης του νέου μνημόνιου.

Αυτή η διαδρομή είναι από μόνη της διαφωτιστική για την κατάσταση που επικρατεί. Εφτά χρόνια μετά το πρώτο μνημόνιο τίποτα δεν έχει λυθεί και το μόνο που έχουν πετύχει οι συνταγές που επέβαλαν ΔΝΤ-ΕΕ άλλοτε συμφωνώντας και άλλοτε διαφωνώντας μεταξύ τους είναι η απογείωση της φτώχειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από τα επίσημα όρια της φτώχειας κυμάνθηκε ανάμεσα στο 23 και στο 25% από το 2010 μέχρι σήμερα στην ΕΕ σαν σύνολο. Για την Ελλάδα, τα στοιχεία δείχνουν εκτίναξη από το 28% στο 36% την ίδια περίοδο.

Βέβαια, δεν περιμέναμε από τα επιτελεία της ΕΕ να ομολογήσουν την αποτυχία τους. Χιλιάδες άνθρωποι στην Ελλάδα, όμως, είχαν (και πολλοί έχουν ακόμα) την απαίτηση ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα μπορούσε να αξιοποιήσει αυτό το γεγονός. Δεν είναι μόνο το ΔΝΤ που επισημαίνει ότι τα μνημόνια δεν έκαναν το ελληνικό χρέος βιώσιμο. Είναι μεγάλα τμήματα των πληθυσμών της Ευρώπης που φτάνουν οργισμένα στο συμπέρασμα ότι η λιτότητα δεν έβγαλε την οικονομία από την κρίση, ούτε μείωσε τις ανισότητες πουθενά.

Οι κυβερνήσεις στην καρδιά της ΕΕ αντιμετωπίζουν δύσκολες εκλογικές αναμετρήσεις αυτή την περίοδο. Ενώ πλησιάζει η επέτειος των 60 χρόνων από την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης που δημιούργησε την ΕΟΚ τον Μάρτη του 1957, η κατάσταση δεν σηκώνει πανηγυρισμούς. Ο Ολλανδός επικεφαλής του Eurogroup, ο Γενς Ντάι-σελμπλουμ βλέπει το κόμμα του να καταρρέει παραμονές των εκεί εκλογών. Ο πρωθυπουργός της Γαλλίας ήρθε στην Αθήνα να διαβεβαιώσει για πολλοστή φορά ότι όλα θα πάνε καλά αν η ελληνική κυβέρνηση τηρήσει τις δεσμεύσεις της, αλλά δεν τον πιστεύει ούτε ένα μικρό κομμάτι από το Σοσιαλιστικό κόμμα που επίσης καταρρέει εκλογικά. Η ίδια η Μέγκελ που διαφημιζόταν ως η κολώνα σταθερότητας απέναντι στις αστάθειες του Brexit, της Ιταλίας, του Τραμπ, βρίσκεται στα στενά.

Όλοι αυτοί, το τελευταίο πράγμα που θα ήθελαν αυτή τη στιγμή είναι μια στάση πληρωμών του ελληνικού χρέους. Δεν θα μπορούσαν να ελέγξουν μια τέ-



Πανό της ΚΕΕΡΦΑ στα κάγκελα της ΕΡΤ. Η διοίκηση της ΕΡΤ αναγκάστηκε μετά από απόφαση της ΠΟΣΠΕΡΤ για απεργιακή κινητοποίηση να κόψει την προβολή της Χρυσής Αυγής το Σάββατο 25 Φλεβάρη.

τοια εξέλιξη ούτε οικονομικά ούτε πολιτικά. Αλλά ο Αλέξης Τσίπρας έχει αποκλείσει κάθε τέτοια κίνηση. Προτιμάει να επιβάλει τα εξουθενωτικά μέτρα που δεν οδηγούν πουθενά. Η αντίσταση είναι μονόδρομος περισσότερο από κάθε άλλη φορά.

Η αντίσταση

Η κυβέρνηση ετοιμάζει σχέδια χωρίς τον ξενοδόχο και αυτή είναι η εργατική αντίσταση. Όλες οι μνημονιακές κυβερνήσεις μέχρι τώρα στήριζαν τις ελπίδες τους σε θεωρίες που έλεγαν ότι ο κόσμος θα κουρασθεί. Ότι μετά από μια-δυο πανεργατικές θα δει ότι δεν βγαίνει τίποτα και θα πάει σπίτι του.

Με αυτούς τους υπολογισμούς πορεύτηκε το ΠΑΣΟΚ από την ψήφιση του πρώτου Μνημονίου το 2010 μέχρι το φθινόπωρο του 2011, τότε που η 48ωρη πανεργατική απεργία τον Οκτώβριο του 11 έριξε τον ΓΑΠ και την κυβέρνηση του. Η κυβέρνηση Παπαδήμου που ακολούθησε δεν είχε καλύτερη μοίρα. Είχε τέσσερις μήνες ζωής για να υπογράψει το δεύτερο μνημόνιο και το περιβόητο PSI πριν καταρρεύσει μέσα σε συνθήκες που έμοιαζαν με εξέγερση. Στις 12 Φλεβάρη του 2012 η Αθήνα καίγεται με τα συνδικάτα να απεργούν και τον κόσμο να περικυκλώνει τη Βουλή σε διαρκείς συγκρούσεις με τα ΜΑΤ.

Η κυβέρνηση Σαμαρά-Βενιζέλου-Κουβέλη είχε από την αρχή απέναντί της ένα εργατικό κίνημα που είχε δείξει

έμπρακτα τη δύναμή του με απεργίες και πολιτικές μάχες και προχωρούσε προς τα αριστερά. Ήδη από τις διπλές εκλογές του 12, τον Μάη και τον Ιούνη, η πλειοψηφία των εργατών ψήφισε με τη σκέψη μιας κυβέρνησης της αριστεράς και το γεγονός ότι αυτό δεν προέκυψε τότε δεν σταμάτησε ούτε τις αναζητήσεις προς τα αριστερά ούτε τους αγώνες. Ακόμη και η πρωτοφανής ρατσιστική εκστρατεία του Δένδια με τον “Ξένιο Δία” και την αστυνομική κάλυψη για τα τάγματα εφόδου της Χρυσής Αυγής δεν κατάφερε να σπείρει τον φόβο και τον αποπροσανατολισμό. Αντίθετα, η κατάληψη της ΕΡΤ σήμανε ότι η “συγκυβέρνηση” έχασε το αριστερό της δεκανίκι με την αποχώρηση της ΔΗΜΑΡ και οι απεργίες απόχτησαν μια νικηφόρα σημαία. Κανένα “success story” δεν κατάφερε να ανακόψει την εργατική αντίσταση που έδωσε τη χαριστική βολή στους Σαμαροβενιζέλους το φθινόπωρο του 2014.

Η θεωρία ότι με κυβέρνηση της αριστεράς η αντίσταση θα εκτονωνόταν δεν κράτησε πολύ. Ακόμα και μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2015 ξέσπασαν απεργίες που διεκδικούσαν από τους υπουργούς του ΣΥΡΙΖΑ να υλοποιήσουν τις υποσχέσεις τους. Το δημοψήφισμα τον Ιούλη ήρθε να διαψεύσει με ένα σαρωτικό 62% όσους νόμιζαν (ή έλπιζαν) ότι πλέον το ρεύμα θα κινείται προς τα δεξιά. Το τρίτο Μνημόνιο που υπέγραψε ο Αλέξης Τσίπρας άρχισε

από πολύ νωρίς να βρίσκει απέναντί του απεργίες.

Η πανεργατική στις 4 Φλεβάρη 2016 ήταν τόσο μεγάλη όσο και οι πανεργατικές του 2010-11. Η ηγεσία της ΓΣΕΕ αποφάσισε ότι είναι επικίνδυνο να καλεί τον κόσμο σε πανεργατική απεργία και κατέβασε τα ρολά. Αλλά όσο ο Αλέξης Τσίπρας προχωρούσε στην υλοποίηση των μνημονιακών δεσμεύσεων που έχει αναλάβει, η αντίσταση άρχισε να παίρνει άλλες διαστάσεις. Κάθε κίνηση ιδιωτικοποίησης έχει σημάνει απεργία. Ο ΟΛΠ πουλήθηκε ύστερα από μια εικοσαήμερη απεργία αλλά το μήνυμα “μην αντιδράτε” δεν πέρασε. Απεργίες στην ΕΥΔΑΠ, σε Μετρό-ΗΣΑΠ-Τραμ και στην Εθνική Ασφαλιστική στέλνουν το αντίθετο μήνυμα.

Ακόμα πιο ανησυχαστική για την Τρόικα και την κυβέρνηση είναι η εξέλιξη με τις απεργίες, με κέντρο κύρια τα Νοσοκομεία, που απαιτούν προσλήψεις και όχι ανακύκλωση της ανεργίας με “εργολαβικούς”, απλήρωτους συμβασιούχους και απολύσεις. Τέτοιες κινητοποιήσεις, με αιχμή τα Καραβάνια για την Υγεία, απλώνονται σε όλο το δημόσιο και ενθαρρύνουν και τα κομμάτια του ιδιωτικού τομέα που βρίσκονται με την πλάτη στον τοίχο μέσα από “κανόνια” όπως του Μαρινόπουλου ή του ΔΟΛ.

Το τελευταίο εξάμηνο όλη αυτή η εξέλιξη έχει γίνει κεντρική πολιτική μάχη με διαφορετικά χαρακτηριστικά από μια προηγούμενη περίοδο. Στο πρώτο

μνημόνιο, η ΓΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ είχαν την πρωτοβουλία να καλούν πανεργατικές απεργίες για να ελέγξουν την οργή, τώρα βλέπουν τον έλεγχο τους να γλιστρώνει. Η ΑΔΕΔΥ αποφεύγει την κήρυξη πανεργατικής απεργίας (επικαλούμενη την ανάγκη συντονισμού με τη ΓΣΕΕ η οποία συνεχώς αναβάλλει), αλλά αναγκάζεται να κηρύσει στάσεις εργασίας για να ανταποκριθεί σε κλάδους που απεργούν, όπως η ΠΟΕΔΗΝ και η ΟΕΝΓΕ.

Ίδια δυναμική ξεδιπλώνεται και στις ΔΕΚΟ και τις μεγάλες επιχειρήσεις. Οι μάχες ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις και ενάντια στα κλεισίματα αγκαλιάζουν μερικά από τα πιο μεγάλα κομμάτια της εργατικής τάξης. Στον Μαρινόπουλο, στον ΔΟΛ, στο ξενοδοχείο Λήδρα, η εργοδοσία βρίσκεται μπροστά σε αντιστάσεις που δεν φαντάζονταν. Ο Μαρινόπουλος άφησε στο δρόμο 11 000 εργαζόμενους. Αντί για μαζική απόλυση και διάλυση, όμως, αυτό που ακολούθησε ήταν μια επιχείρηση “διάσωσης” με εξαγορά από τον Σκλαβενίτη κάτω από την πίεση κινητοποιήσεων. Μια μετωπική σύγκρουση αναβλήθηκε αλλά οι μάχες για να μην χαθούν δουλειές και εργασιακές σχέσεις είναι μπροστά.

Αντίστοιχα ισχύουν για το μέτωπο των ιδιωτικοποιήσεων. Η επιτάχυνσή τους είναι βασική απαίτηση όχι μόνο του ΔΝΤ και της ΕΕ αλλά και της Ένωσης Τραπεζών, του ΣΕΒ και της ΝΔ του Μητσοτάκη. Ο στόχος για πρωτογενή πλεονάσματα ύψους 3,5% του ΑΕΠ έχει απόλυτη ανάγκη τα ποσά που έχουν εγγραφεί στο πρόγραμμα από τις ιδιωτικοποιήσεις. Αλλά η επιτάχυνση έχει απέναντί της μια εργατική αντίσταση με αιμομηχανές συνδικάτα όπως στο νερό και στις συγκοινωνίες. Η μαχητικότητα της βάσης και οι εμπειρίες της δίνουν τη δυνατότητα σε αριστερούς συνδικαλιστές να πιέζουν για απεργίες που όταν υλοποιούνται έχουν 100% συμμετοχή. Παρά τις συγκοφαντίες για “συντεχνιακές” απεργίες, ούτε ένας συρμός της ΣΤΑΣΥ δεν κινήθηκε.

Το πόσο δυνατά παραμένουν μεγάλα οργανωμένα τμήματα της τάξης φάνηκε και όταν οι ναυτικοί προχώρησαν σε απεργίες ενάντια στην απειλή αύξησης

της φορολογίας των μισθών τους. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να δηλώσει ότι δεν υπήρχαν τέτοιες σχέψεις.

Πολιτική μάχη

Αυτές οι εξελίξεις δεν είναι απλά συνδικαλιστικές. Δεν υποτιμούμε τις αλλαγές σε συνδικαλιστικό επίπεδο, ιδιαίτερα σε μια περίοδο όπου οι πιέσεις για χτύπημα του συνδικαλισμού και των εργασιακών σχέσεων είναι στην κορυφή της μνημονιακής ατζέντας. Δεν είναι μόνο το ΔΝΤ που απαιτεί να αλλάξει ο νόμος για τον συνδικαλισμό. Όλη η άρχουσα τάξη ξέρει ότι το κλειδί για το προχώρημα των μνημονιακών “μεταρρυθμίσεων” είναι το χτύπημα της οργάνωσης στους χώρους δουλειάς. Και βλέπει ότι σε αυτόν τον τομέα οι εξελίξεις είναι αρνητικές για το δικό τους στρατόπεδο. Πρώτα απ’ όλα γιατί σε μεγάλους και σημαντικούς εργατικούς χώρους η βάση έχει την αυτοπεποίθηση να συσπειρώνεται όταν ανοίγει απεργιακή μάχη. Δεύτερο γιατί υπάρχουν μαχητικοί αριστεροί συνδικαλιστές που παίρνουν πρωτοβουλίες σε αυτή την κατεύθυνση. Και τρίτο γιατί κάθε χώρος που κάνει τέτοια βήματα βρίσκεται μαζική συμπαράσταση. Οι πρωτοβουλίες για συντονισμό βρίσκουν ανταπόκριση ακριβώς σε αυτούς τους χώρους αυτή την περίοδο.

Αυτά τα χαρακτηριστικά συμβαδίζουν με πολιτικά προχωρήματα. Πριν από το ξέσπασμα της μεγάλης οικονομικής κρίσης, η πολιτική των “εύκολων” συμβιβα-

σμών ήταν κυρίαρχη μέσα στα συνδικαλισμένα τμήματα της εργατικής τάξης. Οι συνδικαλιστικές ηγεσίες μπορούσαν να πείθουν ότι το “ζουμί” μιας κινητοποίησης βρισκόταν όχι στο πώς θα κλείσει με έναν συμβιβασμό του “κάτι θα πάρουμε”. Αυτό ήταν το υπόβαθρο της ηγεμονίας της ΠΑΣΚΕ και της εκλογικής επιρροής του ΠΑΣΟΚ, αλλά τσακίστηκε με το πέρασμα στον αστερισμό των μνημονίων.

Μεγάλα κομμάτια της εργατικής τάξης μετακινήθηκαν από τη σοσιαλδημοκρατία προς τα αριστερά και αυτό πήρε πολιτικά τη μορφή εκλογικής επιρροής του ΣΥΡΙΖΑ με την προσδοκία μια πολιτικής λύσης απέναντι στα χτυπήματα της οικονομικής κρίσης. Το τέλος της πολιτικής των εύκολων συνδικαλιστικών συμβιβασμών συνδυάστηκε με τις απαιτήσεις για διεξόδο μέσα από μια κυβέρνηση της αριστεράς.

Ήδη βρισκόμαστε στη φάση της διάψευσης αυτών των ελπίδων και το ρεύμα της αριστερής ριζοσπαστικοποίησης μέσα στους εργατικούς χώρους αναζητάει τρόπους, μορφές οργάνωσης και πρωτοβουλίες για να αντισταθεί. Αυτά τα πολιτικά χαρακτηριστικά στηρίζουν τον απεργιακό “ανταρτοπόλεμο” που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα στην υλοποίηση του τρίτου-τέταρτου μνημονίου.

Μέσα σε τμήματα της πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ αριστεράς υπάρχει υποτίμηση αυτών των διεργασιών. Προχωρούν απογευματινά συλλαλητήρια και επιδείξεις διαμαρτυρίας -πολλές φορές μαχητικές- αντί να αγκαλιάσουν τις προσπάθειες εργατικών τομέων να οργανώσουν απεργίες. Ξεχνούν κάτι πολύ σημαντικό από την επαναστατική παράδοση που είχε επισημάνει η Ρόζα Λούξεμπουργκ. Όπως έγραφε η Ρόζα, η δύναμη της εργατικής τάξης δεν βρίσκεται απλά σε διαδηλώσεις στους δρόμους, ακόμα και αν φτάνουν σε οδοφράγματα. Αυτά ήταν χαρακτηριστικά της κίνησής της στην εποχή των αστικών επαναστάσεων. Το πέρασμα στην εποχή των εργατικών επαναστάσεων σημάδεύεται από την οργάνωση της τάξης μέσα στους χώρους δουλειάς. “Εκεί που σφυρηλατούνται οι αλυσίδες της εκμετάλλευσης, εκεί μπορούν να σπάσουν”, όπως το διατύπωνε με τη δυνατή της πένα. Εκεί ενώνεται η οικο-

Απεργιακή φρουρά στη 48ωρη απεργία της InMaint - INTRACOM, 6 και 7 Μάρτη.



νομική και η πολιτική πάλη σε μια δύναμη που ξεπερνάει τον κατακερματισμό σε κοινοβουλευτικές και συνδικαλιστικές μάχες.

Ο Λένιν διατύπωνε την ίδια ιδέα με διαφορετικό τρόπο όταν έγραφε για τους εργάτες της Ρωσίας το 1905 ότι απαιτούν “το οκτάωρο και ένα όπλο”. Σήμερα ο συνδυασμός οικονομικών και πολιτικών διεκδικήσεων εμφανίζεται με άλλους τρόπους. “*Προσλήψεις και αλληλεγγύη στους πρόσφυγες*” είναι μια κραυγή που συσπειρώνει τα καλύτερα κομμάτια της τάξης μας. Η πάλη ενάντια στον ρατσισμό και την ακροδεξιά, η δράση μαζί με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, οι διεκδικήσεις για ανοιχτά σύνορα, ανοιχτά σχολεία και πόλεις, για δουλειές για όλους ανεξάρτητα από προέλευση, χρώμα, θρησκεία – αυτά είναι όπλα για τη συγκρότηση του εργατικού κινήματος στα σημερινά του βήματα στην Ελλάδα, στην Ευρώπη κι σε όλο τον κόσμο.

Η εναλλακτική πρόταση

Η συγκρότηση της εργατικής αντίστασης με αυτόν τον τρόπο δεν είναι μια αυτόματη διαδικασία που προχωράει από μόνη της. Η Αριστερά πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ έχει να παίξει ξεχωριστό ρόλο. Ήδη το προηγούμενο διάστημα είχε τη δική της συμβολή. Αλλά τώρα οι απαιτήσεις μεγαλώνουν.

Προφανώς αυτό απαιτεί κοινή δράση και ενωτική στήριξη για όλα τα κομμάτια της εργατικής τάξης που συγκροούνται με τις επιθέσεις της κυβέρνησης και της Τρόικας. Ταυτόχρονα, όμως, ανοίγει η συζήτηση για την πολιτική πρόταση που μπορεί να γενικεύει αυτούς τους αγώνες και να τους δίνει προοπτική και διεξοδο.

Ανοίγει ξανά η συζήτηση για τη ρήξη με το ευρώ και τι μπορεί να σημαίνει. Ο Κώστας Λαπαβίτσας και η ομάδα του κατέθεσαν μια πρόταση που έχει στο κέντρο της την έξοδο από την Ευρωζώνη και τη συνδυάζει με τις δυνατότητες για υποτίμηση του εθνικού νομίσματος ώστε να βοηθήσει την οικονομία να γίνει ανταγωνιστική, με άνοδο των εξαγωγών, νέες επενδύσεις και χτύπημα της ανεργίας. Σε μεγάλο βαθμό, αυτή είναι μια πρόταση που καλύπτει το χώρο της ΛΑΕ. Πάσχει, όμως, από σοβαρές αδυναμίες.

Ένα πρώτο λάθος είναι το γεγονός ότι αποδέχεται πως η κρίση είναι πρόβλημα ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Αυτή είναι μια στενή

αντιμετώπιση που χάνει από τα μάτια της την ευρύτερη εικόνα της κρίσης του καπιταλισμού συνολικότερα. Το σύστημα διεθνώς δεν αποτελείται από το άθροισμα των επιμέρους εθνικών οικονομιών και δεν μπήκε σε κρίση γιατί αυτές έπαψαν να είναι ανταγωνιστικές. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια δομική κρίση του συστήματος.

Αλλά ακόμη και σε σχέση με την ελληνική οικονομία, η υποτίμηση του νομίσματος δεν αποτελεί πρωτοτυπία. Έχει δοκιμαστεί στο παρελθόν. Για την ακρίβεια, η διολίσθηση της δραχμής ήταν κυρίαρχη πολιτική για μεγάλο διάστημα μετά το πρώτο ξέσπασμα της κρίσης στη δεκαετία του 1970 και συνεχίστηκε με υποτιμήσεις ακόμη και την παραμονή της ένταξης στο ευρώ. Ποτέ δεν κατάφερε να σταματήσει την κρίση, ούτε τις φούσκες και τη διόγκωση του χρέους. Ευνόησε κατά καιρούς κάποιους τομείς του ελληνικού καπιταλισμού, αλλά ποτέ την εργατική τάξη.

Η πιο σοβαρή αδυναμία αυτής της πρότασης είναι ότι ψάχνει τη διεξοδο σε ταξικές συμμαχίες πέρα από την εργατική τάξη και όχι στην αντικαπιταλιστική ανατροπή. Στα 100 χρόνια από τη Ρώσικη επανάσταση έχουμε πολλά να μάθουμε από τα μέτρα που έπαιρνε και τη συζήτηση που άνοιγε η εργατική δημοκρατία: ο εργατικός έλεγχος στα κλειδιά της οικονομίας, στις τράπεζες και στις μεγάλες επιχειρήσεις, η διαγραφή του χρέους και η κρατικοποίηση του εξωτερικού εμπορίου αποτέλεσαν το αντικείμενο των πρώτων διαταγμάτων της επαναστατικής κυβέρνησης.

Το διάταγμα για τον εργατικό έλεγχο συντάχθηκε από τον Λένιν και εκδόθηκε στις 14(27) Νοέμβρη του 1917 και έλεγε: “*Για να εξασφαλιστεί η σχεδιασμένη οργάνωση της εθνικής οικονομίας εισάγεται ο εργατικός έλεγχος στην κατασκευή, αγορά, πώληση και αποθήκευση προϊόντων και πρώτων υλών και στην οικονομική δραστηριότητα των επιχειρήσεων σε όλες τις βιομηχανικές, εμπορικές, τραπεζικές, αγροτικές, συνεταιριστικές και άλλες επιχειρήσεις στις οποίες απασχολείται μισθωτή εργασία...*”

Ακόμη και όταν χρειάστηκε να γίνουν υποχωρήσεις με τη Νέα Οικονομική Πολιτική (ΝΕΠ), ο Λένιν έδωσε μάχες για την υπεράσπιση του κρατικού μονοπωλίου στο εξωτερικό εμπόριο σαν θεσμό προστασίας της εργατικής τάξης από την κερδοσκοπία με τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων. Αυτές είναι

πολύτιμες παρακαταθήκες και δεν μπορεί να τις προσπερνάει η αριστερά ελπίζοντας σε “παραγωγικές ανασυγκροτήσεις” χωρίς ταξικό πρόσημο.

Το ΚΚΕ από τη μεριά του ασκεί κριτική σε αυτές τις απόψεις, αλλά με έναν τρόπο που δεν βοηθάει. Λέει ότι η πρόταση για αποχώρηση από το ευρώ εκφράζει τμήματα της αστικής τάξης, κάτι που δεν είναι πραγματικό. Η Αριστερά δεν διατρέχει τον κίνδυνο ότι θα τρέξουν οι αστοί να την αγκαλιάσουν αν προχωρήσει σε ρήξη με το ευρώ. Το αντίθετο ισχύει. Θα αντιμετωπίσουμε λυσσαλέο πόλεμο και πρέπει να είμαστε προετοιμασμένοι για να μπορεί η εργατική τάξη να αντιμετωπίσει το οικονομικό σαμποτάζ των καπιταλιστών χωρίς ψεύτικες ελπίδες για μερίδες που θα είναι συνεργάσιμες σε μια “παραγωγική ανασυγκρότηση”.

Ουσιαστικά το ΚΚΕ υπεκφεύγει με αυτόν τον τρόπο τη συζήτηση για το συγκεκριμένο περιεχόμενο της δικής του πρότασης για “λαϊκή συμμαχία” και “λαϊκή οικονομία” και πόσο διαφορετική είναι από την αρχική πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ για μια κυβέρνηση της αριστεράς που θα έσκιζε τα μνημόνια και θα έφευγε φιλολαϊκές μεταρρυθμίσεις.

Η αριστερή εναλλακτική πρόταση δεν είναι θέμα τεχνικής επεξεργασίας οικονομικών ρυθμίσεων ενός προγράμματος, είναι θέμα ρήξης με τη λογική ότι οι αλλαγές θα γίνουν από μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία που αυτή τη φορά θα μείνει πιστή στις προεκλογικές εξαγγελίες της. Αυτό το έργο το είδαμε και δεν χωράνε αυταπάτες ότι θα έχει διαφορετική εξέλιξη. Οι εκλογικές επιτυχίες της αριστεράς έχουν νόημα μόνο ως βήματα για να αποκτήσει η εργατική τάξη την οργάνωση και την αυτοπεποίθηση που απαιτείται για να επιβάλει με τις δικές της δυνάμεις τις ανατροπές που χρειάζονται για να βρούμε από την κρίση.

Εδώ βρίσκεται η αξία του αντικαπιταλιστικού μεταβατικού προγράμματος που προτείνει η ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Όσο πιο γρήγορα κάνει βήματα η Αριστερά προς αυτή την κατεύθυνση, τόσο το καλύτερο για τις προοπτικές της εργατικής αντίστασης να νικήσει. ■

Σημειώσεις

1. Financial Times, 17 February 2017, letters
2. Financial Times, 10 February 2017, Solidarity with Greece will render its debt sustainable.



Η προεδρία Τραμπ – συνώνυμο της αποσταθεροποίησης;

Ο χαρακτηρισμός της προεδρίας Τραμπ ως αποσταθεροποιητικής είναι ίσως ο ηπιότερος από αυτούς που κυκλοφορούν. Η λέξη χάος συνοδεύει συχνά-πυκνά τις ανταποκρίσεις από την Ουάσιγκτον. Ήδη ο πρώτος μήνας από την είσοδο του Τραμπ στον Λευκό Οίκο σηματοδεύτηκε από αλλεπάλληλα επεισόδια που κάθε άλλο παρά σταθερότητα σηματοδοτούν.

Η αρχή έγινε με τις πρωτοφανείς διαδηλώσεις που συνοδεύσαν την ορκωμοσία του και απλώθηκαν σε όλο τον κόσμο. Ακόμη και μια συνοπτική περιγραφή είναι συγκλονιστική:

“Κάθε πρόβλεψη ξεπέρασαν τα πλήθη των διαδηλωτών που συμμετείχαν στις πορείες κατά της ορκωμοσίας του Τραμπ στις ΗΠΑ την Παρασκευή 20 και το Σάββατο 21 Γενάρη. (...) Στο Λονδί-

“Μεγάλη αναταραχή” είναι η εικόνα που έρχεται από τις ΗΠΑ. Ο Πάνος Γκαργκάνας εξετάζει τις αιτίες και αντλεί συμπεράσματα για την Αριστερά.

νο οι διαμαρτυρίες, που ξεκίνησαν από την Παρασκευή με 2000 διαδηλωτές έξω από την πρεσβεία των ΗΠΑ, κορυφώθηκαν το Σάββατο με πάνω από 100 χιλιάδες. Το πλήθος κατέληξε σε συγκέντρωση και ομιλίες σε μια ξεχειλισμένη πλατεία Τραφάλγκαρ. (...) Η αρχή είχε γίνει στην Αυστραλία. Πάνω από 4000 βάδισαν στο αμερικανικό προξενείο στο Σίδνεϊ, ενώ 5.000 διαδήλωσαν στη Μελβούρνη. Οι διαδηλώσεις έφτασαν στην Ιαπωνία, την Ινδία, την Λατινική Αμερική, την Ανταρκτική, την Αφρική -από το Περού και τη Χιλή μέχρι την Κέννα και τη Γκάνα και από το Τορόντο μέχρι την πόλη του Μεξικό, το Δελχί και τη

Μπανγκόκ”¹

Η απόφαση του Τραμπ να επιβάλει με προεδρικό διάταγμα απαγορεύσεις στην είσοδο μουσουλμάνων από μια σειρά χώρες στις ΗΠΑ προκάλεσε κύμα διαδηλώσεων στα αεροδρόμια με εντυπωσιακά αποτελέσματα: οι αρχές υποχρεώθηκαν να επιτρέψουν την είσοδο σε περιπτώσεις που είχαν μπλοκαριστεί, ενώ οι διαδηλωτές πανηγύριζαν καθώς τα δικαστήρια αμφισβητούσαν τη νομιμότητα του διατάγματος Τραμπ.

Ο νέος πρόεδρος επιτέθηκε στους δικαστές που γνωμοδότησαν με αυτόν τον τρόπο, αλλά οι αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό της αμερικάνικης άρχουσας

τάξης δεν περιορίστηκαν εκεί, ούτε έμειναν στο επικοινωνιακό επίπεδο με τις συνηθισμένες πλέον επιθέσεις του Τραμπ στους δημοσιογράφους και τα ΜΜΕ. Αυτό που ακολούθησε ήταν ο εξαναγκασμός σε παραίτηση του Μάικλ Φλιν, του απόστρατου στρατηγού που είχε αναλάβει καθήκοντα Συμβούλου Ασφαλείας μόλις πριν 24 μέρες.

Η θέση αυτή είναι εξίσου σημαντική με τους υπουργούς που βρίσκονται επικεφαλής στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ και στο Πεντάγωνο. Από το πόστο αυτό έχουν περάσει ο Χένρι Κίσινγκερ, ο Ζμπόγκνιου Μπρεζίνσκι και η Κοντολίζα Ράις, αρχιτέκτονες της αμερικανικής πολιτικής επί δεκαετίες. Ο Φλιν παραιτήθηκε ύστερα από αποκαλύψεις ότι συνομιλούσε με τον πρόσβη της Ρωσίας πριν ακόμη ορκιστεί ο Τραμπ και ότι παραπλάνησε τον αντιπρόεδρο σχετικά με το περιεχόμενο των συνομιλιών του. Ο Τραμπ κατηγορήσε τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες ότι διαρρέουν απόρρητες πληροφορίες στις εφημερίδες και τα κανάλια, αλλά δεν μπόρεσε να σώσει τον σύμβουλό του.

Μετά από αυτό, άνοιξε δημόσια συζήτηση για το αν η έρευνα για τις δραστηριότητες του Φλιν μπορεί να φτάσει μέχρι και σε εξαναγκασμό του ίδιου του Τραμπ σε παραίτηση – ένα νέο Γουότεργκαϊτ σε χρόνο ρεκόρ. Η εφημερίδα *Ιντιπέντεντ* του Λονδίνου έφτασε στο σημείο να γράφει ότι σύμφωνα με τον καθηγητή Ρόναλντ Φέινμαν, ο Τραμπ θα γίνει ο πρόεδρος με τη δεύτερη μικρότερη θητεία στην ιστορία των ΗΠΑ.² Ένα άρθρο στους *Φαίνάνσιαλ Τάιμς* ενημερώνει ότι το θέμα έχει απασχολήσει τα γραφεία στοιχημάτων που δίνουν 50-50 τις πιθανότητες να ολοκληρώσει ο Τραμπ τη θητεία του!³

Προφανώς, το ζήτημα που πρέπει να μας απασχολήσει δεν είναι το αν θα επαληθευθούν αυτές οι προβλέψεις, αλλά το γιατί επικρατεί μια τέτοια αναταραχή στα ανώτερα πατώματα του πιο ισχυρού καπιταλισμού του πλανήτη.

Η κρίση της αμερικανικής ηγεμονίας

Το υπόβαθρο πρέπει να το αναζητήσουμε στη μακρόχρονη υποχώρηση της αμερικανικής υπεροχής. Όπως έγραφε ο Σωτήρης Κοντογιάννης πριν από λίγους μήνες σε αυτό το περιοδικό: «Οι ΗΠΑ θυμίζουν σήμερα τη Βρετανία την εποχή του Μεσοπολέμου: τυπικά ήταν ακόμα η ισχυρότερη "υπερδύναμη" του πλανήτη. Αλλά η οικονομία της και η

στρατιωτική της μηχανή ήταν, παρά τη νίκη στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, πολύ αδύναμη για να επιβάλλει την "τάξη" και να αποτρέψει τις επιβουλές των ανταγωνιστών της πάνω στο αχανές της βασίλειο».⁴

Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η διάβρωση της αμερικανικής ηγεμονίας είχε καλυφθεί πίσω από τη νίκη των ΗΠΑ στον Ψυχρό Πόλεμο. Όμως ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η ίδια η αμερικανική άρχουσα τάξη αναζητούσε τρόπους για να εξασφαλίσει την υπεροχή της στον 21ο αιώνα. Η στρατηγική των «νεοσυντηρητικών» του Τζορτζ Μπους επιδίωκε έναν «νέο αμερικανικό αιώνα» αξιοποιώντας την στρατιωτική υπεροχή των ΗΠΑ για να εξαπολύσει τους πολέμους «κατά της τρομοκρατίας».⁵

Στο στόχαστρο εκείνης της εξόρμησης δεν ήταν απλά ο Μπιν Λάντεν ή τα ανύπαρκτα (όπως αποδείχθηκε) όπλα μαζικής καταστροφής του Σαντάμ Χουσεΐν, ούτε καν μια απλή επίδειξη ισχύος των ΗΠΑ απέναντι σε χώρες όπως το Αφγανιστάν και το Ιράκ. Το πραγματικό επίδικο ήταν η απόδειξη της ικανότητας των ΗΠΑ να διαμορφώνουν (οικονομικά, πολιτικά, στρατιωτικά, θεσμικά) το διεθνές περιβάλλον στο οποίο είναι υποχρεωμένοι να κινούνται όλοι οι άλλοι, μικροί και μεγάλοι.

Αυτή η εκστρατεία απέτυχε, όπως επίσης απέτυχε η προσπάθεια του Ομπάμα να συγκαλύψει τις επιπτώσεις της αποτυχίας με τη βοήθεια της αμερικανικής διπλωματικής ισχύος. Υπήρξε πολλή φιλολογία για την αξία του «soft power» απέναντι στα αδιέξοδα της εκστρατείας του Μπους, αλλά τα αποτελέσματα από τη σκοπιά της αμερικανικής άρχουσας τάξης ήταν ανεπαρκή. Η Χίλαρι Κλίντον ως απολογητής αυτής της πορείας είχε να παρουσιάσει μόνο αποτυχίες, στη Λιβύη, στην Ουκρανία, στη Συρία.

Αν η αξιοποίηση της συντριπτικής στρατιωτικής υπεροχής του είχε περιορισμένα αποτελέσματα για τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, οι εξελίξεις στο οικονομικό πεδίο δημιουργούσαν επίσης ανησυχίες για την άρχουσα τάξη. Όταν ξέσπασε η μεγάλη οικονομική κρίση το 2008, ο αμερικανικός καπιταλισμός ήταν αναμφοβήτητα ο συντονιστής της αντιμετώπισής της σε διεθνές επίπεδο. Συσπείρωσε γύρω του όχι μόνο την ομάδα των G8, των πλουσιότερων κρατών, αλλά και την ομάδα των G20, των «αναδυόμενων» οικονομιών, σε μια κοινή

στάση που μπορούμε να τη συνοψίσουμε ως εξής: οι Κεντρικές Τράπεζες παντού ρίχνουν χρήμα για τη διάσωση του τραπεζικού συστήματος και οι κυβερνήσεις φροντίζουν να επιβάλουν την «απαραιτήτη» δημοσιονομική πειθαρχία ώστε το κόστος της διάσωσης να μεταφραστεί σε περικοπές για τους από κάτω. Η «παγκοσμιοποίηση» και οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές του ανοίγματος των αγορών δεν μπόρεσαν σε αμφισβήτηση από κανέναν από τους μεγάλους παίκτες του παγκόσμιου καπιταλισμού. Το αντίθετο μάλιστα. Και οι ΗΠΑ και οι ανταγωνιστές τους συμφωνούσαν ότι δεν πρέπει να υπάρξει επανάληψη της επιστροφής στον προστατευτισμό που συνόδεψε την κρίση της δεκαετίας του 1930.

Σχεδόν δέκα χρόνια αργότερα, αυτή η συναίνεση σπάει καθώς δεν έχει καταφέρει να εξασφαλίσει το ξεπέρασμα της κρίσης. Ο ρυθμός ανάπτυξης του παγκόσμιου εμπορίου γνωρίζει κάμψη. Ο μύθος ότι εκεί υπάρχει μια πίτα που διαρκώς μεγαλώνει και όλοι μπορούν να επωφεληθούν αρκεί να κάνουν τις κατάλληλες νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις ώστε να κάνουν τις εξαγωγές τους ανταγωνιστικές, μπαίνει σε αμφισβήτηση.

Η αμερικανική κεντρική τράπεζα επιδιώκει πολιτική ανόδου των επιτοκίων, ενώ οι ομόλογοί της στη Φρανκφούρτη και στο Τόκιο επιμένουν στην ποσοτική χαλάρωση και «πειραματίζονται» με αρνητικά επιτόκια. Οι «αναδυόμενες» οικονομίες αντιμετωπίζουν με δέος την προοπτική ότι μπορεί να χρειαστεί να ξεπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους σε ακριβότερο δολάριο. Πουθενά οι ρυθμοί οικονομικής ανάκαμψης δεν είναι αρκετοί ώστε να καθησυχάσουν τις ανησυχίες για το δημόσιο χρέος και για τα «κόκκινα δάνεια» που κουβαλάνε ακόμη οι τράπεζες.

Δεν είναι μόνο η Ελλάδα που βολοδέρνει ανάμεσα στο τρίτο και στο τέταρτο μνημόνιο. Είναι η Ιταλία που δεν ξέρει αν μπορεί να σώσει τις τράπεζές της μέσα στα πλαίσια των κανόνων που απαιτεί η Ευρωζώνη, είναι η Γαλλία που βλέπει τα spread των ομολόγων της να ανεβαίνουν παραμονές των εκλογών της. Ακόμη και η Κίνα που έχει την πιο ανοδική πορεία της οικονομίας της όλα αυτά τα χρόνια, αναγκάζεται να ξεδεύει τα τεράστια συναλλαγματικά αποθέματα που έχει συσσωρεύσει για να υπερασπίσει το νόμισμά της από τις απειλές της σημερινής περιόδου.



Διαδήλωση κατά τον Τραμπ στο Λονδίνο.

Τα εργαλεία με τα οποία οι άρχουσες τάξεις αντιμετώπισαν την κρίση το προηγούμενο διάστημα φτάνουν στα όριά τους παντού και οι αναζητήσεις για νέες πολιτικές δεν είναι πια συγκλίνουσες. Οι ανταγωνισμοί μοιραία οξύνονται και ο πλανητάρχης δεν είναι σε θέση όπως παλιά να επιβάλει τη σύγκλιση. Η κραυγή του Τραμπ “Να κάνουμε την Αμερική Μεγάλη ξανά” συμπυκνώνει αυτή την αγωνία του ηγεμόνα που διολισθαίνει και προσπαθεί να την μετατρέψει σε αντεπίθεση.

Αντεπίθεση ή αυτογκόλ;

Όσο υπαρκτή είναι, όμως, η ανάγκη του αμερικανικού ιμπεριαλισμού να ανακτήσει χαμένο έδαφος, άλλο τόσο υπαρκτές είναι οι ανησυχίες στα επιτελεία του για τις συνταγές του Τραμπ. Ο μαρξιστής οικονομολόγος Μάικλ Ρόμπερτς σε μια ανάρτησή του μάζεψε εννέα σημεία που τον Γραφείο του Διευθυντή Εθνικών Πληροφοριών (DNI) των ΗΠΑ δημοσίευσε μια μελέτη με τίτλο “Παγκόσμιες Τάσεις: τα Παράδοξα της Προόδου” που εξετάζει σενάρια για τα επόμενα είκοσι χρόνια.⁶

Εκεί διαπιστώνεται αρχικά ότι έχουν υπάρξει ανησυχαστικές εξελίξεις-σοκ όπως “η Αραβική Άνοιξη, η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2008 και η άνοδος διεθνώς ενός λαϊκισμού κατά τον κατεστημένο, οι οποίες ...προμηνούν ένα σκοτεινό και δύσκολο εγγύς μέλλον”. Και η μελέτη συνεχίζει: “Τα επόμενα πέντε χρόνια θα δούμε αυξανόμενες εντάσεις μεταξύ χωρών αλλά και στο εσωτερικό τους. Η παγκόσμια

ανάπτυξη θα επιβραδυνθεί ακριβώς τη στιγμή που έρχονται περίπλοκες διεθνείς προκλήσεις. (...) Θα είναι δελεαστική η σκέψη να επιβάλουμε την τάξη σε αυτό το επερχόμενο χάος, αλλά κάτι τέτοιο θα είναι πολύ δαπανηρό βραχυπρόθεσμα και θα οδηγούσε σε αποτυχία μακροπρόθεσμα. Η προσπάθεια να επιβληθούμε σε πολλαπλούς ενδυναμωμένους παίκτες σε πολλά πεδία θα απαιτούσε υπερβολικούς πόρους σε μια περίοδο χαμηλής ανάπτυξης, δημοσιονομικών περιορισμών και επιβαρύνσεων από χρέη. Στο εσωτερικό, μια τέτοια προσπάθεια θα ήταν το τέλος της δημοκρατίας, οδηγώντας σε αυταρχισμό ή αστάθεια ή και στα δυο”.

Μέσα από αυτές τις γραμμές βλέπουμε έστω υπαινικτικά τις σκέψεις που διαχάζουν την αμερικανική άρχουσα τάξη μπροστά στην προεδρία Τραμπ.

Ο Τραμπ είναι δισεκατομμυριούχος και δεν έχει τον παραμικρό δισταγμό να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της τάξης στην οποία ανήκει. Έστω και αν στην προεκλογική εκστρατεία του χρησιμοποίησε κατά κόρο τη δημαγωγία για τους δεσμούς της Χίλαρι Κλιντον με την Γκόλντμαν Σακς, τόσο ο νέος υπουργός Οικονομικών που διόρισε όσο και ο νέος επικεφαλής του Εθνικού Οικονομικού Συμβουλίου προέρχονται από τις κορυφές της Γκόλντμαν Σακς. Συνεχίζει μια παράδοση που τήρησε και ο Κλίντον έχοντας τον Ρούμπιν της Γκόλντμαν ως σύμβουλο και ο Μπους με τον Πόλσον για υπουργό. Επιβεβαιώνει ένα λογοπαίγνιο που θυμίζουν οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς ότι η Γκόλντμαν Σακς μεταγλωτί-

ζεται σε Γκάβερνμεντ Σακς. Από τις πρώτες ενέργειες της νέας κυβέρνησης είναι η δέσμευση να χαλαρώσει τους περιορισμούς που είχε επιβάλει στις επενδυτικές τράπεζες ο νόμος Ντοντ-Φρανκ σε μια προσπάθεια να ελεγχθεί η κερδοσκοπία με κεφάλαια που προέρχονται από καταθέσεις. Και μόνο η υπόσχεση αυτή του Τραμπ έχει οδηγήσει σε άνοδο της μετοχής της Γκόλντμαν Σακς κατά 37% από το Νοέμβριο.⁷

Ωστόσο η άνοδος του Χρηματιστηρίου δεν σημαίνει και άνοδο της οικονομίας και αυτό το ξέρουν όλοι μετά τις εμπειρίες από τόσες σκασμένες φούσκες. Στο ίδιο άρθρο στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς που αναφέραμε πιο πάνω, η Τζίλιαν Τετ παρατηρεί ότι “ο λόγος της χρηματιστηριακής αξίας προς το ακαθάριστο προϊόν και ο λόγος της προς την αύξηση της προσφοράς χρήματος βρίσκονται σε επίπεδα που σημειώθηκαν όταν οι προηγούμενες φούσκες βρίσκονταν στο απόγειό τους”.⁸

Τέτοιες παρατηρήσεις δεν περιορίζονται σε δημοσιογράφους που διαφωνούν με τον Τραμπ. Με πιο διπλωματικές διατυπώσεις την ίδια ανησυχία εκφράζει και η πρόεδρος της κεντρικής τράπεζας Τζάνετ Γιέλεν στην κατάθεση της στο Κογκρέσο στις 14 Φλεβάρη, όπου τόνισε ότι θα επιμείνει στην πολιτική ανόδου των επιτοκίων (προφανώς με την ελπίδα ότι θα συγκρατήσει την προσφορά χρήματος πριν σκάσει η φούσκα).

Οι ανησυχίες δεν περιορίζονται στο εσωτερικό. Πλήθος αναλυτές ανησυχούν για τις επιπτώσεις ενός εμπορικού

πολέμου που μπορεί να πυροδοτηθεί από τις απειλές Τραμπ ότι θα επιβάλει δασμούς στις εισαγωγές από την Κίνα ή άλλες χώρες. Είναι αλήθεια ότι στον τομέα αυτό ο Τραμπ ως πρόεδρος κινείται πολύ πιο προσηκτικά από όσα έλεγε προεκλογικά και ήδη έχει κάνει αναδιπλώσεις.

Αποδέχθηκε, παραδείγματος χάριν, την παραδοσιακή θέση περί “Μιας Κίνας” που ακολουθεί η αμερικάνικη διπλωματία από τότε που ο Νίξον συνάντησε τον Μάο στο Πεκίνο πριν από σαράντα και πλέον χρόνια. Αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τα αρχικά του ανοίγματα αναβάθμισης της Ταϊβάν από φόβο ότι κλιμακώνουν απότομα την αντιπαράθεση με το Πεκίνο. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι εξαφανίστηκαν οι ανησυχίες για εμπορικό πόλεμο ή/και θερμά επεισόδια στη Νότια Σινική Θάλασσα.

Μεγάλες αμερικάνικες πολυεθνικές έχουν διαρθρώσει τα παγκόσμια δίκτυα παραγωγής και διανομής των προϊόντων τους στη βάση των συμφωνιών απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου και το κόστος αναγκαστικής αναδιάρθρωσης λόγω επιβολής δασμών θα είναι τεράστιο. Η εργατική τάξη δεν έχει να κερδίσει τίποτα από μια πολιτική δασμών στις εισαγωγές. Αλλά και οι καπιταλιστές διχάζονται για αυτό το ζήτημα. Η μεγαλύτερη αλυσίδα σούπερμάρκετ του κόσμου, η Walmart έχει ήδη εκφράσει τις αμφιβολίες της για το αν συμφέρει να μπλοκαριστούν φτηνά ρούχα και παπούτσια από την Κίνα. Οι πολυεθνικές που έχουν εργοστάσια παραγωγής εξαρτημάτων σε κάποιες χώρες, εργοστάσια συναρμολόγησης σε κάποιες άλλες και δίκτυα διανομής στις μεγάλες αγορές της Ευρώπης και της Αμερικής δεν θέλουν πισωγύρισμα της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου. Πολλοί καπιταλιστές και πολιτικοί αμφιβάλλουν για την έκβαση ενός εμπορικού πολέμου με την Κίνα που είναι πλέον η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη.

Αντίστοιχα, οι στρατιωτικές απειλές από υπουργούς του Τραμπ ότι οι ΗΠΑ είναι σε θέση να εμποδίσουν την Κίνα να χρησιμοποιεί τα τεχνητά νησιά που έχει δημιουργήσει στη Νότια Σινική Θάλασσα, προκαλούν ρίγη σε κύκλους του αμερικάνικου κατεστημένου. Φοβούνται ότι η Κίνα κερδίζει συμμάχους στην περιοχή που παραδοσιακά στήριζονταν στις ΗΠΑ (πχ Φιλιππίνες). Ανησυχούν επίσης για την εξασθένηση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας σε άλλα καυτά σημεία του πλανήτη (προφανώς στη Μέση Ανατολή) που συ-



Έξω από την Αμερικάνικη Πρεσβεία, 21 Γενάρη 2017.

νεπάγεται μια στρατιωτική κλιμάκωση στον Ειρηνικό. Η στρατιωτική “στροφή προς την Ασία” είναι μια πολιτική που ξεκίνησε από τον Ομπάμα, αλλά δεν έχει αποδώσει καρπούς για τις ΗΠΑ σε κανένα σημείο. Μια παραπέρα κλιμάκωσή της από τον Τραμπ αμφισβητείται έντονα από στρατηγούς και διπλωμάτες.

Αναδίπλωση ήταν επίσης η πρώτη κίνηση της προεδρίας Τραμπ στις σχέσεις με την Ευρώπη. Οι προεκλογικές δηλώσεις που υποτιμούσαν το NATO και υποδήλωναν βελτίωση των σχέσεων με τη Μόσχα μετατράπηκαν σε όρκους πίστης προς τους Ευρωπαίους συμμάχους από τους υπουργούς του Τραμπ που πήγαν στο Μόναχο για τη διεθνή συνάντηση “ασφαλείας” εκεί.

Σύμφωνα με το πρακτορείο Reuters : “Ο αντιπρόεδρος Μάικ Πενς, ο υπουργός άμυνας Τζιμ Μάτις και ο υπουργός εξωτερικών Ρεξ Τίλερσον μετέφεραν το Σάββατο (18 Φλεβάρη) καθησυχαστικά μηνύματα στο πρώτο τους ταξίδι στην Ευρώπη. (...) αλλά δεν κατάφεραν να καθησυχάσουν πλήρως τους συμμάχους. (...) Ο αμερικανός γεροϋσιαστής Κρις Μέρφι σχολίασε ότι βλέπει να αναδύονται δυο αντίπαλες κυβερνήσεις μέσα στην προεδρία Τραμπ”.

Οι εντάσεις ΗΠΑ-Ευρώπης, όμως, δεν περιορίζονται στο επίπεδο της “ασφάλειας”. Ο Τραμπ χαιρέτισε το Brexit και οι κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Γερμανίας απαιτούν ξεκαθάρισμα της θέσης του απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ούτε αυτό είναι μια εύκολη υπόθεση. Η πρωθυπουργός της Βρετανίας Τερέζα Μέι έτρεξε πρώτη στην Ουάσινγκτον και ο Τραμπ την υποδέχθηκε θερμά θυμίζοντας ότι πάντα οι δυο χώρες είχαν “ιδιαίτερη σχέση” (φρόντισε μάλιστα να αποκαταστήσει την προτομή του Τσόρτσιλ στο Λευκό Οίκο). Αλλά η ιδέα ότι η “ιδιαίτερη σχέ-

ση” ΗΠΑ-Βρετανίας μπορεί να γίνει μοντέλο που θα υποκαταστήσει τη σχέση ΗΠΑ-ΕΕ δεν ενθουσιάζει το κατεστημένο και στις δυο όχθες του Ατλαντικού ούτε οικονομικά ούτε πολιτικά. Σε οικονομικό επίπεδο κανένα δίκτυο διμερών σχέσεων (με Βρετανία ή Ιταλία ή Γαλλία) δεν μπορεί να αντικαταστήσει την αξία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς για τις πολυεθνικές. Αλλά και πολιτικά ανοίγουν προβλήματα.

Στη Βρετανία, η Μέι βρέθηκε αντιμέτωπη με τεράστια οργή επειδή προσκάλεσε τον Τραμπ να επισκεφθεί. Εκατομμύρια υπέγραψαν το αίτημα να ακυρωθεί η επίσκεψη. Ο πρόεδρος της βουλής των κοινοτήτων αναγκάστηκε να δηλώσει ότι ο Τραμπ δεν θα γινόταν δεκτός να μιλήσει από το βήμα της. Η κοινοβουλευτική συζήτηση για το θέμα αυτό έγινε στη σκιά διαδηλώσεων κατά του Τραμπ.¹⁰

Αυτό μας φέρνει στον τελευταίο και πιο σημαντικό λόγο για τον οποίο η προεδρία Τραμπ διχάζει την αμερικάνικη άρχουσα τάξη: τις ανησυχίες για την ταξική πόλωση που οξύνει. Η νίκη του Τραμπ έχει βγάλει κόσμο στους δρόμους των ΗΠΑ σε μια κλίμακα και με μια ένταση που είναι πρωτοφανέρωτη εδώ και δεκαετίες. Σε άλλες σελίδες αυτού του τεύχους μπορείτε να διαβάσετε για το υπόβαθρο αυτών των κινητοποιήσεων τόσο στην ιστορία των αγώνων της αμερικάνικης εργατικής τάξης, όσο και στο άμεσο παρελθόν με τα κινήματα στην περίοδο της οκταετίας Ομπάμα.

Ο ίδιος ο Τραμπ και οι σύμβουλοί του προωθούν την ιδέα ότι αυτές οι διαμαρτυρίες θα περιοριοποιηθούν καθώς κέρδισε την προεδρία με την υποστήριξη της “λευκής εργατικής τάξης” τη θέση της οποίας θα βελτιώσει μέσα από την ανάκαμψη της οικονομίας και τον προστατευτισμό. Αλλά αυτή η προοπτι-

κή δεν πατάει στην πραγματικότητα για δυο λόγους.

Η ανάλυση των εκλογικών αποτελεσμάτων δείχνει ότι τις εκλογές περισσότερο τις έχασε η Χίλαρι Κλίντον παρά τις κέρδισε ο Τραμπ.¹ Είναι μύθος ότι ο Τραμπ έχει πίσω του τη “λευκή εργατική τάξη”. Αλλά ακόμη και οι ψηφοφόροι που κέρδισε από τις παλιές βιομηχανικές ζώνες γιατί έδωσαν βάση στις υποσχέσεις του για επιστροφή των εργοστασίων στις πόλεις τους μόνο διάψευση των προσδοκιών τους έχουν μπροστά τους. Όπως είδαμε πιο πάνω, η πολιτική του προστατευτισμού είναι αμφίβολο αν θα προχωρήσει καθώς ταλαντεύεται το ίδιο το αμερικάνικο κατεστημένο. Αλλά ακόμη και αν κερδίσει έδαφος μια τέτοια στροφή, μόνο θυσιές θα φέρει για τους εργάτες με πολλούς τρόπους. Ο ένας είναι η ακρίβεια. Η πρώτη συνέπεια τυχόν εμπορικών πολέμων θα είναι η άνοδος του πληθωρισμού που πάντα χτυπάει πρώτα και κύρια τα λαϊκά στρώματα. Επιπλέον, η επίθεση στα μεροκάματα δεν θα περιοριστεί εκεί. Οι όποιες αναδιαρθρώσεις των παραγωγικών δικτύων των πολυεθνικών με μετακινήσεις εργοστασίων προς τις ΗΠΑ θα συνδυάζονται με χειρότερες εργασιακές συνθήκες: “αμερικάνικα εργοστάσια με μεξικάνικα μεροκάματα” είναι μια απλουστευμένη αλλά αιχμηρή περιγραφή για τις πολιτικές του Τραμπ.

Η προεδρία του Τραμπ είναι ασταθής και αποσταθεροποιητική ακριβώς γιατί κοροΐδεψε και κοροΐδευε οργισμένα τμήματα και δεν έχει πραγματική διεξοδό για την οργή τους. Το τι θα γίνει όταν αυτή η οργή αρχίσει να στρέφεται εναντίον του πλάι στις ήδη τεράστιες διαδηλώσεις που ξεσηκώνει είναι ένα αγωνιώδες ερώτημα για τους από πάνω και μια πρό(σ)κληση για την Αριστερά.

Ποιος θα τον σταματήσει;

Όλα αυτά δεν σημαίνουν ότι ο Τραμπ δεν αποτελεί κίνδυνο. Ο ρατσισμός και ο σεξισμός που προωθεί επιθετικά είναι τα εργαλεία με τα οποία προσπαθεί να διαιρέσει και να καταστείλει τις αντιστάσεις απέναντι στην πολιτική της αμερικάνικης αντεπίθεσης που φιλοδοξεί να κλιμακώσει. Η έξαρση της ισλαμοφοβίας που καλλιεργεί δεν είναι απλά κάποιο παραλήρημα ακροδεξιών συμβούλων. Είναι εργαλείο διχασμού μέσα στις ΗΠΑ αλλά και συκοφάντησης και απομόνωσης των αντιπολεμικών διαθέσεων ενάντια στις επεμβάσεις του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού. Και δίνει αέ-

ρα στην ακροδεξιά και τους φασίστες σε διεθνή κλίμακα.

Απέναντι σε αυτή την απειλή, είναι επείγον για την Αριστερά να διαμορφώσει τις απαντήσεις της ώστε να αξιοποιήσει τα πρώτα ανθόρητα ξεσπάσματα κατά του Τραμπ και να τα βοηθήσει να γίνουν ισχυρό κίνημα που θα νικήσει.

Ένα πρώτο βήμα σε αυτή την κατεύθυνση είναι το ξεκαθάρισμα με τις αυταπάτες ότι το ίδιο το σύστημα θα εξοβελίσει τις ακρότητες του Τραμπ. Υπάρχουν τμήματα της Αριστεράς που στηρίζουν τις ελπίδες τους στο Δημοκρατικό κόμμα. Και υπάρχουν άλλες απόψεις που θεωρούν ότι οι Δημοκρατικοί έχουν ήδη κατελώσει τις αντιδράσεις. Και οι δυο αυτές τάσεις κάνουν λάθος, έστω από διαφορετικές αφηρημένες. Πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι ότι η έκρηξη του κόσμου που βγήκε στους δρόμους κατά του Τραμπ δεν είναι “υποκινούμενη” από το Δημοκρατικό κόμμα ούτε μπορεί να οδηγηθεί στη νίκη από αυτό. Οι ηγέτες των Δημοκρατικών έκαναν και κάνουν ό,τι μπορούν για να αποτρέψουν τις κινητοποιήσεις. Ο ίδιος ο Ομπάμα παρέδωσε την προεδρία δηλώνοντας ότι θα βοηθήσει να γίνει μια “ομαλή μετάβαση”. Η δική τους συλλογιστική είναι ότι το κατεστημένο θα αναγκάσει τον Τραμπ να “σοβαρευτεί” και να εγκαταλείψει τις “ακρότητες”.

Το τι σημαίνει συγκεκριμένα αυτή η συλλογιστική φάνηκε από τη συνεργασία της ηγεσίας του Δημοκρατικού κόμματος με τις μυστικές υπηρεσίες και τους βαρόνους των μίντια για να χρησιμοποιήσουν τις αποκαλύψεις σαν μέσο πίεσης πάνω στον Τραμπ. Αυτό το κύκλωμα λειτουργούσε και στην προεκλογική περίοδο και δεν κατάφερε να σταματήσει την εκλογική επιτυχία του Τραμπ. Αλίμονο αν η Αριστερά στηριχτεί στις γέφυρες των Δημοκρατικών με τη CIA. Χρειάζεται ξεκάθαρη πολιτική αντιπαράθεση με τους νοσταλγούς του Ομπάμα, όχι μόνο μέσα στις ΗΠΑ αλλά παντού και ιδιαίτερα στην Ελλάδα όπου οι νοσταλγοί του Ομπάμα βρίσκονται στην κυβέρνηση και ψάχνουν τρόπους για να συνεργαστούν με τον διάδοχό του.

Αυτή η ξεκάθαρη τοποθέτηση, όμως, δεν πρέπει να φτάνει σε υποτίμηση των ξεσπασμάτων κατά του Τραμπ ή, ακόμη χειρότερα, σε αντίληψεις ότι η Αριστερά μπορεί να αξιοποιήσει τους ανταγωνισμούς του Τραμπ με την ΕΕ και τη Γερμανία. Η Αριστερά στην Ελλάδα έχει πικρές εμπειρίες για τις βαρβαρό-

τητες της Ευρώπης φρούριο της λιτότητας για τους εργάτες και του ρατσισμού για τους πρόσφυγες. Η αντίθεση στην ΕΕ γίνεται κτήμα όλο πιο μεγάλων τμημάτων και της Αριστεράς και της εργατικής τάξης στην Ελλάδα και όλο και περισσότερο στις άλλες χώρες της ΕΕ, όπως φάνηκε και στη Βρετανία και στην Ιταλία. Αλλά αυτό δεν μπορεί να μας οδηγήσει σε αναζήτηση συμμαχιών με δυνάμεις σαν τον Τραμπ. Υπάρχουν τέτοιες απόψεις, ιδιαίτερα σε τμήματα της πατριωτικής αριστεράς που φαντασιώνονται συμμαχίες “κατά του Δ' Ράιχ” σε αναλογία με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η φαντασία τους εξάπτεται και από τα υπονοούμενα για ανοίγματα του Τραμπ προς τον Πούτιν.

Τέτοιες αναζητήσεις είναι προς τη λάθος κατεύθυνση. Οι μάχες της Αριστεράς στην Ελλάδα και στην Ευρώπη ενάντια στην ΕΕ, στη λιτότητα, στο ρατσισμό και την απειλή της ακροδεξιάς μπορούν να αντλήσουν έμπνευση και δύναμη από τον κόσμο που βγαίνει στους δρόμους των ΗΠΑ κατά του Τραμπ και με τη σειρά τους να δώσουν προσανατολισμό στο κίνημα στην Αμερική: οι γυναίκες που ξεσηκώθηκαν ενάντια στον σεξισμό του νέου Πλανητάρχη μπορούν να γίνουν η αιχμή του δόρατος, όπως έχει ξεαναγίνει στην ιστορία, και να ενώσουν όλη την οργή ενάντια του χιτίζοντα στην Αριστερά στις ΗΠΑ σε συμμαχία με την αντικαπιταλιστική αριστερά παντού. ■

Σημειώσεις

1. Εργατική Αλληλεγγύη, 24 Γενάρη 2017, Λένα Βερδέ, “Ο πλανήτης ενάντια στον πλανητάρχη”. <http://ergatikiki.gr/article.php?id=15014&issue=1258>
2. <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/historian-says-donald-trumps-presidency-likely-to-be-second-shortest-in-history-a7583181.html?cmpid=facebook-post>
3. Financial Times, 17 February 2017, Gillian Tett, “Complacent investors should heed political risks”.
4. Σοσιαλισμός από τα κάτω, No 118, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2016, Σωτήρης Κοντογιάννης, “Ο ιμπεριαλισμός σήμερα”. <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=899>
5. Alex Callinicos, The New Mandarins of American Power, Polity 2003
6. <https://thenextrecession.wordpress.com/2017/02/14/the-global-paradox/>
7. Financial Times, 16 February 2017, John Gapper, Cohn's rule is embarrassing Goldman Sachs.
8. Όπου και στη σημείωση 3.
9. <http://www.reuters.com/article/us-germany-security-usa-idUSKBN15X06Q>
10. <https://socialistworker.co.uk/art/44143/The+streets+belong+to+the+rising+anti+Trump+movement>
11. Σοσιαλισμός από τα κάτω, No 120, Γενάρης-Φεβράριος 2017, Σωτήρης Κοντογιάννης, Οι ΗΠΑ μετά την εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=943>

ΗΠΑ

Ένα νέο κίνημα με βαθιές ρίζες

Ολόκληρος ο κόσμος συγκλονίστηκε από τα τεράστια συλλαλητήρια στις ΗΠΑ που σημάδεψαν την ορκωμοσία του Τραμπ. Τα πλήθη των διαδηλωτών ξεπέρασαν κάθε πρόβλεψη, ακόμα και την πιο αισιόδοξη. Οι μεγαλύτερες εφημερίδες και κανάλια διεθνώς μίλησαν για δυόμισι με τρία εκατομμύρια ανθρώπους που πλημμύρισαν τους δρόμους κάθε μικρής και μεγάλης αμερικανικής πόλης. Από τις 15 Φλεβάρη 2003, όταν βγήκε στους δρόμους συντονισμένα το αντιπολεμικό κίνημα, είχαμε να δούμε τέτοιο ξέσπασμα εκατομμυρίων.

Όλες οι αναλύσεις μετά το αποτέλεσμα του Νοέμβρη για την δεξιά στροφή της αμερικανικής κοινωνίας διαψεύστηκαν παταγωδώς. Ο Τραμπ δεν αναλαμβάνει την προεδρία μέσα σε έναν ωκεανό «συντηρητικών ψηφοφόρων» αλλά σε ένα περιβάλλον οργισμένο, το οποίο εκμεταλλεύτηκε για να εκλεγεί αλλά μπορεί να του σκάσει στο πρόσωπο πολύ γρήγορα. Ήδη η απόφασή του να κλιμακώσει την ισλαμοφοβική εκστρατεία απαγορεύοντας την είσοδο στις ΗΠΑ σε μουσουλμάνους από μια σειρά χώρες, αντί να αποτελέσει επίδειξη πυ-

Η Λένα Βερδέ και ο Γιώργος Πίπτας γράφουν για το σήμερα και το χθες του κινήματος και της Αριστεράς στις ΗΠΑ

μής του νέου πλανητάρχη απέναντι στους διαδηλωτές που ξεφτίλισαν την ορκωμοσία του, πυροδότησε νέο γύρο πρωτοφανέρωτων διαδηλώσεων στα αεροδρόμια της Αμερικής.

Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, οι διαδηλώσεις δεν έχουν σταματήσει. Αντίθετα, το κίνημα απλώνεται και κάνει βήματα μπροστά μετατρέποντας τις κινητοποιήσεις σε απεργιακές. «Ο καλύτερος τρόπος για να παλέψουμε τον Τραμπ είναι να μην πάμε για μια μέρα στη δουλειά» ήταν το σκεπτικό της πρόσφατης «Πανεθνικής Απεργίας» που συσπείρωσε χιλιάδες σε πολλές πόλεις και έκλεισε μια σειρά επιχειρήσεις. Το ίδιο και η «Ημέρα χωρίς Μετανάστες» που προηγήθηκε αλλά και η αντίστοιχη πρωτοβουλία της οργάνωσης Women's March, που πρωτοστάτησε στις διαδηλώσεις κατά της ορκωμοσίας Τραμπ, για απεργία στις 8 Μάρτη, τη Διεθνή Ημέρα Γυναίκών, σε μια «Ημέ-

ρα χωρίς Γυναίκες». Η αμερικανική εργατική τάξη ανακαλύπτει ξανά το πιο ισχυρό της όπλο. Είναι ανοιχτή η δυνατότητα η μάχη ενάντια στον Τραμπ να περάσει από τους δρόμους στους χώρους δουλειάς.

Το αντιπολεμικό κίνημα

Το κίνημα που βλέπουμε να ξεχύνεται σήμερα στους δρόμους των ΗΠΑ δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Κουβαλάει μια σειρά από μάχες και εμπειρίες.

Τον Νοέμβρη του 1999, στη «Μάχη του Σιατλ» όπως έμεινε στην ιστορία, 60.000 διαδηλωτές παρό τη θηριώδη καταστολή πέτυχαν να ακυρώσουν τη συνεδρίαση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, ανοίγοντας το δρόμο για το νέο αντικαπιταλιστικό κίνημα που συντάραξε την πρώτη δεκαετία της νέας χιλιετίας σε όλο τον κόσμο.

Η νίκη του Σιάτλ αποτέλεσε βασική καμπή για το κίνημα στις ΗΠΑ. Γιατί



ένωσε στο δρόμο το εργατικό με το νεο-λαϊστικό κίνημα. Γιατί έβαλε στο στόχαστρο τις πολυεθνικές και τον μεγάλο καπιταλισμό των ΗΠΑ. Γιατί ήταν μια ζωντανή επίδειξη ότι το κίνημα μπορεί να πετυχαίνει νίκες.

Αυτά τα χαρακτηριστικά ήταν που το κράτησαν ζωντανό και του έδωσαν τη δυνατότητα να αντεπιτεθεί, όταν ο πρόεδρος Μπους και τα γεράκια του κήρυξαν τον πόλεμο στην «τρομοκρατία». Το κίνημα του Σιατλ έγινε η μαγιά για το αντιπολεμικό κίνημα που ξέσπασε στις ΗΠΑ με ορμή που θύμιζε το κίνημα ενάντια στον πόλεμο στο Βιετνάμ. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι συμμετείχαν στα αντιπολεμικά συλλαλητήρια. Τα πανεπιστήμια καταλήφθηκαν. Στην πρώτη γραμμή του αγώνα βρέθηκαν, όπως και το '60, οι βετεράνοι του πολέμου.

Η αντίσταση στο Ιράκ και το αντιπολεμικό κίνημα στις ΗΠΑ οδήγησαν σε συνολική απαξίωση της κυβέρνησης και του νεοσυντηρητικού «δόγματος Μπους». Αλλά το 2008 στο μίγμα ήρθε να προστεθεί ένα νέο ποιοτικό στοιχείο, η κερδοσκοπική φούσκα που έσκασε με πάταγο το 2008. Η εκλογή του Ομπάμα με συντριπτικά ποσοστά τον ίδιο χρόνο έκφρασε την ελπίδα ότι κάτι μπορεί να αλλάξει για τον απλό φτωχό κόσμο. Μήνα το μήνα, χρόνο το χρόνο οι προσδοκίες του διαψεύστηκαν. Αλλά αυτό δεν έβαλε ταφόπλακα στο κίνημα.

Το Σεπτέμβριο του 2011 το κίνημα των πλατειών έφτασε στη Νέα Υόρκη. Το «Occupy»- («Καταλάβετε») κατασχέθηκε στη Γουόλ Στριτ και βδομάδα τη βδομάδα οι εκατοντάδες έγιναν δεκάδες χιλιάδες. Οι καταλήψεις δημόσιων χώρων άρχισαν να σαρώνουν τις μεγαλουπόλεις των ΗΠΑ. Βασικό σύνθημα: «Είμαστε το 99%».

Μαζί τους δειλά-δειλά και η εργατική τάξη. Στο Οχάιο τα συνδικάτα συνδέθηκαν με το τοπικό Occupy κέρδισαν αναλογία 2 προς 1 ένα δημοψήφισμα με θέμα την κατάργηση του δικαιώματος των συλλογικών διαπραγματεύσεων των δημοσίων υπαλλήλων. Στο Όκλαντ, μια συνέλευση 2000 ανθρώπων κάλεσε τα σωματεία να κηρύξουν γενική απεργία σαν απάντηση στον βαρύ τραυματισμό από την αστυνομία ενός βετεράνου του πολέμου στο Ιράκ. Αν και ανοργάνωτα, τη μέρα της απεργίας, δεκάδες χιλιάδες διαδήλωσαν και ενώθηκαν με τους λιμενεργάτες κλείνοντας το τέταρτο σε μέγεθος λιμάνι των ΗΠΑ.

Η κορύφωση ήταν το Γουινσκόουν. Η κατάληψη με συμμετοχή των συνδικάτων

του τοπικού κοινοβουλίου κράτησε τρεις βδομάδες ενάντια στην επίθεση που είχε ξεκινήσει ένας ρεμπουτλικανός γερο-σιαστής στα ασφαλιστικά δικαιώματα και τις συλλογικές συμβάσεις, πετυχαίνοντας τη δεύτερη βδομάδα με απεργία την κινητοποίηση πάνω από 100.000 εργαζόμενων σε όλη την πολιτεία. Τον Απρίλιο του 2016 το συνδικάτο των 30.000 εκπαιδευτικών του Σικάγο κατέβηκε σε απεργία ενάντια στις περικοπές στα σχολεία κερδίζοντας τη συμπαράσταση ολης της πόλης. Το 2012 είχαν πραγματοποιήσει εννιάήμερη απεργία.

Το πιο εντυπωσιακό είναι ότι στις ΗΠΑ έχουν αρχίσει να οργανώνονται κομμάτια που πριν ήταν ασυνδικάλιστα, πάνω σε αιτήματα όπως του κατώτατου μισθού 15 δολάρια την ώρα. Στις 29 Νοέμβρη του 2016, χιλιάδες εργαζόμενοι σε φαστ φουντ έκαναν απεργία και διαδήλωσαν σε δεκάδες πόλεις σε όλες τις ΗΠΑ. Ήταν αποτέλεσμα μια οργανωμένη συστηματικής προσπάθειας, χώρο το χώρο.

Η Nequasia LeGrand, 22 χρονών, εργαζόμενη σε KFC στη Νέα Υόρκη, που πρωτοστάτησε στην ίδρυση του σωματείου περιγράφει: «Σήμερα είναι η 8η μου απεργία. Πρώτη φορά απήργησα το Νοέμβρη το 2012. 200 άνθρωποι σε 30 μαγαζιά, μέσα στο κρύο να διαδηλώνουμε. Αυτή η εμπειρία με άλλαξε. Πήγαμε για συμπαράσταση σε άλλους χώρους. Ένας εργαζόμενος να μιλάει σε έναν άλλο δεν συγκρίνεται με τίποτα». Τον Νοέμβρη του 2015, 2.000 εργαζόμενοι με ελαστικές σχέσεις, στις αποσκευές, στον καθαρισμό και αντίστοιχες υπηρεσίες των αεροδρομίων κατέβηκαν σε απεργία δημιουργώντας τεράστια προβλήματα στις πτήσεις - και μάλιστα τη Μέρα των Ευχαριστιών.

Το κίνημα Black Live Matters, «Οι Ζωές των Μαύρων Μετράνε», ένα πραγματικό κίνημα βάσης με διάρκεια που κινητοποιεί σε μόνιμη βάση με επιτροπές σε τοπικό επίπεδο, δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους από όλες τις κοινότητες ενάντια στις καθημερινές ρατσιστικές δολοφονίες της Αστυνομίας. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια δεν θα βρει κανείς εύκολα έστω και μια πόλη στις ΗΠΑ που να έχει μείνει αναπάντητη η προκλητικότητα της αστυνομίας.

Μια νέα Αριστερά

Η πιο σημαντική εξέλιξη είναι ότι πρόκειται για μέτωπα, αγωνιστές και πρωτοβουλίες που βρίσκονται μαζί στο δρόμο και τέμνονται και στη δράση και

τα αιτήματα: Από τους αγώνες στους χώρους δουλειάς στα πανεπιστήμια, από το lgbtq και το γυναικείο κίνημα στο κίνημα ενάντια στην ισλαμοφοβία και το ρατσισμό, από τα περιβαλλοντικά κινήματα μέχρι τους αυτόχθονες Αμερικάνους Σιου που πρόσφατα νίκησαν με την υποστήριξη χιλιάδων βετεράνων του πολέμου, ενάντια στον αγωγό πετρελαίου.

Αυτός ο κόσμος έχει αρχίσει να αναζητά μια νέα πολιτική έκφραση. Η εξέλιξη της σύγκρουσης του Μπέρνι Σάντερς με την Χίλαρι Κλίντον, ένα άπληστο γεράκι του πολέμου, για το ποιος θα πάρει το χρίσμα των Δημοκρατικών ήταν ενδεικτική από αυτήν την άποψη. Δημιουργήθηκε μια τεράστια πολιτική πόλωση στη διάρκεια της οποίας εκατοντάδες χιλιάδες χιλιάδες άνθρωποι πίστεψαν ότι υπήρχε η ελπίδα όχι μόνο να μην γίνει η Κλίντον υποψήφια των Δημοκρατικών, αλλά να πάει υποψήφιος για την προεδρία ένας πολιτικός που τολμάει να δηλώνει ανοιχτά -μέσα στις ΗΠΑ- σοσιαλιστής. Κάτι τέτοιο είχε να γίνει από την δεκαετία του '30.

Η υποψηφιότητα Σάντερς συσπειρώσε τους φτωχούς και τα κινήματα. Στην προεκλογική του εκδήλωση στο φτωχό νότιο Μπρονξ μαζεύτηκαν πάνω από 18 χιλιάδες άνθρωποι, στο Μπρούκλιν, 28 χιλιάδες. Συσπειρώσε τους νέους. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε μια μελέτη που έκανε το Χάρβαρντ στους λεγόμενους «millennials», δηλαδή τους νέους μεταξύ 18 και 29 χρονών, το 51% δήλωνε ότι είναι ενάντια στον καπιταλισμό και ένα 33% υπέρ του σοσιαλισμού. Έτσι μια υποψηφιότητα που δεν είχε τη στήριξη του οικονομικού και πολιτικού κατεστημένου των ΗΠΑ κατάφερε να πάρει 13,2 εκατομμύρια ψήφους στις εκλογές για το χρίσμα.

Χαρακτηριστικό αυτής της ριζοσπαστικής διάθεσης ήταν η μαζική πίεση που υπήρξε πάνω στο Σάντερς να κατέβει σαν ανεξάρτητος υποψήφιος για την προεδρία όταν έχασε το χρίσμα - με τον τελευταίο να χαρίζει απογοήτευση δηλώνοντας νομιμοφροσύνη στην Κλίντον και τον Ομπάμα. Για ένα μεγάλο κομμάτι κόσμου αυτό ήταν μια νέα διάψευση και γι' αυτό αρνήθηκε να ευθυγραμμιστεί και δεν πήγε να ψηφίσει την Κλίντον. Η Jill Stein, η υποψήφια των Πρασίνων πήρε σχεδόν 1,5 εκατομμύριο ψήφους, τριπλάσιο αριθμό από αυτόν που είχε πάρει το 2012.

Πολλοί θεώρησαν ότι η νίκη Τραμπ θα επέφερε την απόλυτη απογοήτευση



“Ούτε αποκλεισμός (των Μουσουλμάνων), ούτε τείχος (στα σύνορα με το Μεξικό) - καταφύγιο για όλους” γράφουν τα πλακάτ.

πάνω σε αυτόν τον κόσμο, όμως συμβαίνει το αντίθετο. Η ατζέντα Τραμπ έρχεται να κάνει ακόμα πιο προφανή την ανάγκη για κοινή ενιαία δράση και να βαθύνει τη ριζοσπαστικοποίησή του. Κόντρα στις προτροπές της Κλίντον να αποδεχτούν το αποτέλεσμα και τις νομοθεσίες του Μπίλι Σάντερς να αφήσουν πρώτα τον Τραμπ να δείξει το πραγματικό του πρόσωπο, ο κόσμος των κινημάτων και της αριστεράς βρίσκεται σε κατάσταση ανοιχτού πολέμου με την διακυβέρνηση Τραμπ από την πρώτη μέρα. Και αναζητά πια πολιτικές λύσεις έξω από τα πλαίσια της ριζοσπαστικής πτέρυγας του Δημοκρατικού Κόμματος.

Μέσα από τις ποσοτικές και ποιοτικές αυτές αλλαγές στο κίνημα στις ΗΠΑ, έχει αρχίσει σήμερα να αναδεικνύεται μια νέα κινηματική, κοινωνική – αλλά και με οργανωτικές αναζητήσεις πια- Αριστερά. Πρόκειται για μια εξέλιξη που βγάζει μάτι σε τέτοιο σημείο ώστε, το Al Jazeera ήδη της έχει κάνει δύο αφιερώματα. Γράφει ο αρθρογράφος Πατρικ Στρικλαντ του Al Jazeera:

«Ο Connor Southard, 26 χρονών από τη Νέα Υόρκη δεν είχε ποτέ του οργανωθεί σε κάποια πολιτική οργάνωση-μέχρι την εκλογή του Τραμπ. Αμέσως μετά έγινε μέλος στην οργάνωση DSA

(Δημοκράτες Σοσιαλιστές των ΗΠΑ)... Ήταν ολοφάνερα καιρός να αναμιχθώ μας είπε...

Ο David Duhalde στέλεχος του DSA εξηγεί ότι τα μέλη της οργάνωσης έχουν φτάσει τα 16.000 έχοντας υπερδιπλασιαστεί από το Μάη του 2016... Περίπου 50 νέα τοπικά τμήματα του DSA έχουν φτιαχτεί τους τελευταίους μήνες σε κοινότητες και σχολές... Το Socialist Alternative, (Σοσιαλιστική Εναλλακτική), ένα τροτσκιστικό κόμμα, υποστηρίζει ότι τα μέλη του έχουν αυξηθεί κατά 30% μετά την εκλογή του Τραμπ... Παρόλο που οι αριθμοί τους παραμένουν μικροί συγκριτικά με τα μέλη του Δημοκρατικού και Ρεπουμπλικανικού κόμματος, η ανάπτυξή τους είναι σημαντική...

Ο Κόννορ Κυπατρικ, από τη συντακτική επιτροπή του σοσιαλιστικού περιοδικού Jacobine της Νέας Υόρκης υποστηρίζει ότι οι αποτυχίες των δύο μεγάλων κομμάτων έχουν παίξει τεράστιο ρόλο στην ανάπτυξη της αριστεράς...».

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των δυνατοτήτων που ξεδιπλώνονται, είναι το Σιατλ στην άλλη πλευρά των ΗΠΑ, όπου το 2014, η υποψήφια της οργάνωσης «Socialist Alternative» και μετανάστρια Kshama Sawant, εκλέχθηκε

στο δημοτικό συμβούλιο παίρνοντας 88.222 ψήφους και ξεπερνώντας τον Δημοκρατικό υποψήφιο κατά 200 ψήφους. Όπως δήλωσε στον αρθρογράφο του Αλ Τζαζίρα: «Στο αεροδρόμιο του Σιατλ υπήρχαν άνθρωποι που δεν είχαν διαδηλώσει ξανά και ξέρουμε ότι αυτές οι διαμαρτυρίες ήταν καθοριστικές για να κλείσουν τα αεροδρόμια και να παγώσει η απαγόρευση (των μουσουλμάνων)... Πρέπει να συνδέσουμε τα αιτήματα για δικαιώματα των μεταναστών με τα αιτήματα των εργαζομένων συνολικά...».

Οι συνδέσεις γίνονται. “Βρισκόμαστε μπροστά στην μάχη τη ζωής μας” γράφει η Κίρστιν Ρόμπερτς από το Συνδικάτο Εκπαιδευτικών του Σικάγο σε ένα αφιέρωμα με τίτλο «Φωνές Αντίστασης» της εφημερίδας Σοσιαλιστής Εργάτης, της οργάνωσης ISO. Και συνεχίζει: «Εμείς στο Συνδικάτο Εκπαιδευτικών του Σικάγο πιστεύουμε ότι ταυτόχρονα πρέπει να ενώσουμε τις δυνάμεις μας για να υπερασπιστούμε τους μαθητές μας από κάθε είδους επιθέσεις...Καλέσαμε μια μέρα δράσης μαζί με τους συνλόγους γονέων με δράσεις στον ανοίγμα και του κλείσιμο των σχολείων ενάντια στην ατζέντα ιδιωτικοποίησης. Συμμετείχαν 1500 σχολεία. Σε μερικά, μαθη-

τές, εκπαιδευτικοί και οι γονείς βγήκαμε έξω, ενώσαμε τα χέρια μας και περικυλώσαμε τα σχολεία για να δηλώσουμε ότι δεν πρόκειται να ανεχτούμε εκπροσώπους της κυβέρνησης να ζητάνε λίστες παιδιών προσφύγων και μουσουλμάνων...».

Έστω και καθυστερημένα, έχουν γίνει βήματα από την εποχή του Σιατλ όταν κομμάτια της αμερικάνικης αριστεράς ονόμαζαν και πρακτικά απείχαν από το νέο κίνημα, επειδή δεν τους έμοιαζε τόσο «καθαρό» όσο «θα έπρεπε».

«Μετά την εκλογή του Τραμπ, εκατομμύρια άνθρωποι έχουν βγει στους δρόμους. Παλιότεροι αγωνιστές λένε ότι είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει αυτό μετά την δεκαετία του '60. Η ανάγκη για την αριστερά να ηγηθεί είναι επείγουσα, για να βαθύνει τις διαδηλώσεις και να τραβήξει τα εργατικά συνδικάτα στη δράση. Αυτό δεν έχει συμβεί ακόμα. Δεδομένης της έκτασης της αποτροπής προς τον Τραμπ, όμως, είναι απολύτως δυνατό και αναγκαίο, για να καταφέρουμε να τον σταματήσουμε», γράφει ο Γιάννης Δελατόλας, από την ANTAPΣΥΑ και την AKNY (Αριστερή Κίνηση Νέας Υόρκης).

Το πρώτο ζητούμενο για το κίνημα στις ΗΠΑ σήμερα είναι να συνεχίσει κλιμακώσει τις δράσεις του ενάντια σε κάθε πρωτοβουλία του Τραμπ. Βασική προϋπόθεση για να προχωρήσει οτιδήποτε άλλο, είναι αυτό το κίνημα να υπάρχει.

Αυτό προϋποθέτει τη μαζική κοινή δράση όλων των κινημάτων και πολιτικών αποχωρήσεων, από τους οπαδούς του Σάντερς στην αριστερή πτέρυγα του Δημοκρατικού Κόμματος μέχρι όσους δηλώνουν επαναστατική αριστερά.

Βασικός στόχος μιας τέτοιας μαζικής δράσης πρέπει να είναι να βάλει στο κέντρο της την αμερικάνικη εργατική τάξη, την τεράστια αυτή δύναμη, τον νο1 εχθρό του αμερικάνικου καπιταλισμού και ιμπεριαλισμού, από την εποχή του Σικάγο. Υπάρχουν σήμερα αυτές οι δυνατότητες και το δείχνουν οι μικρές νίκες που έχουν αρχίσει να πετυχαίνουν οι εργατικοί αγώνες είτε οργανωμένοι σε νέα συνδικάτα είτε σε παλιά, στα οποία η εργοδοτικές ή γραφειοκρατικές ηγεσίες χάνουν τον απόλυτο έλεγχο.

Μέσα σε αυτήν την κοινή δράση μπορεί να ανοίξει πλατιά ο διάλογος πάνω στο ζήτημα ότι η Αριστερά στις ΗΠΑ πρέπει να βρει τη δική της αυτόνομη έκφραση, έξω από το Δημοκρατικό Κόμμα, που με συνέπεια και απο πάντα ήταν και θα είναι ένα κόμμα του κατε-

στημένου και της κυρίαρχης τάξης. Αλλά και πάνω στο ζήτημα ότι ο μόνος δρόμος για μια τέτοια μαζική νέα Αριστερά είναι αυτός της αντικαπιταλιστικής ρήξης και ανατροπής, στην ίδια την καρδιά του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Το εργατικό κίνημα

Για πολλά χρόνια η αμερικανική εργατική τάξη είχε αποκτήσει τη φήμη της πιο «καθυστερημένης» ιδεολογικά, της πιο «υποταγμένης» πολιτικά και της πιο «ενσωματωμένης» κοινωνικά εργατικής τάξης του κόσμου. Παρά τα κατά καιρούς αυθόρμητα ξεσπάσματα και κινήματα, ακόμα και στην αριστερά κυριαρχούσε η άποψη ότι δεν θα έπρεπε κανείς να βασίζεται ή να περιμένει κάτι από τους Αμερικάνους εργάτες και εργάτριες.

Η για δεκαετίες απόλυτη κυριαρχία των δύο αστικών δυνάμεων, των Δημοκρατικών και των Ρεπουμπλικάνων, στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό και η ανυπαρξία ενός μαζικού αριστερού εργατικού κόμματος, έστω ρεφορμιστικού ή στα πρότυπα της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας, πρόσφερε το έδαφος για τέτοιου είδους αναλύσεις. Το ίδιο η κατάσταση των συνδικάτων. Οι ηγεσίες των AFL-CIO, των δύο ενωμένων Συνομοσπονδιών της χώρας, συγκαταλέγονται στις πιο συντηρητικές, γραφειοκρατικές, αντιδημοκρατικές και διεφθαρμένες του πλανήτη. Η εικόνα μιας εργατικής τάξης, στην πλειοψηφία της τουλάχιστον, παθητικής, απολίτικης, συντηρητικής και ανίκανης για οποιαδήποτε αριστερή στροφή έμοιαζε αδιαμφισβήτητη.

Αυτοί είναι οι λόγοι που και σήμερα πολύ λίγοι πιστεύουν ότι η έκρηξη ενάντια στο Τραμπ θα πάρει μια πιο μόνιμη και οργανωμένη μορφή που θα μπορέσει να την αγκαλιάσει και να την κινητοποιήσει. Κι όμως, αν γυρίσει κανείς στην ιστορία του εργατικού κινήματος των ΗΠΑ θα διαπιστώσει πόσο λάθος είναι οι παραπάνω απόψεις. Η απεργία για το οχτάωρο με τους «μάργτυρες του Σικάγο» το 1886 που μας χάρισε τον εορτασμό της Προτομαγιάς είναι βέβαια γνωστή σε κάθε αγωνιστή, αλλά δεν περιορίζεται εκεί. Στον 20ο αιώνα η αμερικανική εργατική τάξη πέτυχε εντυπωσιακές νίκες απέναντι στα αφεντικά της χρησιμοποιώντας με απaráμιλλο ηρωισμό και αυτοθυσία κάθε μορφή πάλης, από το σαμποτάζ στη δουλειά μέχρι την απεργιακή φρουρά και την κατάληψη. Οι πολιτικές ιδέες που ανέπτυξε και οι δυνάμεις που τις εξέφραζαν αναμετρήθηκαν με την πιο ισχυρή και αδιάσπλητη άρχουσα τάξη του κόσμου.

Οι αγώνες για συνδικαλιστική οργάνωση όλων των εργατών ανεξάρτητα από ειδικότητα, φύλο, γλώσσα, έθνος ή θρησκεία σε κόντρα με τις διασπαστικές μεθόδους των αφεντικών και των ηγεσιών της AFL χαρακτηρίζουν την πορεία της ήδη από δεκαετία του 1910. Η απεργία είκοσι χιλιάδων εργατριών στα υφαντουργεία της Νέας Υόρκης το 1908 που ενέπνευσε τον εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας Γυναικών στις 8 Μάρτη, η πεντάμηνη απεργία εικοσιπέντε χιλιάδων κύρια μεταναστών εργατών κλωστοϋφαντουργίας το 1912 στο Λόρενς της Μασαχουσέτης με κεντρικό σύνθημα «Θέλουμε ψωμί και τριαντάφυλλα», η απεργία εννιά χιλιάδων ανθρακωρύχων της εταιρίας του Ροκφέλερ το 1913 στο Λάντλουν που κράτησε επτά ολόκληρους μήνες, είναι από τα ορόσημα εκείνης της περιόδου.

Από τότε χρονολογούνται και οι πρώτες απόπειρες διάδοσης των σοσιαλιστικών και επαναστατικών ιδεών στις γραμμές της. Κεντρικό ρόλο σε αυτές τις διεργασίες παίζουν οι Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου (IWW), οι επαναστάτες συνδικαλιστές που ηγούνται όχι μόνο στις απεργίες και την προσπάθεια οργάνωσης όλων των εργατών αλλά και στο σπάσιμο του εθνικισμού. Οι αντιπολεμικές προκηρύξεις και αφίσες τους για τον Α' ΠΠ δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από αυτές των μπολσεβίκων.

Η ύφεση του '30

Τη δεκαετία του '30, στην καρδιά της Μεγάλης Ύφεσης, το θερμομέτρο των ταξικών αγώνων στις ΗΠΑ έφτασε στο ψηλότερο σημείο της ιστορίας τους. Με βασικό αίτημα την αναγνώριση των συνδικάτων κατά χώρο και κλάδο, οι εργατικοί αγώνες χτύπησαν και λύγισαν επιχειρήσεις - κολοσσούς απ' άκρη σ' άκρη της χώρας.

Τίποτα δεν έγινε αυτόματα, ειρηνικά ή αναίμακτα. Οι συσχετισμοί δε θα μπορούσαν να είναι πιο αρνητικοί για την εργατική τάξη. Το Κραχ του 1929 είχε οδηγήσει δεκαεπτά εκατομμύρια ανθρώπους στην ανεργία, τριακόσιους χιλιάδες εργάτες γης σε εσωτερική μετανάστευση, πάνω από μισό εκατομμύριο στους δρόμους, ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού σε μερική απασχόληση. Ενώ, από τη δεκαετία του '20, η άρχουσα τάξη είχε εξαπολύσει μια λυσσαλέα επίθεση για να τσακίσει το κύμα των αγώνων των προηγούμενων χρόνων και τις δυνάμεις που το στήριξαν.

Τα συνδικάτα βρισκόνταν σε καθεστώς ημι-παρanoiμίας και η αριστερά εί-

χε γίνει στόχος υστερικών εκστρατειών ενάντια στους «μπολσεβίκους» και την «κόκκινη απειλή». Οι εργατικές κινητοποιήσεις αντιμετώπιζονταν με σκληρή καταστολή ως και δολοφονική βία από την αστυνομία, συχνά με τη συνδρομή φασιστικών οργανώσεων. Τα αφεντικά ξόδευαν αμύθητα ποσά σε ιδιωτικές μυστικές αστυνομίες και γραφεία ντετέκτιβ που παρακολουθούσαν συνδικαλιστές και εργαζόμενους, ενίοτε ξυλοκοπούσαν αγωνιστές και χτυπούσαν απεργιακές φρουρές. Τα δικαστήρια είχαν σχεδόν καταργήσει το δικαίωμα στην απεργία. Οι ηγεσίες της AFL εξακολουθούσαν να απορρίπτουν τη μαχητική δράση, να είναι εχθρικές με την αριστερά, να αρνούνται να εντάξουν την πλειοψηφία των εργατών στα συνδικάτα. Ο ρατσισμός με άγρια πογκρόμ και λυτσαρίσματα μαύρων που έμεναν ατιμώρητα ήταν γενικό φαινόμενο.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η αντεπίθεση της αμερικανικής εργατικής τάξης αποτελεί πρότυπο για όλους τους προλετάρειους του πλανήτη. Το βιβλίο του John Newsinger «Η αμερικανική εργατική τάξη τη δεκαετία του '30 – Αντεπίθεση» που κυκλοφορεί από το Μαξιστικό Βιβλιοπωλείο, είναι από αυτή την άποψη αναντικατάστατο.

Σε επίπεδο αγώνων, δεν υπάρχει αντίστοιχο απεργιακό κύμα. Οι τρεις επικές μάχες, των Τήμπερς (των οδηγών φορτηγών) στη Μινεάπολις, των εργατών στην αυτοκινητοβιομηχανία του Τολέδο και των λιμενεργατών στο Σαν Φρανσίσκο το 1934 που απέκτησαν, υπό την καθοδήγηση ριζοσπαστών και κομμουνιστών, διαστάσεις εξέγερσης, είναι οι πιο γνωστές αλλά δεν είναι οι μόνες. Εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες και εργαίτριες απεργούν, διαδηλώνουν, οργανώνουν απεργιακές φρουρές, συγχροούνται με την αστυνομία, συνοδεύουν τους νεκρούς τους και κλιμακώνουν.

Σε επίπεδο συνδικαλιστικής οργάνωσης, σημειώνεται μια πρωτοφανής μαζικοποίηση των συνδικάτων, αλλά και μια τεράστια κρίση της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας που οδηγεί σε ένα σχίσμα στους κόλπους της και τη δημιουργία του Κογκρέσου Βιομηχανικών Οργανώσεων (CIO) -μιας νέας συνομοσπονδίας που έθεσε στόχο να οργανώσει τους μεγάλους βιομηχανικούς κλάδους, όπως την αυτοκινητοβιομηχανία, αλλά με ριζικά διαφορετικό από τον επίσημο τρόπο.

Σε επίπεδο πολιτικοποίησης, οι οικονομικές μάχες συνδέονται με τις πολιτι-



Η “Ορχήστρα της Κατάληψης” στη General Motors το 1937.

κές με μαζικές αντιρατσιστικές διαδηλώσεις -όπως αυτή των εξήντα χιλιάδων μαύρων και λευκών εργατών στο Σικάγο το 1931- αλλά και απεργίες -όπως των 18.000 εργατών γης το 1933 στις φυτείες βαμβακιού στην Κοιλάδα Χοακίν που κράτησε 27 μέρες και απλώθηκε σε μια ακτίνα 161 χιλιομέτρων στην οποία Μεξικανοί, λευκοί, έγχρωμοι εργάτες ζούσαν, έτρωγαν, περιφρουρούσαν και πήγαιναν μαζί φυλακή ξεχνώντας όλες τις ρατσιστικές προκαταλήψεις.

Το 1937, έχοντας τη στήριξη της CIO, η απεργία σε συνδυασμό με την κατάληψη λύγισαν με κέντρο το Φλιντ του Μίσιγκαν, τον μεγαλύτερο εργοδότη του κόσμου, τη General Motors. Τη νίκη στη General Motors ακολούθησε μια εργατική έκρηξη που άγγιξε όλους τους κλάδους και όλους τους εργάτες, είτε ήταν μέλη της AFL, είτε της CIO, είτε ανοργάνωτοι. Πολλοί εργοδότες έσπευδαν να κάνουν προκαταβολικές παραχωρήσεις για να αποφύγουν τη σύγκρουση. Μέχρι τον Οκτώβριο του 1937, η CIO ξεπερνούσε τα τέσσερα εκατομμύρια μέλη. Ο συνδικαλισμός «τρύπωσε» σε όλους τους χώρους δουλειάς, από τα μεγάλα εργοστάσια του Ντιτρόιτ μέχρι τα πολυκαταστήματα και τα θέατρα της Νέας Υόρκης.

Σε επίπεδο ιδεών, η χώρα στράφηκε προς τ' αριστερά, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη στιγμή στην ιστορία της. Η ανυποχώρητη δράση των Κομμουνιστών, παρά την καταστολή και τις «περιποιήσεις» της «Ομάδας Δίωξης Κομμουνιστών», κέρδιζε τα μυαλά και τις καρδιές εκατοντάδων χιλιάδων εργατών. Όπως το συμπύκνωνε ένας αγωνιστής «Οι κομμουνιστές στις εργατογειτονιές έβγαζαν τη δυστυχία στο φως.

Την έφεραν στους δρόμους με οργανωμένα αιτήματα... Με άλλα λόγια, τα έκαναν όλα άνω-κάτω». Από επτά περίπου χιλιάδες μέλη το 1930, το ΚΚ εκτινάχτηκε στις είκοσι οχτώ χιλιάδες το 1934 και μέχρι το 1938 είχε φτάσει στις ογδόντα χιλιάδες. Τα ίδια χρόνια, οι τροτσκιστές ξεκίνησαν με όχι πάνω από 130 μέλη και έφτασαν τις τρεις χιλιάδες. Η επιρροή τους ήταν πολύ μεγαλύτερη.

Η άνοδος των Δημοκρατικών και του Ρούσβελτ στην εξουσία είχε διαφεύσει τις ελπίδες που έφερνε το περίφημο New Deal, οδηγώντας την οικονομία σε νέα ύφεση. Τότε, για πρώτη φορά άνοιξε τόσο πλατιά μέσα στο εργατικό κίνημα η συζήτηση για ένα νέο, στα αριστερά των Δημοκρατικών, κόμμα που να εκπροσωπεί τους εργάτες. Ενώ οι συνδικαλιστικές ηγεσίες τόσο της AFL όσο και της CIO έδιναν όλες τις δυνάμεις τους για την επανεκλογή του Ρούσβελτ εν όψει των εκλογών του 1936, στα συνέδριά τους το 1935 και το 1936 οι προτάσεις για τη δημιουργία ενός νέου εργατικού κόμματος κέρδισαν σημαντική υποστήριξη. Το 1936, στο συνέδριο του Συνδικάτου της Αυτοκινητοβιομηχανίας οι σύνεδροι καταψήφισαν την πρόταση για υποστήριξη του Ρούσβελτ.

Η μεγαλύτερη δύναμη που θα μπορούσε να παίξει αυτό το ρόλο, το ΚΚ, δεν αξιοποίησε την ευκαιρία. Για το ΚΚ η επαναστατική ανατροπή δεν ήταν στην ημερήσια διάταξη κι αυτό σήμαινε ότι, μπορεί να πρωταγωνιστούσε στους αγώνες, αλλά μέσα εκεί επιχειρηματολογούσε ότι η τάξη έπρεπε να ελπίζει σε λύσεις «από τα πάνω», από το κοινοβούλιο, από μια «προοδευτική» κυβέρνηση. Η κατάληξη ήταν η στήριξη του Ρούσβελτ.

Παρόλα αυτά, η άρχουσα τάξη είχε πάρει το μήνυμα. Ακόμα και στη διάρκεια του Β' ΠΠ, κόντρα στη συμφωνία εργοδοτών και συνδικαλιστικών ηγεσιών να μη γίνονται απεργίες, 6,7 εκατομμύρια εργάτες απέργησαν. Όταν τελείωσε ο πόλεμος ξέσπασε μια εργατική εξέγερση από τα κάτω με 3,5 εκατομμύρια απεργούς και 38 εκατομμύρια «χαμένες» ώρες εργασίας το 1945 και 4,6 εκατομμύρια απεργούς και 116 εκατομμύρια «χαμένες» ώρες εργασίας το 1946. Η περίοδος του «Μακαρθισμού» και των αντικομμουνιστικών διώξεων στα τέλη της δεκαετίας του '40 και των αρχών της δεκαετίας του '50 είχαν στόχο να εμποδίσουν την προοπτική «εμπειριών» ανάλογων του '30. Η επιτυχία της εκστρατείας ήταν προσωρινή.

«Το Γούντστοκ του εργάτη»

Το 1970 έγινε η μεγαλύτερη «άγρια απεργία» (έτσι ονομάζονταν οι απεργίες που δεν είχαν την έγκριση των ηγεσιών των συνδικάτων) στην ιστορία των ΗΠΑ. Περισσότεροι από 200.000 ταχυδρόμοι και υπάλληλοι στα ταχυδρομεία κατέβηκαν σε μια απεργία δύο εβδομάδων ενάντια στους χαμηλούς μισθούς και τις απαίσιες συνθήκες εργασίας. Αψηφώντας την Εθνοφρουρά και τις μονάδες του στρατού που στάλθηκαν να τη σπάσουν, η παράδοση επιταγών (με τους μισθούς και τις συντάξεις), των φύλλων πορείας για το στρατό (ο πόλεμος του Βιετνάμ συνεχιζόταν), της αλληλογραφίας των κυβερνητικών υπηρεσιών, των επιχειρήσεων, όλα παρέλυσαν. Ακόμα και το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης παραλίγο να κλείσει εξαιτίας της απεργίας.

Το 1972 και το 1973 σηματοδεύτηκαν επίσης από σειρά απεργιών χιλιάδων εργατών και εργατριών σε όλη τη χώρα, από τη Βόρεια Καλιφόρνια και τη Νέα Υόρκη μέχρι τη Δυτική Βιρτζίνια, το Ντιτρόιτ. Χιλιάδες νέοι και χωρίς «παράδοσεις» μαχητικότητας εργάτες στη General Motors στο Λορντστάουν έκλεισαν για τρεις βδομάδες το εργοστάσιο. Ο πρόεδρος του τοπικού παραρτήματος του συνδικάτου, 29 χρονών ο ίδιος, περιέγραψε με τα εξής λόγια την κατάσταση «Είναι το Γούντστοκ του εργάτη».

Οι παράγοντες που τροφοδοτούσαν αυτές τις απεργίες είχαν τις ρίζες τους στις δεκαετίες του '50 και του '60. Αυτά τα χρόνια, μια νέα εργατική τάξη είχε γεννηθεί δίπλα στην «παλιά». Νέοι φοιτητές και φοιτήτριες είχαν μπει στα πα-

νεπιστήμια, νέοι εργαζόμενοι και εργαζόμενες, σε μεγάλα ποσοστά μαύροι, είχαν μπει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, στην υγεία, σε παλιούς και νέους κλάδους. Η αντίσταση των μαύρων απέναντι στις ρατσιστικές πολιτικές ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '50, το αντιπολεμικό κίνημα ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ από τα μέσα της δεκαετίας του '60 είχαν παίξει ρόλο στο να ξεσπάσουν μια σειρά «άγριες απεργίες» ενάντια στην εντατικοποίηση και για αυξήσεις στους μισθούς.

Αυτά τα κινήματα ξανάφεραν στο προσκήνιο πρακτικές και ιδέες που είχε θάψει ο μακαρθισμός. Το κλίμα της εξέγερσης των μαύρων στο Ντιτρόιτ το 1967 έφτασε στους μαύρους εργάτες στις αυτοκινητοβιομηχανίες της πόλης το 1969. Το πιο ριζοσπαστικό εγχείρημα που έδινε βάρος στην οργάνωση και τη δράση της εργατικής τάξης, το Επαναστατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα της Dodge (εργοστάσιο της Chrysler) DRUM οργάνωσε μια σειρά «άγριες απεργίες» με αποτέλεσμα αντίστοιχες οργανώσεις να συγκροτηθούν και σε άλλους χώρους δουλειάς. Όχι τυχαία, στις αρχές του 1970 η εφημερίδα Νιου Γιορκ Τάιμς δημοσίευε ένα άρθρο που ξεκινούσε ως εξής: «Η νέα γενιά που ήδη έχει ταρακουνήσει τις πανεπιστημιουπόλεις, τώρα δείχνει σημάδια ανησυχίας και κινητικότητας στα εργοστάσια της βιομηχανικής Αμερικής».

Νεοφιλελευθερισμός

Στις 3 Αυγούστου του 1981 το PATCO, το συνδικάτο των Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας στις ΗΠΑ άλεσε τα 16.000 μέλη του να κατέβουν σε απεργία κλείνοντας τα αεροδρόμια σε όλες τις πολιτείες απέναντι στην κυβέρνηση Ρέιγκαν που μόλις ένα χρόνο πριν είχε εκλεγεί πρόεδρος. Η απεργία τους βγήκε παράνομη και ο Ρέιγκαν με μια επίθεση κατά μέτωπο επιστράτευσε τους διευθυντές και στρατιωτικούς ελεγκτές για να κρατήσει τα αεροδρόμια ανοιχτά. Τους δόθηκε διορία 48 ωρών με την απειλή ότι αν δεν επιστρέψουν στις δουλειές τους θα απολυθούν δια παντός. Η πλειοψηφία τους, 13.000 απήγγησαν και μόνο 3000 πήγαν για δουλειά. Αλλά η απεργία τους έσπασε.

Ήταν ένα γεγονός που αποδείχτηκε σημείο καμπής για το εργατικό κίνημα στις ΗΠΑ. Μετά από τις άγριες δεκαετίες του '60 και του '70 η κυρίαρχη τάξη επεδίωκε να πάρει ξανά τη ρεβάνς και αυτό ακριβώς έκφραζε η ισχυροποίηση

του νεοφιλελευθερισμού και η ανάδειξή του σε κυρίαρχη πολιτική, ξεκινώντας από το Ρέιγκαν στις ίδιες τις ΗΠΑ. Μαζί με την επίθεση στους εργαζόμενους πήγαινε η νέα ένταση του ψυχρού πολέμου και των εξοπλιστικών ανταγωνισμών με τη Σοβιετική Ένωση στο λεγόμενο «πόλεμο των άστρων». Και δίπλα σε αυτά η επίθεση στα δικαιώματα των μαύρων, των γυναικών και γενικότερα όλων των προοδευτικών κατακτήσεων στις οποίες είχε υποχρεωθεί το κατεστημένο τα προηγούμενα χρόνια.

Το 1992 χρειάστηκε η επέμβαση της αστυνομίας, της ένοπλης Εθνοφρουράς της Καλιφόρνια, της 7ης Μεραρχίας Πεζικού και της 1ης Μεραρχίας Πεζοναυτών για να κατασταλεί η εξέγερση και οι ταραχές που ξέσπασαν στο Λος Άτζελες μετά την αθώωση τεσσάρων μπάτσων που είχαν ξυλοκοπήσει άγρια μπροστά στις κάμερες ένα μαύρο, τον Ρόντνεϊ Κινγκ, για υπερβολική ταχύτητα. Η οργή των μαύρων, των λατίνων, των φτωχών λευκών, κυρίως της νεολαίας ξεχύθηκε στους δρόμους και χρειάστηκαν έξι μέρες, 55 νεκροί, 2000 τραυματίες και συνολικά 11.000 συλλήψεις για να τη σταματήσουν. Ταξική οργή ενάντια σε μια ζωή χωρίς μέλλον, σταθερή δουλειά, ασφάλεια, ακόμα και στέγη.

Το καλοκαίρι του 1997 ήρθε η σειρά της οργανωμένης εργατικής τάξης. Οι Τίμστερς για ακόμα μια φορά ταρακούντησαν τις ΗΠΑ με την ιστορική απεργία στον κολοσσό UPS. 180.000 εργαζόμενοι προχώρησαν σε απεργία διαρκείας για 16 μέρες παραλύοντας την εταιρία που έχασε 600 εκατομμύρια δολάρια. Η απεργία έκλεισε νικηφόρα με υπογραφή νέας σύμβασης που περιλάμβανε αυξήσεις στους μισθούς, εξασφάλιση των παροχών τους και μέτρα ασφαλείας κατά την εργασία. Η απεργία ήταν επιτυχημένη 100% γιατί στηρίχτηκε στην οργάνωση της βάσης, ενώ ένα χρόνο πριν η διεφθαρμένη ηγεσία είχε χάσει τον έλεγχο του συνδικάτου.

Δύο χρόνια αργότερα, τον Νοέμβριο του 1999 οι Τίμστερς θα ήταν δίπλα στους λιμενεργάτες, τους εργαζόμενους των νοσοκομείων και τους μεταλλεργάτες ένα από τα συνδικάτα που θα συμμετείχαν μαζί με αντιρατσιστικές και περιβαλλοντικές οργανώσεις στη «Μάχη του Σιατλ». Για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες, τα συνδικάτα των ΗΠΑ βρέθηκαν να διαδηλώνουν μαζί με μια σειρά οργανώσεις ακτιβιστών ενάντια στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και την Παγκόσμια Τράπεζα. ■



Αναρχικοί & Μπολσεβίκοι

Ο Βίκτορ Σερζ και ο Άλφρεντ Ροσμέρ είναι ίσως οι πιο γνωστοί αναρχικοί που ενώθηκαν με τους Μπολσεβίκους, αλλιά δεν είναι οι μόνοι. Ο Λεάνδρος Μπόλαρνς θυμίζει τις συγκλήσεις και τις αποκλήσεις των δύο επαναστατικών ρευμάτων

Τον Αύγουστο του 1919 ο Λένιν έγραφε στην Αγγλίδα επαναστάτρια Σίλβια Πάνκχερστ:

«Πάρα πολλοί εργάτες αναρχικοί γίνονται τώρα οι πιο ειλικρινείς οπαδοί της Σοβιετικής εξουσίας, και μια και είναι έτσι, αποδεικνύεται ότι αυτοί είναι οι καλύτεροί μας σύντροφοι και φίλοι, οι καλύτεροι επαναστάτες που ήταν εχθροί του μαρξισμού μόνο από παρανόηση, ή σωστότερα, όχι από παρανόηση, αλλά γιατί ο επίσημος σοσιαλισμός που κυριαρχούσε στην εποχή της II Διεθνούς (1889-1914) πρόδωσε το μαρξισμό, έπεσε στον οπορτουνισμό, διαστρέβλωσε την επαναστατική διδασκαλία του Μαρξ γενικά και τη διδασκαλία του σχετικά με τα διδάγματα της Κομμούνας του Παρισιού του 1871 ειδικότερα. Έγραψα γι' αυτό λεπτομερικά στο βιβλίο Κράτος και Επανάσταση και γι' αυτό δεν στέκομαι περισσότερο στο ζήτημα αυτό».¹

Ο Λένιν δεν υπέρβαλλε. Η έλξη που ασκούσαν σε ρεύματα αναρχικών και

«αναρχοσυνδικαλιστών» η νικηφόρα εργατική επανάσταση στην Ρωσία και η Τρίτη Διεθνής (Κομιντέρν) που είχε ιδρυθεί λίγους μήνες πριν, βρισκόταν στο απόγειό της. Η περίπτωση του Βίκτορ Σερζ που είχε έρθει στην Ρωσία τον Γενάρη του 1919 και τον Μάη είχε ενταχτεί στο κόμμα των μπολσεβίκων είναι η πιο γνωστή, αλλά σε καμιά περίπτωση η μοναδική.

Δεν ήταν, επίσης, τυχαία. Το υπόβαθρό της ήταν οι θεωρητικές επεξεργασίες και οι πολιτικές επιλογές και πρωτοβουλίες που σημάδεψαν την πορεία του Λένιν και του μπολσεβίκου κόμματος από το 1914 όταν ξέσπασε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, μέχρι την Επανάσταση του 1917 και μετά. Μάχες αντιπολεμικές για την συγκρότηση της αντιπολεμικής αριστεράς και της επαναστατικής της πτέρυγας. Ρήξη με τον ρεφορμισμό της Δεύτερης Διεθνούς που τότε σκεπαζόταν ακόμα τον μανδύα του μαρξισμού, στο επίπεδο της θεωρίας και της πολιτικής αλλά και της οργάνωσης που συμπύκνωνε αυτά τα δυο.

«Αυτός ο πόλεμος δεν είναι ο δικός μας»

Τον Σεπτέμβρη του 1915 έγινε η Συνδιάσκεψη του Τοιμερβαλντ. Αριθμητικά ήταν ένα μικρό γεγονός: μόλις σαράντα αντιπρόσωποι και παρατηρητές από έντεκα ευρωπαϊκά κόμματα και ομάδες, κάποιες πολύ μικρές. Πολιτικά, όμως, ο αντίκτυπός της ήταν τεράστιος. Ήταν η πρώτη συντονισμένη κίνηση της αντιπολεμικής Αριστεράς στην Ευρώπη και τα νέα της έδωσαν ελπίδα σε χιλιάδες αγωνιστές.

Η «κίνηση του Τοιμερβαλντ» συσπειρώσε διαφορετικά ρεύματα. Η πλειοψηφία των αντιπροσώπων ανήκε σε αυτό που ονομάστηκε «Δεξιά του Τοιμερβαλντ». Οι θέσεις που υποστήριζαν δεν πήγαιναν πιο μακριά από εκκλήσεις για μια «δίκαιη ειρήνη χωρίς προσαρτήσεις και αποζημιώσεις». Οι μπολσεβίκοι παρόλα αυτά συμμετείχαν ενεργά και στην προετοιμασία και στις εργασίες της Συνδιάσκεψης, και μάλιστα ψήφισαν, παρά τις διαφωνίες τους, το τελικό κεί-

μενο γιατί ήταν «κάλεσμα σε δράση».

Ταυτόχρονα αυτό που ονομάστηκε «Αριστερά του Τσίμερβαλντ», γύρω από τον Λένιν, κατέθεσε το δικό της κείμενο που έβαζε ξεκάθαρα την προοπτική της μετατροπής του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε «εμφύλιο πόλεμο» δηλαδή την εργατική επανάσταση και την οργανωτική ρήξη με τα ρεφορμιστικά κόμματα της Δεύτερης Διεθνούς που είχαν προδώσει τις αντιπολεμικές διακηρύξεις τους. Η «αριστερά του Τσίμερβαλντ» καλούσε για τη δημιουργία μιας νέας «Τρίτης» και γνήσια επαναστατικής Διεθνούς. Κι αυτό το κάλεσμα προκαλούσε συζήτηση και έβρισκε ανταπόκριση.

Δεν ήταν μόνο οι σοσιαλδημοκρατικές ηγεσίες που είχαν προδώσει όταν ξέσπασε ο πόλεμος. Το ίδιο ισχύει και για ένα μεγάλο κομμάτι του αναρχικού ρεύματος. Ο Σερζ αναφέρει στην αυτοβιογραφία του: «η ξαφνική μεταστροφή των Γερμανών σοσιαλδημοκρατών, των συνδικαλιστών, των Γάλλων σοσιαλιστών και αναρχικών στον πατριωτισμό μέσω της αδελφοκτονίας, μας φαινόταν ακατανόητη. Δεν πίστευαν λοιπόν σε τίποτε απ' όσα έλεγαν την προηγούμενη;»² Η μεταστροφή της γαλλικής CGT από σημείο αναφοράς του ρεύματος του «επαναστατικού συνδικαλισμού» ή «αναρχοσυνδικαλισμού» σε πυλώνα της «ιεράς ένωσης» («l'union sacrée») με την άρχουσα τάξη ήταν ένα ισχυρό σοκ. Το ίδιο ήταν η προσχώρηση διάσημων αναρχικών όπως ο Πιοτρ Κροπότνιν ή ο Ζαν Γκραβ στο στρατόπεδο των υποστηρικτών του πολέμου.

Δεν ήταν είναι παράξενο λοιπόν ότι το Τσίμερβαλντ λειτουργήσε σα μαγνήτη για τα ρεύματα του αναρχισμού που έμειναν πιστά στις αντιπολεμικές και διεθνιστικές αρχές τους. Στην ίδια την Συνδιάσκεψη συμμετείχαν δυο συνδικαλιστές από την Γαλλία, ο Αλφόνς Μερχέμ και ο Αλμπέρ Μπερντερόν. Κι οι δυο προέρχονταν από το ρεύμα του αναρχισμού που είχε επιλέξει την παρεμβάση στα συνδικάτα από το τέλος του 19ου αιώνα και κατείχαν ηγετικές θέσεις στην CGT.³ Τον Αύγουστο του 1915, κυριολεκτικά στις παραμονές του Τσίμερβαλντ, στο συνέδριο της συνομοσπονδίας είχαν καταθέσει ένα σχέδιο απόφασης που δήλωνε ότι «αυτός ο πόλεμος δεν είναι ο δικός μας πόλεμος». Πήρε 22 ψήφους έναντι των 79 της πατριωτικής πλειοψηφίας.⁴

Οι δυο αυτοί συνδικαλιστές ανήκαν στην ομάδα γύρω από το περιοδικό La

Vie Ouvrière (Εργατική Ζωή) που εξέδιδαν από το 1909 ο Αλφρέντ Ροσμέρ και ο Πιερ Μονάτ, δυο αγωνιστές με πολύχρονη παρουσία στους εργατικούς αγώνες και επηρεασμένοι βαθιά από τον αναρχισμό. (ο Μονάτ είχε συμμετάσχει στο Διεθνές Αναρχικό Συνέδριο του 1907 Άμστερνταμ, και εκεί είχε διαφωνήσει με τον Ενρίκο Μαλατέστα, τον παλαίμαχο Ιταλό αναρχικό, για το ζήτημα της σχέσης των αναρχικών με τον «επαναστατικό συνδικαλισμό»). Ο Λέον Τρότσκι που τότε ζούσε στο Παρίσι συνδέθηκε με στενούς προσωπικούς και πολιτικούς δεσμούς με την ομάδα της La Vie Ouvrière και ιδιαίτερα με τον Ροσμέρ. Η μικρή παμφλέτα που έγραψε ο Ροσμέρ για το Τσίμερβαλντ κυκλοφόρησε παράνομα σε χιλιάδες αντίτυπα στην Γαλλία. Κι ενώ ο Μερχέμ τάχτηκε με την «δεξιά» του Τσίμερβαλντ, ο Ροσμέρ, ο Μονάτ και πολλοί άλλοι στράφηκαν στ' αριστερά: το 1920 θα πρωτοστατούσαν στην ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος Γαλλίας.

Από τον Απρίλη του 1916 άρχισε να κυκλοφορεί η εφημερίδα Ce qu'il faut dire (Τι πρέπει να πούμε) που παρά το κυνήγι της λογοκρισίας συνέχισε να εκδίδεται μέχρι τον Δεκέμβριο του 1917. Τυπωνόταν σε 20 χιλιάδες φύλλα και είχε 3 χιλιάδες συνδρομητές στα τέλη του 1916 και την επόμενη χρονιά γύρω της λειτουργούσαν περίπου πενήντα ομάδες υποστήριξης. Η εφημερίδα εκδιδόταν από μια ομάδα «αναρχοκομμουνιστών», που όμως είχαν ανοίξει τις σελίδες της σε αντιπολεμικούς σοσιαλιστές και συνδικαλιστές.

Η επιρροή των επιχειρημάτων της επαναστατικής Αριστεράς του Τσίμερβαλντ ήταν εμφανής στις σελίδες της.



Βίκτορ Σερζ

Ένας από τους πρωτεργάτες της ήταν ο Μαυρίκιος (Μορίς Βαντάμ), που όπως ο Σερζ προερχόταν από την «ατομικιστική» πτέρυγα του αναρχισμού και ακολουθούσε μια παρόμοια διαδρομή με αυτόν. Απ' τις σελίδες αυτής της εφημερίδας τον Μάη του 1917 υποστήριξε την συγκρότηση μιας «Τρίτης Διεθνούς» που θα συσπειρώνε τα επαναστατικά στοιχεία από τον προπολεμικό σοσιαλισμό, αναρχισμό και συνδικαλισμό. Τον Νοέμβριο του 1917 έγραφε:

«Δηλώνω ανοιχτά ότι ο Τρότσκι, ο Λένιν, ο Λήμπνεχτ, ο Αντίερ, ο Ρίλε και πολλοί άλλοι διάσημοι και πολλοί άλλοι αδιάλλακτοι σοσιαλιστές, μου ταιριάζουν περισσότερο, ότι νιώθω πιο κοντά στις πράξεις τους -παρά τις διαφορές στις απόψεις μας, και ότι θα ήμουν ευτυχέστερος να συνεργαστώ μαζί τους, παρά με την ορδή των άξεστων, ασυνάρτητων μηδενικών που ισχυρίζονται ότι αντιπροσωπεύουν τον αναρχισμό».

Στο τελευταίο φύλλο της, 22 Δεκεμβρίου του 1917 η εφημερίδα δημοσίευσε στο πρωτοσέλιδό της ένα άρθρο του Τρότσκι για την γαλλική αστική τάξη. Τον παρουσίαζε με αυτά τα λόγια: «Σύντροφός μας κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο Παρίσι, απ' τον οποίο όλοι οι σύντροφοί έχουν τις καλύτερες αναμνήσεις».⁵

«Η αρχή μιας νέας εποχής»

Όταν ξέσπασε η Ρώσικη Επανάσταση τον Φλεβάρη του 1917 πυροδότησε ένα κύμα ενθουσιασμού σε όλον τον κόσμο. Η αναρχική εφημερίδα Libertaire που κυκλοφόρησε παράνομα τον Ιούνιο έγραφε ότι «ήταν η αρχή μιας νέας εποχής.. ανοίγει το δρόμο για το προλετα-



Άλφρεντ Ροσμέρ

ριάτο το σκλαβωμένο απ' τον καπιταλισμό και τις αστικές κυβερνήσεις». Οι εργάτριες και οι εργάτες της Πετρούπολης είχαν ανατρέψει την πιο βάρβαρη απολυταρχία. Το ερώτημα που έμπαινε ήταν αν αυτό ήταν μονάχα το πρώτο βήμα της επανάστασης ή το τελευταίο. Για τους αναρχικούς που είχαν κρατήσει ψηλά την σημαία του διεθνισμού, η επανάσταση δεν είχε τελειώσει, έπρεπε να γίνει από πολιτική, κοινωνική. Όμως, με ποιο τρόπο θα γινόταν αυτό;

Την απάντηση δεν την είχαν οι αναρχικοί, μέσα κι έξω από την Ρωσία. Την απέκτησαν όμως οι μπολσεβίκοι. Η μάχη που έδωσε ο Λένιν όταν επέστρεψε στην Ρωσία, με τις περίφημες Θέσεις του Απριλίου, έπαιξε αποφασιστικό ρόλο. Ο Λένιν δήλωσε αντίθετος στον πόλεμο παρόλο που πλέον τον διεξήγαγε μια κυβέρνηση προϊόν της επανάστασης του Φλεβάρη. Επίσης έβαζε στόχο την ανατροπή της ίδιας αυτής της κυβέρνησης και το πέραςμα όλης της εξουσίας στα συμβούλια (σοβιέτ) των εργατών και των φαντάρων:

«Όχι κοινοβουλευτική δημοκρατία-επιστροφή από τα σοβιέτ των εργατών βουλευτών σε αυτή θα ήταν βήμα προς τα πίσω- αλλά δημοκρατία των σοβιέτ των εργατών, των εργατών γης και των αγροτών βουλευτών σε όλη τη χώρα, από τα κάτω ως τα πάνω. Κατάργηση της αστυνομίας, του στρατού, της υπαλληλίας. Η αμοιβή όλων των υπαλλήλων, που θα είναι όλοι τους αιρετοί και ανακλητοί σε κάθε στιγμή, να μην ξεπερνά τη μέση αμοιβή ενός καλού εργάτη».⁶

Όταν ο Λένιν πρωτοδιάβασε αυτές τις Θέσεις σε μια ανοιχτή σύσκεψη, οι αντιρρήσεις έπεσαν σαν βροχή, ιδιαίτερα η κατηγορία ότι ο Λένιν είχε γίνει αναρχικός. Ένας αντόπητης μάρτυρας περιγράφει την αντίδραση ενός πρώην μπολσεβίκου, του Ι. Π. Γκόλντεμπεργκ: «Ο Λένιν έβαλε υποψηφιότητα για ένα ευρωπαϊκό θρόνο που έχει μείνει κενός εδώ και τριάντα χρόνια, το θρόνο του Μπακούιν! Οι νέες φράσεις του Λένιν αντηχούν κάτι παλιό, τις γερασμένες αλήθειες του πρωτόγονου αναρχισμού».⁷ Αυτή η κατηγορία θα αντηχούσε ακόμα πιο δυνατά τους επόμενους μήνες.

Βέβαια ο Λένιν δεν είχε υποκύψει στη γοητεία της αναρχίας. Αυτό που έκανε, κι όχι μόνος του, ήταν να πείσει το κόμμα των μπολσεβίκων να μπει μπροστά στις μάχες που άνοιγαν «εξηγώντας υπομονετικά». Έτσι κέρδισαν την πλειοψηφία στα σοβιέτ και τα οδή-



Ο Ροσμέρ δίπλα στον Τρότσκι στη Ρωσία. Στην ένθετη φωτο, πρωτοσέλιδο της "Εργατικής Ζωής"

γησαν στην κατάληψη της εξουσίας τον Οκτώβρη. Το πρώτο εργατικό κράτος («δικτατορία του προλεταριάτου» όπως το ονόμαζαν ο Μαρξ και ο Λένιν) μετά τη Παρισινή Κομμούνα του 1871 ήταν γεγονός και παράδειγμα προς μίμηση.

Είναι εντυπωσιακό ότι τον Δεκέμβριο του 1917 η Ομοσπονδία Αναρχικών Ομάδων της Καταλονίας όχι μόνο χαιρέτισε την Οκτωβριανή Επανάσταση, αλλά και τη «δικτατορία του προλεταριάτου»⁸, -έννοια ανάθεμα για το αναρχικό κίνημα τότε και σήμερα.

Η Ισπανία το 1918-1920 ζούσε την trieno bolchevista την «μπολσεβίκικη τριετία» της. Ένα κύμα απεργιών που ξεκίνησε απ' τους ακτήμονες αγρότες του Νότου απλώθηκε στο βορρά και στην Καταλονία, με την συγκλονιστική γενική απεργία του Μάη του 1919. Στο τέλος του ίδιου χρόνου, στο Δεύτερο Εθνικό Συνέδριο της CNT στη Μαδρίτη:

«Η επανάσταση των μπολσεβίκων χαιρετίστηκε με ασυγκράτητο ενθουσιασμό. Το συνέδριο κάλεσε όλους τους ισπανούς εργαζομένους στον τομέα του στρατιωτικού εξοπλισμού να μην παράγουν όπλα που θα προορίζονταν εναντίον του Κόκκινου Στρατού και απειλήσε να καλέσει σε γενική απεργία, αν η Ισπανία έστελνε στρατεύματα στην Ρωσία. Αφού δήλωσαν ανοιχτά την προσήλωσή τους στις αρχές του Μπακούιν,



όπως εκφράστηκαν κατά την Α' Διεθνή, οι αντιπρόσωποι ψήφισαν την προσωρινή ένταξη στην Κομμουνιστική Διεθνή».⁹

Η CNT στην πραγματικότητα απαντούσε σε ένα ανοιχτό κάλεσμα από τη μεριά των μπολσεβίκων. Ο Τρότσκι στην επίσημη πρόσκληση για το ιδρυτικό συνέδριο της Κομιντέρν τον Μάρτη του 1919 πρότεινε «...ένα μπλοκ με εκείνα τα στοιχεία του επαναστατικού εργατικού κινήματος τα οποία, παρόλο που τυπικά δεν ανήκουν σε σοσιαλιστικά κόμματα, τάσσονται πλέον σε γενικές γραμμές υπέρ της προλεταριακής δικτατορίας με τη μορφή της σοβιετικής εξουσίας. Κύρια ανάμεσά τους είναι τα συνδικαλιστικά στοιχεία του εργατικού κινήματος»¹⁰ (εννοώντας τα ρεύματα του «επαναστατικού συνδικαλισμού»).

Κράτος και Επανάσταση

Ένα χρόνο μετά, στο Δεύτερο Συνέδριο της Κομιντέρν, συμμετείχαν αντιπροσώποι από την CNT, την ιταλική USI (τον Δεκέμβριο του 1919 είχε ψηφίσει υπέρ της προσχώρησης στην Κομιντέρν), τους Αμερικάνους IWW, την επαναστατική πτέρυγα της CGT γύρω από την ομάδα της La Vie Ouvrière που

πρωταγωνιστούσε στη δράση της «Επιτροπής για την Τρίτη Διεθνή».¹¹ Ο Αλφρέντ Ροσμέρ που εκπροσωπούσε αυτό το τελευταίο ρεύμα, έχει αφήσει μια πολύτιμη μαρτυρία για αυτές τις διεργασίες στο βιβλίο του Η Μόσχα του Λένιν.

Ο Ροσμέρ εξηγεί ότι σημαντικό ρόλο στην έλξη που ασκούσαν οι μπολσεβίκοι ήταν το βιβλίο του Λένιν Κράτος και Επανάσταση, που ήδη είχε μεταφραστεί σε διάφορες γλώσσες. Κάποια αντίτυπά του:

«Είχαν φτάσει στην Γαλλία στις αρχές του 1919. Ήταν ένα εκπληκτικό βιβλίο με μια παράξενη μοίρα. Ο Λένιν, μαρξιστής και σοσιαλδημοκράτης, αντιμετωπιζόταν ως απόβλητος από τους θεωρητικούς των σοσιαλιστικών κομμάτων που ισχυριζόνταν ότι ήταν μαρξιστικά. 'Δεν είναι μαρξισμός', ούρλιαζαν, 'είναι μίγμα αναρχισμού και μπλανκισμού'... Από την άλλη, για επαναστάτες που βρίσκονταν έξω από την επικρατούσα τάση του ορθόδοξου μαρξισμού, τους συνδικαλιστές και τους αναρχικούς, ήταν μια ευχάριστη έκπληξη. Δεν είχαν ακούσει ποτέ μια τέτοια γλώσσα από τους μαρξιστές που γνώριζαν. Διάβαζαν και ξαναδιάβαζαν αυτή την ερμηνεία του Μαρξ, η οποία τους ήταν πολύ άγνωστη».

Ο Ροσμέρ κάνει μια σύντομη παρουσίαση του βιβλίου του Λένιν που αποκαθιστά τις πραγματικές απόψεις του Μαρξ και του Ένγκελς για το κράτος. Και συγκεκριμένα ότι η εργατική επανάσταση δεν θα «καταλάβει» την αστική κρατική μηχανή αλλά θα την τσακίσει, θα την «αντινιάξει» και στη θέση της θα βάλει ένα «μiso-κράτος», «τύπου Κομμουνάς» προορισμένου να απονεκρωθεί στον κομμουνισμό. Κι όπως γράφει ο Ροσμέρ:

«Πέρα από αυτά τα κείμενα, στα οποία μπορούσαν να βρουν μια γλώσσα οικεία, μια αντίληψη για τον σοσιαλισμό που προσέγγιζε τη δική τους, αυτό που ευχαριτούσε ιδιαίτερα τους επαναστάτες με αναφορά στη συνδικαλιστική και αναρχική παράδοση και τους έλκυε στον μπολσεβικισμό, ήταν η ανελέητη καταδίκη του οπορτουνισμού. Κι όχι μόνο των βαμμένων οπορτουνιστών, των σοσιαλσυνδικαλιστών που είχαν υποστηρίξει τις ιμπεριαλιστικές κυβερνήσεις του στη διάρκεια του πολέμου, αλλά και εκείνων που έμεναν στη μέση, που κριτικάρουν τις κυβερνητικές πολιτικές αλλά δεν έβγαζαν τα λογικά συμπεράσματα της κριτικής τους».

Έλξη και προσέγγιση δεν σήμαινε και ταύτιση απόψεων. Κάθε άλλο. Πάλι

ο Ροσμέρ εξηγεί ότι:

«Φυσικά υπήρχαν διαφορές ανάμεσα στον Λένιν και τους νέους υποστηρικτές του. Αν και υπήρχε συμφωνία πάνω στο ζήτημα της απονέκρωσης του κράτους, υπήρχε ακόμα το ζήτημα της μεταβατικής περιόδου κατά την οποία θα έπρεπε να διατηρηθεί με τη μορφή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Όμως, οι Ρώσοι σοσιαλιστές δεν είχαν διατάσει να κάνουν τις αναθεωρήσεις που ήταν επιβεβλημένες από την κατάρρευση της σοσιαλδημοκρατίας. Από την πλευρά τους, οι συνδικαλιστές έπρεπε να λάβουν υπόψη την εμπειρία, του πολέμου όπου ο συνδικαλισμός είχε εν μέρει καταρρεύσει, και της Ρώσικης Επανάστασης. Μέχρι τότε δεν είχαν κάνει μια σοβαρή μελέτη του ζητήματος της μεταβατικής περιόδου. Το βιβλίο του Λένιν και ακόμα περισσότερο οι πράξεις του μπολσεβικισμού στην εξουσία είχαν δημιουργήσει ένα κλίμα ευνοϊκό για συμφιλίωση».¹²

Η περιγραφή του Ροσμέρ επιβεβαιώνεται από πολλές κατευθύνσεις. Η συζήτηση που είχε προηγηθεί στο συνέδριο της CNT είναι μια απ' αυτές. Το ζήτημα της αναγκαιότητας του εργατικού κράτους (αυτό σημαίνει δικτατορία του προλεταριάτου) είχε απασχολήσει έντονα τους συνέδρους. Ο Εουσέμπιο Καρμπό, ένας αναρχικός δημοσιογράφος και αγωνιστής της CNT με μεγάλο κύρος θύμισε στους συνέδρους ότι η συζήτηση δεν είναι αφηρημένη, ότι στην Ρωσία εξελίσσεται η αντεπανάσταση και ο εμφύλιος πόλεμος. «Πράγματι, η επιδοκιμασία της δικτατορίας του προλεταριάτου σημαίνει την επίκληση του κράτους, του ιστορικού αντιπάλου [των αρχών στις οποίες στηριζόταν η συνομοσπονδία] της πολιτικής αιτίας της σκλαβιάς των εργατών. Είναι συνεπώς οι συνδικαλιστές φυσικοί εχθροί της δικτατορίας; Από άποψη αρχών, ναι. Από την άποψη της επείγουσας, αναπόδραστης πραγματικότητας, όχι». Και συνέχισε: «Δικαιολογούμε την δικτατορία, τη θαυμάζουμε, την ποθούμε... αν πρέπει να επιστρατευθεί για να εγκαθιδρύσει το βασίλειο της δικαιοσύνης με μια συγκεκριμένη μορφή σ' αυτόν τον κόσμο, την τραγουδάμε και την υμνούμε, αγαπάμε τη δικτατορία του προλεταριάτου».¹³

Ακόμα πιο εντυπωσιακές ήταν οι διεργασίες στους κόλπους των αναρχικών της Γαλλίας. Ο Αντρέ Ζιράρντ σε ένα άρθρο του στο περιοδικό *L' Avenir International* (Το Διεθνές Μέλλον) τον Γενάρη του 1920, έθετε το ερώτημα:

Πώς μπορεί μια αντικαπιταλιστική επανάσταση να υπερασπίσει τον εαυτό της απέναντι σε μια αστική αντεπανάσταση ιδιαίτερα στις αρχές της; «Πως μπορούμε να υπερασπίσουμε την επανάσταση παρά επιστρατεύοντας τον εξαναγκασμό ενάντια σε όλους όσους προσπαθήσουν να εμποδίσουν την επιτυχία της; Με το πρόσχημα ότι υπερασπίζουμε την ελευθερία... θα τους επιτρέψουμε να καταστρέψουν τη νέα κοινωνία;». Το άρθρο είχε τον τίτλο «Ο οργανωμένος Κομμουνισμός: για την κοινωνική δικτατορία του προλεταριάτου» -που μιλάει από μόνος του.¹⁴ Δεν ήταν μεγάλη η απόσταση απ' την ανάλυση του Λένιν για το «κράτος τύπου Κομμουνάς», το «μiso-κράτος» της «μεταβατικής περιόδου».

Κόμμα και τάξη

Χωρίς το κόμμα των μπολσεβίκων δεν θα υπήρχε Οκτώβρης του 1917. Αυτό, ακριβέστερα η ηγεσία του, πήρε την απόφαση, κινητοποίησε τις δυνάμεις, κατέστρωσε και υλοποίησε το σχέδιο για την ανατροπή της Προσωρινής Κυβέρνησης. Αυτό το κόμμα δεν «προέκυψε» στο οχτάμηνο απ' τον Φλεβάρη μέχρι τον Οκτώβρη απ' τη σύγκλιση αγωνιστών/τριών που ήθελαν η επανάσταση να πάει μπροστά. Χτιζόταν επί χρόνια μέσα σε πολιτικές μάχες κατά τις οποίες και διδασκόταν αλλά και δίδασκε τα πιο πρωτοπόρα και μαχητικά τμήματα της τάξης που έκανε την επανάσταση.

Η ίδρυση της Κομιντέρν είχε σκοπό να επιταχύνει τη δημιουργία αντίστοιχων κομμάτων και μάλιστα σε συνθήκες που το επαναστατικό κύμα έμοιαζε ασυγκράτητο. Ταυτόχρονα άνοιξε και μια πολύπλευρη και έντονη συζήτηση. Η έλξη που ασκούσε το κόμμα των μπολσεβίκων και η νέα Διεθνής δεν απαντούσε από μόνη της το ερώτημα τι είδους οργάνωση χρειαζόταν οι επαναστάτες. Οι απαντήσεις ποίκιλλαν.

Ο Ανχέλ Πεσσάνα, αντιπρόσωπος της CNT στο δεύτερο συνέδριο της Κομιντέρν, υποστήριξε την άποψη ότι η προδοσία της σοσιαλδημοκρατίας το 1914 ήταν η απόδειξη ότι η ανάμιξη στην πολιτική οδηγεί στους ταξικούς συμβιβασμούς. Ο Πεσσάνα ταύτιζε τα πολιτικά κόμματα με τον κοινοβουλευτισμό και την συμμετοχή στις εκλογές και τα αστικά κοινοβούλια με τον ρεφορμισμό και τις προδοσίες του. Η εναλλακτική λύση, υποστήριξε, ήταν τα συνδικάτα «φτάνει να είναι επαναστατικά και να έχουν μαχητικό πνεύμα».¹⁵

Οι μπολσεβίκοι μπήκαν σε αυτή τη συζήτηση για να πείσουν με βάση την εμπειρία και τους κοινούς τόπους, όχι για να καταγγείλουν. Χαρακτηριστική απ' αυτή την άποψη είναι η παρέμβαση του Τρότσκι στη συζήτηση για το κόμμα. Ξεκίνησε ασκώντας κριτική όχι στους αναρχοσυνδικαλιστές ή στους αναρχικούς, αλλά στον ηγέτη του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας, τον Πάουλ Λέβι. Αυτός είχε δηλώσει ότι το συνέδριο δεν είχε κανένα λόγο να μπει σε τέτοια συζήτηση μιας «και η ιστορία έχει λήξει το θέμα εδώ και καιρό για τη μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων ακόμα και των Αμερικάνων εργατών».

Το ζήτημα είναι με ποιους συζητάς και ποιους θέλεις να πείσεις, απάντησε ο Τρότσκι: «Είναι αυταπόδεικτο, ότι αν έχουμε να κάνουμε με τους κ. Σάιντεμαν ή Κάουτσκι ή τους Άγγλους ομοϊδεάτες τους, θα ήταν βέβαια περιττό να προσπαθήσουμε να τους πείσουμε ότι το πολιτικό κόμμα είναι απαραίτητο για την εργατική τάξη. Έχουν δημιουργήσει ένα κόμμα για την εργατική τάξη και το παρέδωσαν στην υπηρέσία των αστών και της καπιταλιστικής κοινωνίας». Γ' αυτό το λόγο, συνέχισε ο Τρότσκι «προτιμώ να συζητώ με τους Ισπανούς, Γάλλους, Αμερικάνους συντρόφους που σε αντίθεση με τον Σάιντεμαν θέλουν να ξεριζώσουν το κεφάλι της αστικής τάξης».

Ο Τρότσκι έκανε αναφορά στις επεξεργασίες του ρεύματος του επαναστατικού συνδικαλισμού στην Γαλλία και συγκεκριμένα τον Μονάτ και του Ροσμέρ για την «ενεργητική μειοψηφία» (minorit agissante) στα συνδικάτα της CGT δηλαδή μια μειοψηφία: «επαναστατών αγωνιστών που θα κέρδιζε επιρροή στις ηγετικές της επιτροπές. Αυτή η πρωτοπορία μέσα στην πρωτοπορία θα έπαιζε ένα κρίσιμο ρόλο για να πείθει τα μέλη για την ανάγκη της επαναστατικής αλλαγής και για να προστατέψει την οργάνωση από τον κίνδυνο του ρεφορμισμού».¹⁶

Παρόλο που, όπως επεσήμανε κι ο Τρότσκι «οι Γάλλοι συνδικαλιστές δεν είχαν και πολύ ξεκάθαρο τι σήμαινε αυτή η μειοψηφία», η ανάλυσή τους ήταν ένας «οιονός των μελλοντικών εξελίξεων». Και κατέληγε εξηγώντας τι είναι στην ουσία του το επαναστατικό κόμμα της εργατικής τάξης: «Τι σημαίνει μια τέτοια μειοψηφία; Είναι το διαλεκτό τμήμα της γαλλικής εργατικής τάξης, ένα τμήμα με ξεκάθαρο πρόγραμμα και δική του οργάνωση, μια οργάνωση στην οποία συζητάει όλα τα ζητήματα, κι όχι μόνο συζητάει αλλά επίσης αποφασίζει

και που είναι δεμένη με μια ορισμένη πειθαρχία».¹⁷

Ο Τρότσκι δεν έπεισε ούτε τον Πεσάνα ούτε γενικότερα την CNT, που διέκοψε τις σχέσεις με την Κομιντέρν οριστικά το 1922. Όμως, μέσα από τέτοιες σκληρές αλλά συντροφικές αντιπαράθεσεις χιλιάδες αγωνιστές/τριες σε όλο τον κόσμο, από τον Καναδά μέχρι την Κίνα, κερδήθηκαν στις γραμμές των επαναστατικών κομμάτων και της Κομιντέρν.

Τί έγινε στην Ρωσία;

Οι αναρχικοί στην Ρωσία έπαιξαν ρόλο στην Επανάσταση. Αγωνιστές από αυτό το ρεύμα έπαιξαν ρόλο στις διαδηλώσεις του Ιούνη και του Ιούλη του 1917, εκλέχτηκαν στα σοβιέτ ή στο κεντρικό συμβούλιο των εργοστασιακών επιτροπών στην Πετρούπολη. Στην Στρατιωτική Επαναστατική Επιτροπή του Σοβιέτ της Πετρούπολης που οργάνωσε την κατάληψη της εξουσίας τον Οκτώβρη, δίπλα στους 48 μπολσεβίκους και 14 αριστερούς εσέρους, συμμετείχαν ενεργητικά και 4 αναρχικοί. Ο πιο γνωστός ήταν ο Μπίλ (Βλαδιμίρ) Σάτοφ, που είχε γίνει αναρχικός στις ΗΠΑ και είχε επιστρέψει στην Ρωσία τον Ιούλη. Όταν τον Δεκέμβρη του 1917 η μπολσεβίκικη κυβέρνηση αποφάσισε να διαλύσει την Συντακτική Συνέλευση, την απόφαση την υλοποίησε η φρουρά της Ανακτόρου της Ταυρίδας στη Μόσχα. Ήταν ο αναρχικός ναύτης Ζελάζνιακοφ, επικεφαλής της φρουράς που είπε απλά στο πρόεδρο της Συντακτικής: «Η φρουρά είναι κουρασμένη, ώρα να διαλυθεί».

Ωστόσο οι αναρχικοί δεν κατόρθωσαν ποτέ να γίνουν ένα ισχυρό και υπο-

λογίσμο ρεύμα στη διάρκεια της επανάστασης. Ένας από τους σημαντικούς λόγους γι' αυτή την αποτυχία βρισκόταν στις αντιφάσεις που διατρέχουν τον αναρχισμό σαν θεωρία. Το διάβασμα του βιβλίου που έγραψε ο Ρώσος αναρχικός Βολίν με τίτλο Η Άγνωστη Επανάσταση τις αναδεικνύει.

Ο Βολίν βάζει πρώτη στη σειρά των αιτιών για «την ήττα των αναρχικών ιδεών», την «γενική πνευματική κατάσταση των λαϊκών μαζών» και δεύτερη την «προκατάληψη περί Κράτους» που ήταν «σχεδόν έμφυτη». Από τη μια η επανάσταση είναι έργο των μαζών χωρίς ηγεσίες που είναι «εξουσιαστικές» από την άλλη οι «μάζες» είναι πολύ καθυστερημένες να το καταλάβουν. Μια από τις πιο κοινές κατηγορίες που εκτοξεύουν οι αναρχικοί ενάντια στους μπολσεβίκους είναι ότι υφάρπαξαν τα σοβιέτ, τα κατέλυσαν και τα κατέστειλαν, η εξέγερση της Κρονστάνδης τον Μάρτη του 1921 είχε σαν σύνθημα τα «ελεύθερα σοβιέτ».¹⁸ Είναι εντυπωσιακό να διαβάζει κανείς στο βιβλίο του Βολίν ότι για τους αναρχικούς το σύνθημα «όλη η εξουσία στα σοβιέτ» ήταν «μια κούφια φράση» επειδή ο «όρος εξουσία καθιστούσε το σύνθημα διφορούμενο, ύποπτο, παράλογο και δημαγωγικό».¹⁹

Όπως γράφει ο αναρχικός ιστορικός Πολ Αβριτς:

«Σύντομα διαμορφώθηκε μια ολόκληρη γκάμα από γνώμες, που ξεκινούσε από την ενεργητική αντίσταση στους μπολσεβίκους, περνούσε στην παθητική ουδετερότητα και κατέληγε στην πρόθυμη συνεργασία. Κάποιοι αναρχικοί μάλιστα εντάχτηκαν στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Τελικά, μια μεγάλη πλειοψηφία στήριξε -σε διάφορους βαθμούς- το πολιορκημένο καθεστώς».

Ο Βίκτορ Σερζ που έφτασε στην Ρωσία στις αρχές του 1919 βρήκε ένα αναρχικό κίνημα κατακερματισμένο και αποδυναμωμένο. Στο Έτος Ένα της Ρώσικης Επανάστασης, ο Σερζ διηγείται τις πρώτες πράξεις καταστολής που εφάρμοσε η κυβέρνηση των μπολσεβίκων (στην οποία συμμετείχαν οι αριστεροί εσέροι) την άνοιξη του 1918 στην Μόσχα, ενάντια στην αναρχική Μαύρη Φρουρά και εξηγεί την αναγκαιότητά τους.²⁰

Για ένα κομμάτι των αναρχικών η συνέχεια ήταν η ανοιχτή και ένοπλη αντιπαράθεση με τους μπολσεβίκους και τον Κόκκινο Στρατό. Ο Βολίν βρέθηκε στο επιτελείο του αντάρτικου στρατού του Νέστορ Μαχνό στο νότο της Ουκρανίας. Ο Μαχνό, όπως και η Κρονστάνδη, στην

Το θρυλικό βιβλίο του Βίκτορ Σερζ.





Ρωσία 1917 - εργατική πολιτοφυλακή

αναρχική μυθολογία εκφράζει το πραγματικό «ελευθεριακό» πνεύμα της ρώσικης επανάστασης, που πολέμησε ενάντια στον αντεπαναστατικό στρατό του Ντενίκιν αλλά οι «κρατιστές» μπολσεβίκοι τον καταδίωξαν όταν δεν τον χρειάζονταν. Πρόκειται για ένα μύθο.

Ο ίδιος ο Μαχνό και πολλοί απ' τους στενούς του συμμαχητές ήταν πράγματι αναρχικοί με μακρά θητεία. Αλλά ο στρατός που ηγούνταν κοινωνικά έκφραζε τους ευκατάστατους αγρότες του νότου της Ουκρανίας που μπορεί να μισούσαν τους πάλιους γαιοκτήμονες, αλλά δεν είχαν τίποτα το «κομμουνιστικό» στην πρακτική τους. Η εντάξή τους στις τάξεις της «μαχνοβόινα» είχε περισσότερο να κάνει με την εχθρότητα στους μπολσεβίκους που είχαν αναγκαστεί να κατάσχουν το πλεόνασμα της σοδειάς για να θρέψουν τις πόλεις και τον στρατό.

Οι «κομμούνες» του Μαχνό δεν συσπείρωναν ποτέ περισσότερες από μερικές εκατοντάδες άτομα. Στα «ελεύθερα σοβιέτ» δεν είχαν εκλογές, η πολιτική δράση απαγορευόταν και οι «αντιεξουσιαστικές» αρχές πήγαιναν περιήλατο όταν επρόκειτο για τη δράση των δυο μυστικών αστυνομιών του Μαχνό, της Kontrrazvedka («σωφρονιστική επιτροπή») και της Kommissiya Protivmakhnovskikh Del (επιτροπή καταπολέμησης αντι-μαχνοβιτικών ενεργειών).²¹ Δεν είναι τυχαίο ότι το κίνημά δεν κατάφερε ποτέ να βρει απήχηση στους εργάτες των πόλεων. Δεν είχε να τους προσφέρει τίποτα, παρά κατασχέσεις και επιδρομές.

Η ρήξη με τους μπολσεβίκους τον Μάρη-Ιούνη του 1919 δεν ήρθε επειδή ο «δικτάτορας» Τρότσκι μισούσε τους αναρχικούς, αλλά επειδή η ταξιαρχία του Μαχνό πρώτα υποχώρησαν μπροστά στην απειλή του Ντενίκιν και μετά ενόσω το επιτελείο του Κόκκινου Στρατού προσπαθούσε να ανασυγκρο-

τήσει το μέτωπο, στασίασαν, διευκολύνοντας την προέλαση των στρατιών του Ντενίκιν που σε λίγους μήνες έφτασαν να απειλούν την Μόσχα.

Οι σκληρές επιλογές των μπολσεβίκων από το καλοκαίρι του 1918 και μετά δεν οφειλόνταν σε κάποια «κρατιστικά» κουσούρια που κουβαλούσε ο μαρξισμός τους. Επιβλήθηκαν από τις συνθήκες της οικονομικής κατάρρευσης που είχε φέρει ο πόλεμος, τη ένοπλη αντεπανάσταση και της ιμπεριαλιστικής επέμβασης.

Σε αυτό το πλαίσιο διαμορφώθηκε το ρεύμα του «σοβιετικού αναρχισμού» ή των «αναρχο-γραφειοκρατών» όπως τους αποκαλούσαν οι αντίπαλοί τους. Για παράδειγμα ο Μπιλ Σάτοφ, ανέλαβε την ασφάλεια της Πετρούπολης και πολέμησε στη 10η Στρατιά του Κόκκινου Στρατού. Κι όπως εξηγεί πάλι ο Αβριτς:

«Ο Σάτοφ ήταν μόνο ένας από τους πολλούς γνωστούς αναρχικούς που πολεμήσαν απ' τις τάξεις του Κόκκινου Στρατού. Πολλοί βρήκαν το θάνατο πολεμώντας: ανάμεσά τους ο Ιουστίν Ζουκ και ο Ανατόλι Ζελάζνιακοφ που η όλη τους διαδρομή είχε σηματοδοτηθεί από τη βία και την εξέγερση (ο Ζελάζνιακοφ, διοικητής ενός θωρακισμένου τρένου σκοτώθηκε από πυρά πυροβολικού του Ντενίκιν κοντά στο Εκατερίνοσλαβ τον Ιούλη του 1919). Ο Αλεξάντερ Γκε, μέλος της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής των Σοβιέτ δολοφονήθηκε με σπαθιές από τους Λευκούς στον Καύκασο, όπου δρούσε σαν υψηλόβαθμο στέλεχος της Τσεκά... Ο Βλαδμίρ Ζαμπρέζνεφ (κάποτε μέλος της ομάδας Ψωμί και Ελευθερία²² στο Λονδίνο) έφτασε να ενταχτεί στο Κομμουνιστικό Κόμμα και έγινε γραμματέας της εφημερίδας Ισβέστια στη Μόσχα. Το ίδιο έκανε ο Δανιήλ Νοβομίρσκι και έγινε στέλεχος της Κομιντέρν».²³

Στην Ρωσία του 1919-20 δεν υπήρχαν

πολλές επιλογές. Είτε με τους Λευκούς είτε με τους Κόκκινους. Οι μπολσεβίκοι εκφράζανε τη μόνη πραγματική εναλλακτική στην αντεπανάσταση και την ελπίδα ότι αν το καθεστώς τους άντεχε την πολιορκία, θα επιτάχυνε την επανάσταση στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Γερμανία. ■

Σημειώσεις

1. Λένιν, Άπαντα, τόμος 39, σελ. 161.
2. Βίκτορ Σαρζ, Αναμνήσεις Ενός Επαναστάτη (1905-1941), Scripta 2008, σ.σ. 82-83.
- 3.
4. R. Craig Nation, War on War: Lenin, the Zimmerwald Left, and the Origins of Communist Internationalism, Duke University Press 1989, σελ. 52.
5. David Berry, A history of the French anarchist movement, 1917-1945, Greenwood Press 2002, σελ. 64 και 35.
6. Λένιν, Οι Θέσεις του Απρίλη, Σύγχρονη Εποχή 2012, σελ. 12.
7. Τόνι Κλιφ, Λένιν-Όλη η Εξουσία στα Σοβιέτ, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 1997, σελ. 148. Ο Ιωσήφ Πέτροβιτς Γκόλντεμπεργκ ήταν για χρόνια μέλος της Κ.Ε. των μπολσεβίκων και επικεφαλής της παράνομης δουλειάς στην Ρωσία. Προσχώρησε στους μενσεβίκους το 1917 αλλά επέστρεψε στους μπολσεβίκους το 1920. Πέθανε το 1922.
8. Jason Garner, "Separated by an 'Ideological Chasm': The Spanish National Labour Confederation and Bolshevik Internationalism, 1917-1922", Contemporary European History Vol. 15, No. 3 (Aug., 2006), pp. 293-326.
9. Μάρσε Μπούκταν, Οι Ισπανοί Αναρχικοί - Τα ηρωικά χρόνια 1868-1936, Βιβλιοπλάτος 2011, σελ. 314.
10. J. Degras (ed.), The Communist International, 1919-1943: Documents: Vol 1 (London: 1956), p. 3.
11. Wayne Westgard Thorpe, Revolutionary Syndicalist Internationalism 1913-1923: The Origins of International Working Men's Association, University of British Columbia (1979), σ.σ. 131-132.
12. Alfred Rosmer, Lenin's Moscow, Bookmarks 1987, σ.σ. 54, 56-7.
13. Thorpe, οπ, σελ. 129.
14. Berry, οπ, σελ. 40.
15. Ντανκαν Χόλας, Κομιντέρν,
16. Ralph Darlington, Syndicalism and the Transition to Communism - An International Comparative Analysis, Ashgate 2008, σ.σ. 265-66.
17. Leon Trotsky, «Speech on Comrade Zinoviev's Report on the Role of the Party» στο The First Five Years of the Communist International Vol. 1 New Park Publications 1973, σ.σ. 125-129, επίσης <https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/fyyci-1/ch11.htm>
18. Λεάνδρος Μπόλαρης, «Ιστορία: Η εξέγερση της Κρονστάνδης», Εργατική Αλληλεγγύη 1213, <http://ergatikl.gr/article.php?issue=1213&id=13341>
19. Βολίν, Η Άγνωστη Επανάσταση Τόμος II, Διεθνής Βιβλιοθήκη 1976, σ.σ.
20. Victor Serge, Έτος Ένα της Ρώσικης Επανάστασης, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2017, σ.σ. 335-344.
21. Colin Darch, "The Myth of Nestor Makhno", Economy and Society Vol. 14 No 4, November 1985 http://www.colindarch.info/docs/19851100_Myth_of_Makhno.pdf Για τις μυστικές αστυνομίες, από μια ουκρανική αναρχική πηγή, βλέπε V. Azarov, Kontrrazvedka - The Story of the Makhnovist Intelligence Service, Black Cat Press 2008, <https://libcom.org/files/Kontrrazvedka%20-%20The%20Story%20of%20the%20Makhnovist%20Intelligence%20Service%20-%20V.%20Azarov.pdf>
22. Της ομάδας που είχε ιδρύσει ο Κροπτόκιν.
23. Avrich, οπ, σ.σ. 196, 198 και 199.



Διαδήλωση για τη συμμετοχή των γυναικών στο εκλογικό δικαίωμα.

Το γυναικείο ζήτημα και η Ρώσικη Επανάσταση

«**Ε**να πλήθος από γυναίκες ... κατευθύνθηκε προς τη Δούμα για να ζητήσει ψομί. Ήταν σαν να ζητούσαν γάλα από ένα κριάρι. Σε διάφορες συνοικίες εμφανίστηκαν κόκκινες σημαίες και οι επιγραφές τους μαρτυρούσαν ότι οι εργάτες ζητούσαν ψομί, μα δε θέλανε πια ούτε ανταρχία ούτε πόλεμο».¹

Η επανάσταση του Φλεβάρη του '17 ξεκίνησε απρόβλεπτα στην Πετρούπολη στις 23 Φλεβάρη (8 Μάρτη με το Δυτικό ημερολόγιο -ημέρα της Γυναίκας), με απεργία και διαδήλωση από ένα τμήμα του προλεταριάτου που ζούσε κάτω από τις χειρότερες συνθήκες εκμετάλλευσης και καταπίεσης, τις γυναίκες της υφαντουργίας. Τα αριστερά κόμματα πιάστηκαν κυριολεκτικά στον ύπνο. Καμιά οργάνωση δεν είχε ρίξει το σύνθημα της απεργίας για εκείνη τη μέρα.

Μέχρι σήμερα συντηρείται μια κυρίαρχη άποψη που υποβαθμίζει τον ρόλο των γυναικών στην επαναστατική διαδικασία που εγκαινιάστηκε τον Φλεβάρη του '17, θεωρώντας μια άμορφη – αδιαμόρφωτη μάζα που κινήθηκε αυ-

Η μεγάλη Επανάσταση του 1917 ξεκίνησε από τις εργάτριες της Πετρούπολης. Η Δήμητρα Κυρίλλου εξετάζει τη διαλεκτική ανάμεσα στην Απελευθέρωση των Γυναικών και την εργατική επανάσταση.

θόρμητα και μετά αποσύρθηκε αναθέτοντας τα πολιτικά καθήκοντα στους άντρες. Επιπλέον, η τελική απόλεια της επανάστασης από τον σταλινισμό κληροδότησε κι άλλες στρεβλές αντιλήψεις που κρίνοντας από το αποτέλεσμα μιλάνε ανοιχτά για αποτυχία των Μπολσεβίκων και συνακόλουθα του Μαξισμού να κατανοήσει και να δώσει διεξοδο στο γυναικείο ζήτημα.

Κι όμως. Οι γυναίκες της Ρωσίας είχαν μια μακροχρόνια αγώνων προς τη χειραφέτηση. Η Ρώσικη επανάσταση υπήρξε η κορύφωση κοινωνικών διεργασιών που εξελίσσονταν για περισσότερα από πενήντα χρόνια, ενώ με την κυβέρνηση των Μπολσεβίκων επιχειρήθηκε για πρώτη φορά να εξαλειφθεί η γυναικεία και γενικά η έμφυλη καταπίεση. Αξίζει να ανατρεξουμε σ' αυτή την

πλούσια παράδοση.

Το γυναικείο κίνημα τον 19ο αιώνα

Το γυναικείο ζήτημα στη Ρωσική αυτοκρατορία εμφανίζεται τη δεκαετία του 1860, όταν στη σκιά της ήττας στον πόλεμο της Κριμαίας, επιχειρήθηκαν κάποιες μεταρρυθμίσεις από τα πάνω, όπως η κατάργηση της δουλοπαροικίας. Στη Δυτική Ευρώπη, οι γυναίκες είχαν ήδη κάνει τα πρώτα τους βήματα στον απόηχο της Μεγάλης Γαλλικής επανάστασης και αργότερα, μετά τους αγώνες του 1830-40 εμφανίστηκε το κίνημα για το δικαίωμα των γυναικών στην ψήφο (Σουφραζέτες). Η Ρώσικη κοινωνία παρουσάζει χαρακτηριστικά συνδυασμένης και ανισόμετρης ανάπτυξης. Παράλ-

ήλλα με τη ραγδαία ανάπτυξη του βιομηχανικού καπιταλισμού στα αστικά κέντρα, οι αγανείς αγροτικές εκτάσεις της αυτοκρατορίας βούλιαζαν στη φτώχεια, την απομόνωση και την υπανάπτυξη, η αστική τάξη αδύναμη, δεν είχε κατακτήσει την αστική δημοκρατία, τα δικαιώματα και τις εκλογές ούτε για τον αντρικό πληθυσμό. Το ζήτημα της γυναικείας χειραφέτησης γεννήθηκε στα σαλόνια των γυναικών της αριστοκρατίας και της καπιταλιστικής τάξης και είχε σαν κέντρο το αίτημα για πρόσβαση των γυναικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, κάτι σχεδόν αδιανόητο για τα δεδομένα της εποχής. Η αυτομόρφωση και το φιλανθρωπικό έργο ήταν τα βασικά μέσα των γυναικών αυτών, που το 1859 έκδοσαν το περιοδικό «Αυγή».²

Μια ριζοσπαστική διέξοδος γεννήθηκε με το μυθιστόρημα του Νικολά Τσερνισέφσκι «Τι να κάνουμε;», που κυκλοφόρησε το 1863 και έμελλε να επηρεάσει βαθειά τις επόμενες γενιές αγωνιστών και διανοούμενων –ανδρών και γυναικών- της Ρωσίας (και τον ίδιο τον Λένιν, που ονόμασε έτσι το ομότιτλο βιβλίο του). Η ηρωίδα του Τσερνισέφσκι, Βέρα Πάβλοβνα, συγκρούεται με τα ήθη της εποχής και την οικογένειά της και ζει μια διαφορετική ζωή κάνοντας έναν λευκό γάμο και ανοίγοντας ένα συνεταιριστικό ραφτάδικο, κάτι σαν κοινόβιο με γνώμονα το συμφέρον του λαού, ώστε «κανείς ποτέ να μην είναι φτωχός και δυστυχισμένος». Η έμπνευση προερχόταν από τις σοσιαλιστικές ιδέες των ουτοπιστών (Όουεν, Φουριέ). Το όνειρο της Βέρας είναι μια αγροτική κοινωνία αφθονίας αγαθών, όπου όλοι εργάζονται, τρώνε, ζουν και διασκεδάζουν μαζί. Ουσιαστικά αποτελούσε την απάντηση του ρεύματος του Μηδενισμού (Nihilism) απέναντι στην τυραννία του τσαρισμού και σε αντιπαλότητα με την τότε ανερχόμενη αστική τάξη. Το βιβλίο ήταν απαγορευμένο μέχρι το 1905 (άλλωστε όταν γράφτηκε ο συγγραφέας του βρισκόταν στη φυλακή του Τσάρου), όμως από τον Μηδενισμό ξεπήδησαν οργανώσεις που θα πρωταγωνιστούσαν τα επόμενα χρόνια, όπως η «Λαϊκή θέληση» (Ναρόντναγια Βόλντα)³ που ιδρύθηκε το 1879 από την ομάδα «Γη και Ελευθερία». Ανάπτυξαν μια πολιτική παράδοση με αναφορά την αγροτιά και υποκειμένο τον εαυτό τους, γι' αυτό και διακρίθηκαν για δράσεις μεμονωμένης τρομοκρατίας, με πιο γνωστή την εκτέλεση του τσάρου Αλέξανδρου Β' και την απόπειρα κατά του διαδόχου του, Αλέξανδρου Γ'.⁴ Η Σοφία Περόφσκαγια που

συμμετείχε στην εκτέλεση το 1881 απαγχονίστηκε από το καθεστώς και ήταν η πρώτη γυναίκα που εκτελέστηκε στη Ρωσία. Οι Ναρόντνικοι μιλούσαν για ανατροπή του συστήματος μέσα από την ατομική μόρφωση και την διδασκαλία, ένας ιδεαλιστικός τρόπος που όπως αποδείχτηκε άφησε τελείως αδιάφορο το κοινωνικό στρώμα στο οποίο απευθύνονταν, τους αγρότες.

Η κληρονομιά τους ωστόσο καθόρισε τη διανόηση, τους αγωνιστές και τις αγωνίστριες του 19ου αιώνα, την πολιτική συζήτηση μέσα από κύκλους αυτομόρφωσης. Σε αυτούς έκαναν τα πρώτα τους βήματα οι επαναστάτριες που πρωταγωνίστησαν στη Ρώσικη επανάσταση. Γυναίκες που συμμετείχαν σε τρομοκρατικές ενέργειες κατά των εκπροσώπων του τσαρισμού απέκτησαν τεράστιο κύρος.

Εν τώ μεταξύ, ο Ρώσικος καπιταλισμός αναπτυσσόταν με γοργούς ρυθμούς. Στη στροφή του 20ου αιώνα, η βαριά βιομηχανία και το σιδηροδρομικό δίκτυο είχαν μετατρέψει τις πόλεις σε πολυπληθή κέντρα συσσώρευσης κεφαλαίου και εργατών, που συνέρρεαν από τις επαρχίες. Στους σοσιαλιστικούς κύκλους του Μπρούσνεφ (1889-92) αναφέρεται ότι λάμβαναν μέρος εργάτριες από τα υφαντουργεία και τα βαφεία, ράφτρες, υπηρέτριες και τρόφιμοι ορφανοτροφείων.⁵ Αν και ο αριθμός τους ήταν μικρός, οι γυναίκες αυτές λειτουργούσαν σαν οργανώτριες στους χώρους τους. Οι συνθήκες ζωής των εργατριών ήταν φρικτές. Πληρώνονταν περίπου το ένα τρίτο με ένα δεύτερο του μισθού των αντρών, γεγονός που τις οδηγούσε σε ακραία φτώχεια, στην ανάγκη εκπόρνευσης για να επιβιώσουν, στην εξάρτηση από τους άντρες της οικογένειάς τους. Αντιμετώπιζαν την επιφυλακτικότητα των αντρών εργατών που φοβόντουσαν ότι θα τους εκτόπιζαν από τις ειδικότητές τους και τη σεξουαλική

παρενόχληση από τους προϊστάμενους και τους επιστάτες. Οι αρρώστιες θέριζαν, για περιθάλψη και ασφάλιση ούτε λόγος, το 80% δεν ήξερε να διαβάξει και να γράφει ενώ μόλις το 3% είχε φοιτήσει στο γυμνάσιο. Συνακόλουθα, η συμμετοχή των γυναικών στα συνδικάτα και τον δημόσιο βίο ήταν περιορισμένη. Ωστόσο στις στιγμές ανόδου του κινήματος, περνούσαν στην πρώτη γραμμή. Οι γυναίκες εργάτριες είχαν συμμετάσχει ενεργά στις απεργίες του 1894-95 στα υφαντουργεία του Γιάροσλαβ,⁶ κομμάτι ενός γενικότερου ξεσηκωμού που γνώρισε την καταστολή και την ήττα.

Οι μαρξιστικές ιδέες κερδίζουν σταδιακά έδαφος και αρκετές γυναίκες των κύκλων διδασκαλίας και αυτομόρφωσης έλκονται από την ακτινοβολία της εργατικής τάξης. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα κόμματα της αριστεράς είχαν βάλει το γυναικείο ζήτημα στην ατζέντα τους. Το στέλεχος του Γερμανικού SPD, Α.Μπέμπελ είχε γράψει το «Γυναίκες και σοσιαλισμός» (1878), όπου αναφέρεται στη διπλή καταπίεση των γυναικών από τον καπιταλισμό και από την θέση τους στην κοινωνική ιεραρχία, ενώ από το 1891 λειτουργούσε στο κόμμα «Γραφείο για το Γυναικείο ζήτημα» με ευθύνη της Κλάρα Τσέτκιν. Το 1901 η Νάντια Κρούπσκαγια δημοσιεύει το δοκίμιο «Η εργάτρια», βασισμένο στην εμπειρία της από τους μορφωτικούς εργατικούς κύκλους που είχε συμμετάσχει. Από τους κύκλους ανάγνωσης έργων του Τολστόι η Κρούπσκαγια πέρασε στον Μαρξισμό πριν γνωρίσει τον Λένιν και συνδεθεί μαζί του. Το 1898 ιδρύθηκε το Ρωσικό Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα (ΡΣΔΕΚ).

1905 - Φεμινίστριες και Μαρξίστριες

Η επανάσταση του 1905 ήταν μια πρώτη γεύση εξέγερσης στην αυλή του τσαρισμού. Γνώρισε την καταστολή, αλλά ανάγκασε το καθεστώς σε περιορισμένες παραχωρήσεις, μεταξύ των οποίων μια μίνι βουλή, η δούμα, όπου οι εκπρόσωποι θα εκλέγονταν από τους πολίτες. Μέσα στον γενικό κοινωνικό αναβρασμό, οι φεμινίστριες πέρασαν από το φιλανθρωπικό έργο στη διεκδίκηση της γυναικείας ψήφου και βρήκαν ανταπόκριση.⁷ Για πρώτη φορά οι φεμινιστικές οργανώσεις μαζικοποιήθηκαν και βρήκαν πλατύ ακροατήριο, αλλά δρούσαν σε καθαρά γυναικεία – διαταξική βάση, κι ακόμα κι όταν απευθύνονταν στις γυναίκες της εργατικής τάξης, το έκαναν

Ινέσα Ακουάντ



με πατερναλιστικό τρόπο, με πιο ακραίο παράδειγμα αστές που απευθύνονταν στις οικιακές βοηθούς τους!⁸ Από την άλλη μεριά οι εργάτριες μιλούσαν για άδειες, επιδόματα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και είχαν κάνει προχωρήματα. Αγωνίστριες όπως η Άννα Μπολντίρεβα και η Βέρα Καρέλινα έπαιξαν κεντρικό ρόλο στη «Ματωμένη Κυριακή» και εκλέχτηκαν στο Σοβιέτ της Πετρούπολης.⁹ Το στέλεχος του ΡΣΔΕΚ Αλεξάνδρα Κολλοντάι έγραφε «δεν υπήρχε γωνιά που να μην άκουγες με τον ένα ή τον άλλο τρόπο μια γυναικεία φωνή να μιλάει και να απαιτεί δικαιώματα».¹⁰

Η Κολλοντάι και οι συντρόφισσές της από το ΡΣΔΕΚ συγκρούστηκαν με τις φεμινίστριες, πολλές φορές με όξυ τρόπο. Οι αντιπαραθέσεις μεταξύ τους στον πυρήνα τους είναι επίκαιρες και σήμερα. Δεν διαφωνούσαν με τα αιτήματα για δικαιώματα και για την ψήφο, αλλά έδιναν καθαρή προτεραιότητα στην ταξική διάσταση των αγώνων των γυναικών και την προοπτική της συνολικής απελευθέρωσης της κοινωνίας, ενώ οι φεμινίστριες επεδίωκαν την ενότητα όλων των γυναικών, ανεξάρτητα από κοινωνική θέση με βασικό στόχο την ψήφο. Οι γυναίκες του Μπολσεβίκικου κόμματος δεν συμμετείχαν στις φεμινιστικές οργανώσεις, ωστόσο ήθελαν να αναδείξουν τα γυναικεία ζητήματα που αντιμετώπιζαν οι εργάτριες μέσα στο φόντο της πολιτικής και οικονομικής συγκυρίας. Είχαν προσπαθήσει να οργανώσουν κομματικούς ομίλους γυναικών, συχνά προκαλώντας την εχθρότητα των ανδρών του κόμματος.

Όταν το καθεστώς σταθεροποιήθηκε, όχι μόνο δεν έδωσε την πολυπόθητη γυναικεία ψήφο, αλλά άρχισε να ψαλιδίζει τις προηγούμενες παραχωρήσεις του. Πριν ξεφουσκώσει τελείως, το φεμινιστικό κίνημα οργάνωσε το πρώτο «Πανρωσικό Συνέδριο Γυναικών», στην Πετρούπολη το 1907. Ήταν ένα μαζικό πολιτικό γεγονός που απασχόλησε χιλιάδες γυναίκες και συμπύκνωσε τα πολιτικά ζητήματα και τις αντιπαραθέσεις της προηγούμενης περιόδου. Η πλειοψηφία των συνέδρων ήταν γυναίκες της διανόησης και της αφρόκριμας της «καλής κοινωνίας» και μόνο ένα 5% προέρχονταν από την εργατική τάξη.

Το ΡΣΔΕΚ είχε διασπαστεί σε Μπολσεβίκικο και Μενσεβίκικο κόμμα, με το δεύτερο να είναι υπέρ της συνεργασίας με τα δημοκρατικά κομμάτια των φεμινιστριών, ενώ οι Μπολσεβίκοι δεν ήθελαν καμιά συνεργασία. Η Κολλοντάι πίστευε ότι έπρεπε να γίνουν σαφείς οι διαφορές. Στην ομιλία της, που διαβάστηκε από μια συντρόφισά της γιατί η ίδια είχε αναγκαστεί να εγκαταλείψει τη Ρωσία εξηγούσε:

«Ο κόσμος της γυναίκας διαιρείται, όπως ακριβώς ο κόσμος των ανδρών σε δυο στρατόπεδα. Τα συμφέροντα και οι προσδοκίες μιας ομάδας γυναικών τη φέρνουν κοντά στην τάξη των αστών, ενώ η άλλη ομάδα έχει στενή σύνδεση με το προλεταριάτο, και τα αιτήματά του για απελευθέρωση αγκαλιάζουν την πλήρη λύση του γυναικείου ζητήματος. Οπότε αν και τα δυο στρατόπεδα ακολουθούν το γενικό σύνθημα της «απελευθέρωσης των γυναικών», οι στόχοι και τα συμφέροντα διαφέρουν. Κάθε ομάδα ασυνείδητα έχει αφετηρία τα συμφέροντα της δικής της τάξης, κι αυτή χρωματίζει τους στόχους και τα καθήκοντα που βάζει... Όσο εμφανώς ριζοσπαστικά τα αιτήματα των φεμινιστριών, δεν πρέπει να χάνουμε από τα μάτια μας ότι οι φεμινίστριες δεν μπορούν, εξ' αιτίας της ταξικής τους θέσης να παλέψουν για τον ριζικό μετασχηματισμό της σύγχρονης οικονομικής και κοινωνικής δομής της κοινωνίας, χωρίς την οποία η απελευθέρωση των γυναικών δεν μπορεί να

είναι πλήρης... Αν σε συγκεκριμένες συνθήκες, τα βραχυπρόθεσμα καθήκοντα των γυναικών όλων των τάξεων συμπίπτουν, οι τελικοί στόχοι των δυο στρατοπέδων, οι οποίοι μακροπρόθεσμα καθορίζουν την κατεύθυνση του κινήματος και την τακτική, διαφέρουν κάθετα. Ενώ για τις φεμινίστριες η επίτευξη ίσων δικαιωμάτων στον σύγχρονο καπιταλιστικό κόσμο αποτελεί αυτοσκοπό, ίσα δικαιώματα σήμερα για τις προλετάριες είναι μόνο ένα μέσον για το προχώρημα του αγώνα ενάντια στην οικονομική υποδούλωση της εργατικής τάξης.»¹¹

Οι γυναίκες και το '17

Τα προχωρήματα των εργατριών της Πετρούπολης ήταν καρπός της όξυνσης των ταξικών και πολιτικών αγώνων και της αντίστασης στο σφαγείο του Α' Παγκόσμιου πολέμου, όπου Μπολσεβίκοι και Μπολσεβίκες είχαν παίξει ηγεμονικό ρόλο. Αυτή τη φορά οι φεμινίστριες βρίσκονταν στο αντίπαλο στρατόπεδο: όχι μόνο στήριζαν τις πολεμικές επιχειρήσεις του τσάρου, αλλά είχαν προσπαθήσει - χωρίς επιτυχία - οργανώσουν σώμα γυναικών στο μέτωπο, πιστεύοντας ότι έτσι θα βελτιωνόταν η εικόνα της γυναίκας στην κοινωνία!¹²

Για τους Μπολσεβίκους η κατάληψη της εξουσίας από τα εργατικά συμβούλια τον Οκτώβρη του '17 ήταν μόνο η αρχή για την οικοδόμηση μιας διαφορετικής κοινωνίας. Η πάλη ενάντια στη γυναικεία καταπίεση ήταν κεντρικό ση-

μείο του επαναστατικού τους σχεδίου. Για την αντίληψή τους, το μέτρο του πόσο προοδευτική είναι μια κοινωνία είναι ο βαθμός χειραφέτησης των γυναικών σ' αυτή. Ήδη οι γυναίκες έπαιζαν βασικό ρόλο στην παραγωγή, ήταν σχεδόν η μισή ενεργή εργατική τάξη. Πολλές εργάτριες είχαν οργανωθεί στο κόμμα των Μπολσεβίκων, σημαντική αλλαγή από το 1905, που είχε επηρεάσει θετικά και την αυτοπεποίθησή τους.¹³ Πώς όμως θα ερχόταν η απελευθέρωση;

Κατ' αρχήν νομοθετικά: Λίγες βδομάδες μετά την Οκτωβριανή επανάσταση, με διάταγμα καθιερώθηκε ο πολιτικός γάμος σαν υποχρεωτικός (με απλή δήλωση στο ληξιαρχείο), δίνοντας μάλιστα το δικαίωμα επιλογής του επωνύμου (του άντρα ή της γυναίκας - ο Τρότσκι επέλεξε το όνομα της γυναίκας του). Επίσης το αυτόματο (μονομε-

Αλεξάνδρα Κολλοντάι



γρές) διαζύγιο, η αναγνώριση και προστασία της μητρότητας μέσα στο γάμο αλλά και εκτός, όπως στους λεγόμενους «de facto» γάμους – συμβιώσεις, με χορήγηση αδειών και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Δόθηκε το δικαίωμα καθολικής ψήφου, καθιερώθηκε η ισότητα στην εργασία.¹⁴ Με τον οικογενειακό κώδικα του 1918 καταργήθηκαν τα αδικήματα της μοιχείας της αιμομειξίας και ομοφυλοφιλίας. Αναφέρονται τουλάχιστον δυο ομοφυλόφιλοι άντρες σε κυβερνητικές θέσεις (Γκριγκόρι Τσιτσέριν και Γκριγκόρι Μπάτκις). Οι λεσβίες αν και λιγότερο ορατές, ήταν αποδεκτές, με γνωστό το παράδειγμα του Λεβ Ρόζενσταϊν, διευθυντή του Ινστιτούτου για την Νευροψυχιατρική Προφύλαξη στην Μόσχα, που κάλεσε «ένστολες Λεσβίες, γυναίκες της πολιτοφυλακής και τον Κόκκινου Στρατού, να μιλήσουν στους φοιτητές για την ζωή τους» και ανακοίνωσε ότι «οι γυναίκες στην Σοβιετική Ρωσία μπορούν νόμιμα να πάρουν ονόματα ανδρών και να ζήσουν σαν άντρες».¹⁵ Με αντίστοιχο διάταγμα (1920) νομιμοποιήθηκαν οι εκτρώσεις χωρίς όρους και προϋποθέσεις και μάλιστα δωρεάν στα δημόσια νοσοκομεία.

Η επαναστατική Ρωσία υπήρξε πρωτοπόρα σε δημοκρατικά δικαιώματα που στις αστικές δημοκρατίες της Δύσης χρειάστηκαν δεκαετίες για να κατακτηθούν. Δεν είχε καθόλου να κάνει με κάποια φιλελεύθερη διάθεση των Μπολσεβίκων, αλλά με το σπάσιμο της υλικής βάσης της γυναικείας καταπίεσης και σ' αυτήν η πυρηνική οικογένεια κατείχε κεντρικό ρόλο. Ήταν ο θεσμός που κρατούσε τις γυναίκες δεμένες με το νοικοκυριό, το μέγαλωμα των παιδιών αλλά και με τις κοινωνικές και ατομικές συμβάσεις της αστικής ηθικής. Οι Μπολσεβίκοι με τα μέτρα τους προσπάθησαν να χτυπήσουν τα θεμέλια της πυρηνικής οικογένειας: να ελαφρύνουν τις εργάτριες από το φορτίο της δουλειάς στο σπίτι και να ελευθερώσουν το χρόνο τους για συμμετοχή στα κοινά. Γι' αυτό μετέφεραν πόρους από τα κληρονομικά δικαιώματα στη χρηματοδότηση κρατικών θεσμών και κοινοτικών υπηρεσιών που αναλάμβαναν το μαγείρεμα, το πλύσιμο, το ράψιμο αλλά και τη φροντίδα των παιδιών. Όλα αυτά δεν ήταν υποχρεωτικά αλλά δυνατότητες για μια διαφορετική οργάνωση του ελεύθερου χρόνου, της κοινωνικότητας, του έρωτα, της σεξουαλικότητας. Ο Λένιν και ο Τρότσκι έδωσαν βαρύτητα στην εξήγηση αυτών των αναγκαίων τομών. Η Κόλλοντάι χαρακτηριστικά έλεγε: «Ο διαχω-



Εργάτριες πάρτε τα όπλα. 1917.

ρισμός της κουζίνας από τον γάμο δεν είναι λιγότερο σημαντικός από τον χωρισμό εκκλησίας – κράτους...».¹⁶

Αρκούσαν οι νομοθετικές ρυθμίσεις για να αλλάξουν θεσμοί και βαριδία αιώνων; Ασφαλώς όχι. Δεν υπήρχε κανένας αυτόματος τρόπος ώστε μια κοινωνία με τις καθυστερήσεις της Ρωσίας να κινηθεί με τον τρόπο που έβαζε το επαναστατικό καθεστώς, πόσο μάλλον που το ποσοστό των γυναικών στα σοβιέτ, στα συνδικάτα, ακόμα και στο κόμμα παρέμενε μικρό. «Η απελευθέρωση των γυναικών της εργατικής τάξης είναι έργο των ιδίων», έλεγε ο Λένιν.¹⁷ Οι επαναστάτριες έπρεπε να ανοιχτούν στις γυναίκες.

Τον Νοέμβριο του 1918 οργανώθηκε στην Αίθουσα των Συνδικάτων του Κρεμλίνου το πρώτο Παν-ρωσικό Συνέδριο των Εργαζόμενων γυναικών. Ήταν μια προσπάθεια της κυβέρνησης να μετατρέψει σε πράξη τα επαναστατικά μέτρα και να επικοινωνήσει με τις μάζες των γυναικών από τη Βαλτική ως τη Σιβηρία. Την οργανωτική επιτροπή απάρτιζαν οι Ινέσα Αρμάντ, Α. Κόλλοντάι, Κλάβδια Νικολάεβα και Γ. Σβερντόλφ (τότε γραμματέας των Μπολσεβίκων). Η επιτυχία ξεπέρασε κάθε πρόβλεψη. Περίμεναν 300 συνέδρους και τελικά ήρθαν πάνω από 1.000 γυναίκες –κυρίως εργάτριες, φορούσαν κόκκινα μαντήλια, προβιές, πολύχρωμες τοπικές ενδυμασίες, στρατιωτικά αμπερόνια και έκαναν απίστενο θόρυβο. Οι Μπολσεβίκοι ανέλυσαν τις θέσεις της κυβέρνησης για τη θέση της γυναίκας, τα νέα διατάγματα, την οικογένεια στο κομμουνιστικό κράτος, ενώ συχνά διακόπτονταν από κραυγές όπως «εμείς δεν θα παρατήσουμε τα

παιδιά μας!»¹⁸ Η ομιλία του Λένιν έκανε τεράστια αίσθηση. Ποτέ στο παρελθόν αρχηγός κράτους δεν είχε κάνει παρέμβαση για το γυναικείο ζήτημα. Τι συνέβη; Είχε αλλάξει γνώμη υπέρ αυτόνομων γυναικείων οργανώσεων; Αυτό που είχε αλλάξει ήταν η συγκυρία. Το νεοσύστατο εργατικό κράτος έπρεπε να πάρει τις γυναίκες με το μέρος του και ενώ είχε πολιτική πρόταση, δεν είχε την οργανωτική δύναμη να την υλοποιήσει, χρειαζόταν μια ζωντανή συλλογικότητα.

Το Ζενοτντέλ

Έτσι ιδρύθηκε το Ζενοτντέλ (Γραφείο Γυναικών), που ανέλαβε να οργανώσει τη δουλειά για το γυναικείο, να μεταφέρει τα μηνύματα σε κάθε γωνιά της Ρωσίας και να πείσει τις γυναίκες να τα κάνουν πραγματικότητα. Πρώτη επικεφαλής εκλέχτηκε η Ινέσα Αρμάντ (μετά το θάνατό της το 1920, αντικαταστάθηκε από την Κόλλοντάι). Πλαισιωνόταν από ένα δίκτυο γυναικείων στελεχών και ομάδες εθελοντριών σε τοπικά γραφεία στις μεγάλες πόλεις. Κάθε χώρος είχε να εκλέξει αντιπροσώπους για μια θητεία στο Ζενοτντέλ (κατά το πρότυπο των σοβιέτ). Οι εκλεγμένες συμμετείχαν στις κεντρικές συνεδριάσεις και μετέφεραν την εμπειρία τους πίσω στους χώρους τους. Σταδιακά ξεπερνούσαν τον φόβο και τις αναστολές που συχνά καθιλώνουν πολλές γυναίκες στη σιωπή και εκπαιδεύτηκαν στον δημόσιο λόγο.

Έγιναν προπαγανδιστικές αποστολές με τρένα και πλοία, αρχικά για την υποστήριξη του Κόκκινου Στρατού στον εμφύλιο που είχε ξεσπάσει, με αποτέλεσμα το κέρδισμα χιλιάδων γυναικών στα μετόπισθεν και σε μικρό αριθμό στην πρώτη γραμμή. Το σύνθημα ήταν «να πάμε στο λαό», εκεί που αυτός ζούσε: στους χώρους δουλειάς, στα σπίτια, στα δημόσια λουτρά. Έτσι χιλιάδες γυναίκες κάθε φυλής και θρησκείας συμμετείχαν σε συνελεύσεις και ήρθαν σε επαφή με τις κομμουνιστικές ιδέες. Αναφέρονται περιστατικά γυναικών που έσχιζαν επιδεικτικά τις μαντήλες τους σε δημόσιους χώρους, σαν ένδειξη χειραφέτησης ενάντια στη θρησκευτική τους παράδοση!¹⁹

Σημαντική αποστολή ήταν η καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού που στις γυναίκες έφτανε σε τρομακτικά επίπεδα. Η Νάντια Κρούπσκαγια που είχε διδάξει παλιότερα, έπαιξε κεντρικό ρόλο στα μαθήματα που οργανώθηκαν για ενήλικες.

Η «Κομμουνίστρια» ήταν το μηνιαίο περιοδικό του Ζενοτντέλ, συνεχίζοντας τη συστηματική παρέμβαση που είχε

επιχειρηθεί νωρίτερα με την «Εργάτρια» (Robotnitsa) – γυναικείο έντυπο των Μπολσεβίκων- όχι όμως το μοναδικό. Αναφέρονται 18 περιοδικές εκδόσεις με συνολική κυκλοφορία που έφτανε 670.000 φύλλα.²⁰

Το Ζενοντέλ δεν είχε μόνο συμπάθειες. Υπήρχαν περιπτώσεις που στελέχη του καταδιώχθηκαν ή και δολοφονήθηκαν, ειδικά στις αγροτικές περιοχές, κυρίως από άντρες που απέρριπταν την επηρροή της οργανωμένης παρέμβασης στη δική τους οικογένεια/σχέση. Υπήρχαν περιπτώσεις γυναικών που έγιναν αποδέκτες της χειρότερης βίας όταν κερδήθηκαν έμπρακτα στην πολιτική δράση. Επικριτές του Ζενοντέλ υπήρχαν και μέσα στο Μπολσεβίκικο κόμμα. Όμως η τύχη του εγχειρήματος της γυναικείας χειραφέτησης στη Ρωσία κρίθηκε από πολύ πιο σκληρούς παράγοντες, από την εξέλιξη της εργατικής εξουσίας μέσα στο πρώτο σοβιετικό κράτος.

Η Ρώσικη κοινωνία βγήκε από τον εμφύλιο με διαλυμένη την παραγωγή, τα σοβιέτ, την οικονομία και με 9 εκατομμύρια νεκρούς, κυρίως από τις πόλεις και από το προλεταριάτο, την κοινωνική δύναμη που θα μπορούσε να κάνει πραγματικότητα τα επαναστατικά μέτρα της σοβιετικής κυβέρνησης. Η Νέα Οικονομική Πολιτική που ακολούθησε τον Πολεμικό Κομμουνισμό οδήγησε σε υψηλή ανεργία, με πρώτα θύματα τις γυναίκες. Τα φιλόδοξα σχέδια για κοινοτικές υπηρεσίες ξέμειναν από χρηματοδότηση. Η ισότητα έμεινε στα χαρτιά και αντί για την οικονομική αυτονομία, οι γυναίκες εξακολουθούσαν να εξαρτώνται από τους άντρες. Συνακόλουθα, το αυτόματο διαζύγιο μετατάπηκε σε πλεονέκτημα των ισχυρότερων (ανδρών) κατά των γυναικών. Εκατομμύρια παιδιά εγκαταλειμμένα από τους γονείς τους (besprizorniki), τριγυρίζαν άστεγα στις φτωχογειτονιές των μεγαλουπόλεων. Στην ύπαιθρο τα πράγματα ήταν ακόμα χειρότερα: Η προοπτική ανεξαρτησίας των γυναικών έγινε εφιάλης για τα μικρά αγροτικά νοικοκυριά που είχαν μάθει να επιβιώνουν σε οικογενειακή βάση. Τελικά η οικογένεια παρέμεινε το ατομικό καταφύγιο του καθενός και της καθεμιάς.

Η αντεπανάσταση

Όλα αυτά τα πισωγυρίσματα δεν συγκρίνονται με το Θερμιδώρ που ακολούθησε τη βίαιη κολλεκτιβοποίηση και την αντεπανάσταση τη δεκαετία του '30. Ο σταλινισμός ανέτρεψε βίαια τις περισσότερες κατακτήσεις της επανάστασης: Το

1934 η ομοφυλοφιλία θεωρήθηκε αδικήμα με ποινή έως 8 χρόνια φυλάκισης και ξεκίνησαν καμπάνιες ενάντια στην έκκληση των ηθών, και τη μοιχεία! Οι αμβλώσεις απαγορεύτηκαν με νόμο το 1936, ενώ το διαζύγιο έγινε δυσκολότερο και εξαιρετικά δαπανηρό. Με τα πεντάχρονα πλάνα οι εργάτριες επέστρεψαν μαζικά στην παραγωγή αλλά οι περισσότερες θέσεις ήταν στη βαριά βιομηχανία και η ισότητα με τους άντρες εφραρόμοστηκε προς τα κάτω. Ο αναδυόμενος κρατικός καπιταλισμός χρειαζόταν την πυρηνική οικογένεια και όχι την ελευθερία και τους κοινωνικούς πειραματισμούς της δεκαετίας του '20, γι' αυτό ενθάρρυνε τον συντηρητισμό και τον κονφορμισμό, βράβευε τις πολύτεκνες γυναίκες και επέκρινε τις άτεκνες. Το Ζενοντέλ διαλύθηκε το 1930 με κρατική δήλωση ότι «είχε εκπληρώσει τους στόχους του για τη θέση των γυναικών»!

Τα μέτρα της Οχτωβριανής επανάστασης έχουν εκ των υστέρων δεχτεί κριτικές από αντίθετες πλευρές. Κομμάτια του φεμινισμού τα υποτιμούν, θεωρώντας τα απρόθυμες προσπάθειες ενάντια στην γυναικεία καταπίεση, συχνά με ψυχολογικές ερμηνείες με βάση την προσωπικότητα ή αποσπασματικές δηλώσεις συγκεκριμένων Μπολσεβίκων ηγετών. Παρόμοια είναι η αντίληψη ότι στη Σοβιετική Ρωσία δεν υπήρχε ενδιαφέρον για τα έμφυλα ζητήματα, αλλά μόνο για την ανάπτυξη της κρατικής οικονομίας.

Υπάρχουν και επικρίσεις για «αχαλίνωτη σεξουαλική επανάσταση και χυδαίο υλισμό» που χρεώνονται στη μαρξιστική παράδοση του ιστορικού υλισμού. Ωστόσο η θεώρηση της σταλινικής αντεπανάστασης σαν κάποιου είδους «διορθωτικής κίνησης» απέναντι στη φρενίτιδα της επανάστασης είναι ολότελα λαθεμένη. Χρειάζεται να θυμηθεί κανείς ότι στην ανάπτυξη του μεσοπολέμου είχαν αναπτυχθεί διεθνώς κινήσεις σεξουαλικής χειραφέτησης, από το Βερολίνο και το ινστιτούτο του Μάγκνους Χίρσφελντ μέχρι την προδευτική περίοδο του Βίλχελμ Ράιχ σε σχέση με τη σεξουαλικότητα με τη Ρωσία να κρατά την πιο «ανοιχτή» στάση από όλους.

Οι επαναστατικές προσπάθειες για τη χειραφέτηση των γυναικών δεν μπορούν να αναχθούν σε κώδικα συμπεριφοράς, ούτε σε «οδηγίες προς ναυτιλομένους» γιατί ο αντίχτυπος των μέτρων στην προσωπική ζωή και τις ατομικές σχέσεις εξαρτάται όχι μόνο από τις αντιλήψεις που κουβαλάει ο καθένας και η καθεμιά από το παρελθόν, αλλά από τη γενικότε-

ρη οικονομική και πολιτική κατάσταση, την πορεία της επαναστατικής διαδικασίας και το πώς στέκεται κανείς απέναντι στις αλλαγές που βρίσκονταν σε εξέλιξη. Αποψη υπήρχε για την κοινωνική οργάνωση, δεν υπήρχε όμως μία μοναδική απάντηση για το πώς θα την οργάνωνε και θα την ζούσε ο καθένας στην προσωπική του ζωή, παρά μόνο μια ηθική πυξίδα. Τα γραπτά της Κολλοντάι και του Τρότσκι εκείνης της περιόδου εκφράζουν το μεταίχμιο στο οποίο βρίσκονταν η επαναστατική Ρωσία.²¹

Η στάση και τα μέτρα των Μπολσεβίκων αποτέλεσαν την πρώτη σοβαρή προσπάθεια να δοθεί τέλος στη γυναικεία καταπίεση και τις συνέπειές της στην καθημερινή ζωή των ανδρών και των γυναικών, σαν μέρος της διαδικασίας συνολικής απελευθέρωσης της κοινωνίας και σαν τέτοια αξίζουν κάθετη υπεράσπιση, έχουμε να εμπνευστούμε από αυτές. Εκατό χρόνια από τότε, η γυναικεία καταπίεση εξακολουθεί να υπάρχει και η μάχη για να την παλέψουμε βρίσκεται μπροστά μας. ■

Σημειώσεις

1. Λέον Τρότσκι, Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης, Εκδόσεις Αλλαγή, 1984. Τόμος Ι, σελ. 101
2. Richard Stites, The women's liberation movement in Russia (1860-1930), Princeton University Press, 1978, σελ.37
3. Μετεξέλιξη της ήταν το κόμμα των Σοσιαλεπαναστατών
4. Ο αδελφός του Λένιν, Αλεξάντερ Ουλιάνοφ εκτελέστηκε για τη συμμετοχή του, το 1887.
5. Jane Macdermid and Anna Hillyar, Midwives of the revolution, Verso 1999, σελ. 33
6. Alexandra Kollontai <https://www.marxists.org/archive/kollontai/1919/history.htm>
7. Η «Ένωση Γυναικών για ίσα δικαιώματα από το 1905 μέχρι το 1906 αύξησε τα μέλη της από 30 σε 8000. Jane Macdermid and Anna Hillyar, ο.π.π. σελ. 42.
8. Rothschild-Goldberg, The Russian Women's Movement: 1859-1917, Ph.D. Thesis, University of Rochester, 1976, αναφέρεται στο Tony Cliff "Class Struggle and Women's Liberation", <http://www.marxists.de/gender/cliff/06-marxrus.htm>
9. Jane Macdermid and Anna Hillyar, ο.π.π. σελ. 33-34
10. Αναφέρεται στο Jane Macdermid and Anna Hillyar, ο.π.π. σελ. 47.
11. Alexandra Kollontai «The Social Basis of the Woman Question», <https://www.marxists.org/archive/kollontai/1909/social-basis.htm>
12. Jane Macdermid and Anna Hillyar, ο.π.π. σελ. 179-180
13. Jane Macdermid and Anna Hillyar, ο.π.π. σελ. 82
14. Richard Stites, ο.π.π. σελ. 366-70
15. Dan Healey, Homosexual desire in revolutionary Russia, University of Chicago Press, 2001, σελ. 141
16. Αναφέρεται στο Tony Cliff, ο.π.π.
17. Lenin, on the emancipation of women, Progress Publishers, 1977, σελ.72
18. Richard Stites, ο.π.π. σελ. 330
19. Richard Stites, ο.π.π. σελ. 340
20. Richard Stites, ο.π.π. σελ. 336
21. Κολλοντάι, «Ο έρωτας των εργατριών μελισσών», Ελεύθερος Τύπος, 1980. Τρότσκι, «Προβλήματα της καθημερινής ζωής», Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2007



Πρόσφυγες-γυναίκες και παιδιά - υποδέχονται αλληλέγγυους στη Μαλακάσα

Προς τη διεθνή κινητοποίηση

18/3

Βαδίζουμε προς την διεθνή κινητοποίηση στις 18 Μάρτη με την Ευρώπη-φρούριο να σκληραίνει την πολιτική της κατά των προσφύγων και των μεταναστών.

Το έτος 2016 σηματοδεύτηκε από την Κοινή Διακήρυξη ΕΕ-Τουρκίας στις 18 Μάρτη με διακηρυγμένο στόχο την «ανακοπή της προσφυγικής ροής και το οριστικό σφράγισμα του βαλκανικού διαδρόμου» που διάβηκαν πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες από το καλοκαίρι του 2015. Ξεσήκωσαν στο διάβα τους ένα νέο τεράστιο κίνημα αλληλεγγύης.

Αυτή η συμφωνία οδήγησε στη κάθετη πτώση της εισόδου των προσφύγων από την Τουρκία στα νησιά. Ήταν χρυσό δώρο στα χέρια των διακινητών που έσπρωξαν το πέρασμα των προσφύγων στην ΕΕ από τα Λιβυκά παράλια.

Οι πρόσφυγες βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στο βαλκανικό διάδρομο, ανάμεσα σε φράχτες, κλεισμένοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, αποκλεισμένοι στα νησιά του Αιγαίου σε συνθήκες άγριου χιονιά. Οι νεκροί πρόσφυγες στα στρατόπεδα της Μόρια, της Ριτσόνας και της

Ο Πέτρος Κωνσταντίνου γράφει για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το αντιρατσιστικό και το αντιφασιστικό κίνημα.

Σάμου αποκάλυψαν τα ψέματα του Μουζάλα για τους «χώρους φιλοξενίας». Ανέλαβε μάλιστα αυτοπροσώπως δράση μαζί με την Αστυνομία στο Ελληνικό για να σταματήσει τις διαμαρτυρίες των προσφύγων.

Παράλληλα, το σχέδιο μετεγκατάστασης στην Ευρώπη 22.000 προσφύγων από την Ελλάδα σταμάτησε στις 7000, μετά την άρνηση κυβερνήσεων στην Ευρώπη να υποδεχτούν πρόσφυγες. Επανενώσεις οικογενειών προχωράνε με το σταγονόμετρο. Ο ρυθμός πλέον είναι απελπιστικά αργός. Συμβόλαια σπιτιών που σύναψε η Ύπατη Αρμοστεία για να μείνουν πρόσφυγες με δικαίωμα μετεγκατάστασης λήγουν, λόγω της μακρόχρονης αναμονής, με τους ενοίκους να οδηγούνται σε εξώση.

Την καρατόμηση του δικαιώματος στο άσυλο ανέλαβαν οι νέες επιτροπές προσφύγων στις οποίες ο Μουζάλας διόρισε δικαστές με εγκύκλιο. Αποτέλεσμα; Ενώ στην αρχική φάση, οι πρωτοβάθμιες επι-

τροπές απέρριπταν σωρηδόν τα αιτήματα με την τοποθέτηση ότι η Τουρκία αποτελεί «ασφαλή χώρα» επιστροφής και κατόπιν οι επιτροπές προσφύγων έδιναν σε συντριπτικά μεγάλα ποσοστά άσυλο, τώρα το ποσοστό απόδοσης ασύλου έχει πέσει σε ποσοστό 0,00568% δηλ πέντε στους χίλιους! Ήδη, έχουν γίνει 1300 απελάσεις στην Τουρκία. Η Διεθνής Αμνηστία κατήγγειλε ότι «υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τουλάχιστον 8 Σύροι πρόσφυγες επεστράφησαν εξαναγκαστικά στην Τουρκία».¹

Η αθλιότητα στα στρατόπεδα δεν κρύβεται. Είναι γκέτο έξω από τον ιστό των πόλεων. Η στέγαση σε σκηνές και σε ακατάλληλους για μακρόχρονη διαβίωση οικίσκους, η έλλειψη περιθάλψης σε αναπήρους, γέροντες, εγκυμονούσες και λεχόνες γυναίκες και παιδιά σκοτώνει. Η Αμυγδαλέζα, η Κόρινθος έχουν ξαναγεμίσει ενώ προωθείται η άμεση ίδρυση νέων φυλακών στα νησιά.

Σύμφωνα με ανακοίνωση της ΔΟΕ «ο



Μαλακάσα, 18 Φλεβάρη

αριθμός των παιδιών που εντάσσονται αυτή τη στιγμή στην εκπαίδευση (σε Δ.Υ.Ε.Π. και πρωινά τμήματα) είναι εξαιρετικά μικρός (μόλις το 7% των προσφυγόπουλων σε ΔΥΕΠ και γύρω στο 3% σε πρωινά τμήματα)». Μπαίνει ο Μάρτης και χιλιάδες παιδιά μένουν εκτός σχολείου, με το Υπουργείο Παιδείας να παριστάνει ότι έλυνε το ζήτημα.²

Μάλτα

Στο τέλος του 2016 οι ηγέτες της ΕΕ συναντήθηκαν στην σύνοδο της Μάλτας. Στις 2 Φλεβάρη του 2017, υλοποιώντας τις αποφάσεις της συνόδου της Μάλτας, η Ιταλία υπογράφει μνημόνιο με την Λιβύη ώστε να κλείσει ο διάδρομος εισόδου των μεταναστών από τα Αφρικανικά παράλια. Το 2016, 4.500 άνθρωποι πνίγηκαν στο Λιβυκό πέλαγος έχοντας να αντιμετωπίσουν την συστηματική δράση δυνάμεων της EuroNav Force, του ΝΑΤΟ, της Λιβυκής Ακτοφυλακής στα πλαίσια της επιχείρησης Sophia.

Η συμφωνία της Μάλτας αναθέτει στην Ελλάδα να εκπαιδεύσει την Ακτοφυλακή της Λιβύης στην καταδίωξη των βαρκών των προσφύγων. Πρόσφατα ένα βίντεο έδειχνε την πρακτική «αποτροπής» που περιλαμβάνει το μαστίγωμα των προσφύγων, θυμίζοντας σκηνές από το δουλεμπόριο άλλων εποχών στο αφρικανικό έδαφος.

Ακόμη, χρηματοδοτεί την «κυβέρνηση της Λιβύης»(!) για να επιτύχει ...«την εξασφάλιση επαρκούς ικανότητας υποδοχής και ικανοποιητικών συνθηκών για τους μετανάστες στη Λιβύη από κοινού με την UNHCR και τον IOM». Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταφέρονται από το ευρωπαϊκό στο Λιβυκό έδαφος. Δεν αρκείται όμως «μόνο» σε στρατόπεδα συγκέντρωσης για την αντιμετώπιση των απελπισμένων καραβα-

νιών των προσφύγων, αλλά αποφάσισαν παραπέρα ... «να συμβάλλουν στη μείωση της πίεσης στα χερσαία σύνορα της Λιβύης, σε συνεργασία τόσο με τις λιβυκές αρχές αλλά και όλους τους γείτονες της Λιβύης, μεταξύ άλλων με την υποστήριξη έργων ενίσχυσης της ικανότητας διαχείρισης των συνόρων τους». Οι φράχτες από την Ευρώπη απλώνονται στην βόρεια Αφρική.³

Ετούτες οι δύο συμφωνίες αποτελούν τους βασικούς πυλώνες αποτροπής της εισόδου στην ΕΕ των κατατρεγμένων από τους πολέμους και την φτώχεια. Δεν είναι μόνο το συνεχιζόμενο μακελειό στην Συρία και ο ξεριζωμός που συνεχίζεται. Πρόσφατα η UNICEF προειδοποίησε για τον κίνδυνο θανάτου 1,4 εκατ. παιδιών από πείνα σε Υεμένη, Νιγηρία, Νότια Σουδάν και Σομαλία. Ο πόλεμος και ο υποσιτισμός θερίζουν ενώ οι ηγέτες της ΕΕ μετατρέπουν την ΕΕ σε απόρρητο φρούριο και την Μεσόγειο σε νεκροταφείο προσφύγων.

Το αυστραλιανό μοντέλο του αποκλεισμού των προσφύγων στα νησιά Ναούρου στον Ειρηνικό βρίσκει την εφαρμογή του στην ΕΕ-φρούριο από τα νησιά του Αιγαίου μέχρι τις έρημους της Λιβύης.

Η ακροδεξιά απειλή

Η εκλογή του Τράμπ στις ΗΠΑ, με την ατζέντα της σκληρότερης επίθεσης στους μετανάστες, στους μουσουλμάνους, τις γυναίκες, προκάλεσε ρήξη ανησυχίας σε εκατομμύρια κόσμο μέσα και έξω από την χώρα που ξεχύθηκαν σε μαζικές διαδηλώσεις παντού.

Υποκριτικά, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δήλωσαν ανήσυχες από τις απαγορεύσεις Τράμπ και δήλωσαν υπερήφανοι υποστηρικτές των «ευρωπαϊκών αξιών». Όμως η ΕΕ-φρούριο του Κάμερον και της Μέγκελ «έβαλε πρώτη τον

λίθο». Για την ακρίβεια, πριν ο Τράμπ εξαγγείλει το χτίσιμο του γιγαντιαίου Τείχους με το Μεξικό έχτισε τους δικούς της φράχτες. Πριν ο Τράμπ απαγορεύσει την είσοδο σε μουσουλμάνους από επτά χώρες, η Μέγκελ στοχοποιούσε τους μουσουλμάνους εξαγγέλλοντας απαγόρευση της μαντίλας, ενώ Γάλλοι Δήμαρχοι είχαν απαγορεύσει το μπάνιο στις μουσουλμάνες με μπουρκίνι στις παραλίες.

Η άκρα δεξιά σε όλες τις πτέρυγες της, από τους ναζί της ΧΑ και το Jobik στην Ουγγαρία μέχρι την ευρωσκεπτικιστική τάση χαιρέτησε την άνοδο Τράμπ αναγνωρίζοντας στον λόγο ρατσιστικού μίσους, τον σεξισμό και πάνω από όλα την ισλαμοφοβία την δικιά της ατζέντα. Την είδε σαν ευκαιρία για να βγει στο προσκήνιο και να καθορίσει τις πολιτικές εξελίξεις σε μια χρονιά με εκλογικές αναμετρήσεις στην Ολλανδία, την Γαλλία, τη Γερμανία.

Ο Τράμπ δεν σηματοδοτεί την άνοδο του φασισμού στις ΗΠΑ με την έννοια που τον ανέλυσε ο Τρότσκι στο μεσοπόλεμο, δηλαδή την επικράτηση ενός αντεπαναστατικού κινήματος δρόμου που βάζει στόχο να διαλύσει την συλλογική και οργανωμένη εργατική τάξη στα κόμματα και τα συνδικάτα της. Η άρχουσα τάξη έχει τους δικούς της κρατικούς μηχανισμούς που επιλέγει να ισχυροποιήσει και να θωρακίσει ποτίζοντας τους με ρατσισμό και δεν επιλέγει τα τάγματα εφόδου των ναζί. Άλλωστε στις ΗΠΑ είναι απειροελάχιστα.

Το επιτελείο Τράμπ βρίθεται από ρατσιστές της λεγόμενης «εναλλακτικής δεξιάς», σαν τον Μίλο Γιαννόπουλος, που σπρώχνουν τις ιδέες της λευκής ανωτερότητας, του μίσους στους μουσουλμάνους, της καθαρότητας της κουλτούρας απέναντι στους «άλλους». Στην πράξη αν δεν αντιμετωπιστούν αυτές οι επιθέσεις θα στρώσουν το έδαφος στους πιο γνήσιους εκφραστές της ακροδεξιάς στην Ευρώπη, κάτι που επιχειρούν να επιτύχουν στις εκλογές στην Ολλανδία με τον Βίλντερς, την Γαλλία με τη Μαρίν Λεπέν και την Γερμανία με την Φράνκε Πέτρι.

Η ευρωπαϊκή ακροδεξιά αυτό το διάστημα παίζει το χαρτί της ισλαμοφοβίας, της αντίθεσης με την «υπερεθνική» γραφειοκρατία της ΕΕ και το επιτελείο των Βρυξελλών και της επιστροφής στον εθνικό έλεγχο των κρατών, της απόκρουσης της «εισβολής των προσφύγων στην Ευρώπη».

Καθώς η οικονομική κρίση βαθαίνει



Ο Σεκ Καντίμ, μετανάστης από τη Σενεγάλη καταθέτει για τα εγκλήματα της Χρυσής Αυγής.

και η πολιτική κρίση οδηγεί σε κατάρρευση των παραδοσιακών σοσιαλδημοκρατικών και νεοφιλελεύθερων κομμάτων, οι φασίστες επιχειρούν να βγουν οι κερδοσήμενοι βάζοντας τέλος στην στροφή αριστερά.

Είναι μονόδρομος μια τέτοια εξέλιξη; Ξεκάθαρα όχι, ωστόσο αυτό απαιτεί να νικήσει η μάχη ενάντια στο ρατσισμό και το φασισμό σε όλη την Ευρώπη. Ο περιορισμός της επιρροής της Χρυσής Αυγής και πάνω από όλα το μπλοκάρισμα της δράσης των ταγμάτων εφόδου, με την δράση του αντιφασιστικού κινήματος που επέβαλε την δίκη ως εγκληματική οργάνωση το 2013, είναι το ισχυρότερο παράδειγμα.

Η αντίσταση διεθνώς

Ήταν μεγάλη η διάψευση όσων εκτιμούσαν ότι η άνοδος Τράμπ θα πάγωνε την αντίσταση. Πάνω από 5 εκατομμύρια βγήκαν τη μέρα της ορκωμοσίας Τράμπ στις ΗΠΑ, χιλιάδες γυναίκες βγήκαν παντού σε όλη την Ευρώπη. Η απάντηση στη κατάρρευση της βίβας για τους πολίτες των μουσουλμανικών χωρών ήρθε από το ίδιο κίνημα που προχώρησε σε καταλήψεις αεροδρομίων. Η άνοδος Τράμπ λειτούργησε σαν σοκ αφύπνισης εκατομμυρίων και στην Ευρώπη. Η μαζική ανταπόκριση σε κινητοποιήσεις κατά του Τράμπ πάτησε πάνω στην μαζική διάθεση αλληλεγγύης στους πρόσφυγες μετά το καλοκαίρι του 2015.

Στη Βαρκελώνη η Δήμαρχος Αντα Κολλάου ήταν επικεφαλής 300.000 ανθρώπων που διαδήλωσαν υπέρ του ανοίγματος των συνόρων για τους πρόσφυγες, ζητώντας από την κυβέρνηση να προχωρήσει στην υποδοχή 16.000 από την Ελλάδα και την Ιταλία, σύμφωνα με την δέσμευση της για μετεγκατά-

σταση.

Στη Γαλλία, η εξέγερση κατά του μπάτσου που βασάνισε και βίασε με το γκλόμπ του μετανάστη ήταν η συνέχιση κινητοποιήσεων αλληλεγγύης στους πρόσφυγες στο Καλαί, στις κινητοποιήσεις κατά των Δημάρχων που απαγόρευσαν στις μουσουλμάνες γυναίκες να φοράνε μπουρκίνι στις παραλίες. Ήρθαν μετά τις αντιφασιστικές κινητοποιήσεις κατά του Εθνικού Κόμματος της Μαρίν Λεπέν, το οποίο επιχείρησε να εμποδίσει την εγκατάσταση προσφύγων σε γειτονίες και χωριά μετά την διάλυση του καταυλισμού στο Καλαί.

Στην Γερμανία, η πρωτοβουλία για την ίδρυση κίνησης κατά του ρατσισμού κινητοποιεί συστηματικά κατά της AfD. Την μέρα της ορκωμοσίας του Τράμπ, Λεπέν, Βίλντερς και Πέτρι προχώρησαν σε διεθνή συνάντηση στο Κόμπλενς για να προβάλλουν την αναλλακτική του ρατσισμού στη κρίση της ΕΕ. Πολιορκήθηκαν όμως από χιλιάδες διαδηλωτές και θάφτηκαν κάτω από την διεθνή χιονοστιβάδα των κινητοποιήσεων κατά του Τράμπ.

Στη Βρετανία το αντιρατσιστικό κίνημα μπήκε μπροστά στη κινητοποίηση κατά του Τράμπ συγκροτώντας μάλιστα καμπάνια κατά της επίσκεψης του πλανητάρχου στην χώρα αυτή. Εκατό χιλιάδες γυναίκες διαδήλωσαν στις 21 Γενάρη. Δύο εκατομμύρια υπέγραψαν έκκληση κατά της επίσκεψης Τράμπ!

Η Αυστρία είναι το παράδειγμα γιατί μπορούν να διαψευστούν οι εκτιμήσεις που θεωρούν αδιανόητο να εμποδιστεί η άνοδος της ακροδεξιάς. Είναι η χώρα που οι φασίστες πέτυχαν επανάληψη προεδρικών εκλογών και ο υποψήφιος τους Χόφερ ηττήθηκε με μεγαλύτερη διαφορά στις εκλογές του Νοέμβρη. Η

καμπάνια «Όχι ναζί στο προεδρικό μέγαρο» ξεδιπλώθηκε με καρδιά την επαναστατική αριστερά που ακούμπησε στην μαζική διάθεση αλληλεγγύης στους πρόσφυγες και την έβγαλε σε μαζική αντιφασιστική δράση κατά του Χόφερ.

Στη φυλακή οι νεοναζί, στα σχολεία τα προσφυγόπουλα

Το κίνημα στην Ελλάδα έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση αυτού του διεθνούς κύματος. Από την περίοδο που εκατομμύρια κοίταζαν όλο ελπίδα την εργατική αντίσταση στα μνημόνια και την άνοδο της αριστεράς, περάσαμε στην ενεργή στήριξη του κινήματος αλληλεγγύης στους πρόσφυγες από τα νησιά μέχρι τον Πειραιά και την Ειδομένη.

Ένα χρόνο μετά την υπογραφή της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας οι μάχες του κινήματος αλληλεγγύης στους πρόσφυγες συνεχίζονται. Η μεγαλειώδης κινητοποίηση στο φράχτη του Έβρου έβαλε στην ατζέντα του κινήματος το αίτημα των ανοιχτών συνόρων και της ανθρωπίνης υποδοχής όλων των προσφύγων.

Η διαχείριση της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ με την μετατροπή του Αιγαίου σε ορμητήριο της FRONTEX και του ΝΑΤΟ, με το άπλωμα στρατοπέδων προσφύγων σε όλη την Ελλάδα, τον αποκλεισμό στα νησιά, τις ατελέςσεις, την ανάθεση της διαχείρισης των στρατοπέδων σε ΜΚΟ, το στρατό και την Αστυνομία εκτοπίζοντας ακόμη και με καταστολή το κίνημα αλληλεγγύης, οδήγησε σε αντιδράσεις μεγάλων κομματιών που είχαν στηρίξει ΣΥΡΙΖΑ.

Πάνω σε αυτήν την κατρακύλα, οι νεοναζί της Χρυσής Αυγής τραβώντας και τμήματα της ΝΔ προέσταξαν να χτίσουν αντιδράσεις ρατσιστικές κατά των προσφύγων παριστάνοντας τους αγανακτισμένους κατοίκους στα νησιά και τους «ανησυχούντες» γονείς στα σχολεία υποδοχής των προσφυγόπουλων. Επιχείρησαν έτσι να βγουν από την απομόνωση που τους οδήγησε η εξέλιξη της δίκης, όπου οι μάρτυρες αφήφησαν την τρομοκρατία και ανέδειξαν τον κεντρικά σχεδιασμένο και καθοδηγούμενο χαρακτήρα των δολοφονιών και των επιθέσεων τους.

Ένα μαζικό κίνημα έσπασε βήμα-βήμα αυτήν την απόπειρα της Χρυσής Αυγής να ξαναβγεί έστω και αν η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ έδωσε χυδαία αστυνομική κάλυψη στην παρουσία τους. Ακόμη χειρότερα, ο Καμένος και ο Βίτσας πήραν αγκαλιά τον Κασιδιάρη στο Καστελόρι-



Ο Χρήστος Κορτζίδης μιλάει σε συγκέντρωση προσφύγων στο Ελληνικό.

ζο εντάσσοντας την ΧΑ στην «εθνική ενότητα» απέναντι στον Τουρκία του Ερντογάν. Ο Παρασκευόπουλος, τέως υπουργός Δικαιοσύνης βγήκε αμέσως μετά με δηλώσεις ότι η ΧΑ μπορεί να «εκδημοκρατιστεί»!

Στα νησιά του Αιγαίου, οι φασίστες άνοιξαν καμπάνια αντιπροσφυγική κατά των hotspots. Στη Λέσβο, με την συμβολή και της ΚΕΕΡΦΑ, βρήκαν προστά τους τις κινητοποιήσεις μαζικές που τους έφραξαν το δρόμο. Ακολούθησε το Ρέθυμνο, η Ξάνθη, η Χίος.

Οι κινητοποιήσεις για εγγραφή των προσφυγοπούλων στα σχολεία απόκτησαν μαζικό και ενωτικό χαρακτήρα με μία κινητοποίηση που ανέδειξε την πλειοψηφική δύναμη του κινήματος στις γειτονιές. Ήταν τέτοια η ορμή του κινήματος που έφερε όλη την αριστερά να δίνει τη μάχη μαζί στα σχολεία.

Στο Πέραμα, η εισβολή Λαγού στο σχολείου του Ικονίου λειτούργησε σαν τελευταία προειδοποίηση για την επανεμφάνιση των ταγμάτων εφόδου στις γειτονιές του Παύλου Φύσσα. Οι σύλλογοι εκπαιδευτικών, το ΠΑΜΕ, το ΕΚΠ, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ, η ΛΑΕ, κομμάτια του ΣΥΡΙΖΑ βρέθηκαν μαζί στις πύλη του σχολείου τσακίζοντας την απειλή των χρυσανγίτων.

Στο Περιστέρι, η αντιρατσιστική δράση έφτασε να κερδίζει γονείς μπερδεμένους από τους χρυσανγίτες και στο τέλος οι ίδιοι μοίραζαν δώρα στα προσφυγόπουλα όταν έφτασαν στα σχολεία.

Στο Ωραιοκάστρο, που χρησιμοποιήθηκε από τους φασίστες σαν παράδειγμα, ήρθε η ίδια η αυτοδιάλυση της «Πατριωτικής Κίνησης», των φασιστοειδών που οργάνωναν την ρατσιστική εκστρατεία κατά των προσφυγόπουλων να υπογραμμίσει το μέγεθος της ήττας τους.

Και εκεί κινήθηκαν μαζί το ΠΑΜΕ, η ΚΕΕΡΦΑ, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ, ο αναρχικός χώρος.

Οι ίδιοι οι πρόσφυγες κινητοποιήθηκαν με εξεγέρσεις στη Μόρια, απεργίες πείνας σε πολλά στρατόπεδα και ιδιαίτερα με τον χιονιά να σκεπάζει τις σκηνές τους και να ξεγυμνώσει τα ψέματα του Μουζάλα. Οι πρόσφυγες βρέθηκαν στις συγκεντρώσεις της Προτομαγιάς, στην απεργία της ΑΔΕΔΥ στις 24/11 και την κινητοποίηση στις 21 Γενάρη κατά του Τράμπ.

Αλλά και ο αγώνας κατά των νεοναζί έγινε υπόθεση πλέον οργανωμένων εργατικών κομματιών και γι αυτό έχει δύναμη και αποτελέσματα. Η σκανδαλώδης προβολή της ΧΑ από την ΕΡΤ με το ότι έδινε βήμα στις πιο χυδαίες ρατσιστικές φιάτσες της συμμορίας από τις Θερμοπύλες μέχρι τα Ιμια, ξεσήκωσε οργή. Υπήρξε παρέμβαση της ΚΕΕΡΦΑ και του Συντονισμού ενάντια στα μνημόνια, με συνάντηση με την διοίκηση της ΕΡΤ και μαζική κινητοποίηση έξω από την ΕΡΤ. Η διοίκηση σήκωσε τα χέρια ψηλά και απηύθυνε ερώτηση προς τη Βουλή και το ΕΣΡ, το οποίο στο τέλος απάντησε ότι η ΕΡΤ χρειάζεται να συγκροτήσει επιτροπή με βάση τον ιδρυτικό της νόμο και να κρίνει αν οι εκδηλώσεις της ΧΑ προβάλλουν ρατσιστικά κηρύγματα η όχι ώστε να αποφασίζουν για τη προβολή η όχι. Στην πράξη τέλος στη προβολή των εκδηλώσεων έβαλε η ίδια η δράση των εργαζόμενων της ΕΡΤ και η απόφαση της ΠΟΣΠΕΡΤ να κάνει στάση εργασίας όποτε η διοίκηση προγραμματίζει την προβολή των φασιστών.⁴

Στο Συνέδριο του ΕΚΑ πέταξαν έξω το σωματείο-σφραγίδα των σεκιουριτάδων της ΧΑ.

Η 18 Μάρτη

Η κινητοποίηση στις 18 Μάρτη μπορεί να αποτελέσει σταθμό στην πάλη κατά της ακροδεξιάς απειλής και του ρατσισμού σε όλη την Ευρώπη. Για πρώτη φορά απλώνεται δυναμικά σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες-κλειδιά σε αυτή τη σύγκρουση όπως στη Γαλλία, τη Βρετανία, την Ολλανδία, την Γερμανία, την Αυστρία και αλλού.

Δίνει την ευκαιρία απέναντι στη «διεθνή του φασισμού» να ξεπροβάλει η δύναμη του διεθνούς κινήματος που συγχροείται με την ΕΕ-φρούριο των φραχτών και των στρατοπέδων συγκέντρωσης που μετατρέπεται σε αποδιοπομπαίους τράγους τους πρόσφυγες και δαιμονοποιεί τους μουσουλμάνους. Απέναντι

στην ακροδεξιά που επιχειρεί να κερδίσει από την κρίση, τα κινήματα αυτά μπορούν να ανοίξουν την προοπτική της ελπίδας και της εναλλακτικής λύσης των από τα κάτω. Γι αυτό και η επαναστατική αριστερά οφείλει να τα στηρίξει ολόψυχα και να τα συνδέσει με τους αγώνες κατά της λιτότητας και των μνημονίων που σπέρνουν την φτώχεια.

Τα συλλαλητήρια στις 18 Μάρτη μπορούν να γίνουν σταθμός για το δυνάμωμα της αντίστασης στην ΕΕ-φρούριο, πιάνοντας το νήμα των δημοψηφισμάτων που κατέγραψαν την απόρριψη των λαών στις κυρίαρχες πολιτικές της λιτότητας και του ρατσισμού, του ΟΧΙ στην Ελλάδα, του BREXIT, του ιταλικού δημοψηφίσματος. Η αφήγηση των κυρίαρχων κύκλων ξοδεύει πολλή μελάνι για να τις ζωγραφίσει ως λαϊκίστικες και συντηρητικές απέναντι στην «Ευρώπη της προόδου». Αντίθετα, άνοιξαν την προοπτική της ανατροπής από τα κάτω των πολιτικών των κυβερνήσεων που διαχειρίζονται την κρίση διασώζοντας τα κέρδη των Τραπεζιτών και σκορπώντας ανεργία, φτώχεια και εξαθλίωση στους εργαζόμενους.

Η 18 Μάρτη είναι η ευκαιρία για την κλιμάκωση των αγώνων ώστε να έρθουν οι πρόσφυγες μέσα στις πόλεις και τις γειτονιές και να κλείσουν τα στρατόπεδα. Να πάνε ΟΛΑ τα προσφυγόπουλα στα σχολεία με μαζικές προσλήψεις εκπαιδευτικών τώρα. Να πάρουν άσυλο χωρίς αποκλεισμούς, να σταματήσουν οι απελάσεις. Να βρεθούν σε ανθρώπινους χώρους στέγασης, με την φροντίδα δημόσιων και δημοτικών κοινωνικών υπηρεσιών, στελεχωμένων με κόσμο που σήμερα στενάζει κάτω από την εκμετάλλευση ΜΚΟ, οι οποίες λειτουργούν σαν πολιορκητικοί κριοί διάλυσης των δημόσιων και δημοτικών υπηρεσιών πρόνοιας. Οι εργαζόμενοι στις ΜΚΟ μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο μαζί με τους εργαζόμενους στην Υπηρεσία Ασύλου που προχώρησαν σε συνδικαλιστική οργάνωση και απεργία κατά της απληρωσιάς. Μπορεί η δράση τους να γίνει ένα ισχυρό χέρι ταξικής στήριξης των αγώνων των ιδίων των προσφύγων. ■

Σημειώσεις

1. <http://ergatikiki.gr/article.php?issue=1259&id=15050>
2. <https://tinyurl.com/jutodlf>
3. Περισσότερα στο <https://tinyurl.com/zz5e8wo> Για την ελληνική εμπλοκή δες <https://tinyurl.com/z4v2rs9>
4. Ανακοίνωση ΠΟΣΠΕΡΤ <http://www.pospert.gr/en/anakoinoseis/652-2017-02-24-11-15-34.html>

Απεργοί της Εθνικής Ασφαλιστικής διαδηλώνουν
στο Υπουργείο Οικονομικών στη Καραγιοώρη Σερβίας.



Η χρονιά των μεγάλων κανονιών

Οκτώμισι χρόνια μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers το Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να βρίσκεται στην κόψη του ξυραφιού.

Η κορυφή του παγόβουνου είναι οι ιταλικές τράπεζες. Τον περασμένο Δεκέμβριο η κυβέρνηση του Πάολο Τζεντιλόνι διέσωσε, προσωρινά, με δημόσιο χρήμα -παραβιάζοντας στην ουσία τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης- την Banca Monte dei Paschi di Siena, την τρίτη μεγαλύτερη τράπεζα της Ιταλίας. Αλλά η διάσωση ούτε οριστική είναι, ούτε είναι η Monte dei Paschi η μόνη που κινδυνεύει να καταρρεύσει.

Ούτε η Ιταλία είναι μόνη. Η χρονιά που μας πέρασε άνοιξε με την κατακρήμνιση της αξίας της μετοχής της Deutsche Bank, της μεγαλύτερης τράπεζας της Γερμανίας. Το 2007 η αξία της μετοχής της είχε σπάσει όλα τα ρεκόρ: 159 δολάρια. Τον περασμένο Αύγουστο μόλις και μετά βίας ξεπέρασε τα 12 δολάρια (10 ευρώ). Η αφορμή για αυτή την κατακόρυφη πτώση ήταν η απειλή της επιβολής ενός τεράστιου προστίμου -που μπορεί να έφτανε ακόμα και στα 14 δις δολάρια- από τις αμερικανικές ελεγκτικές αρχές για τον ρόλο της Deutsche Bank στο σκάνδαλο των "τοξικών στεγαστικών δανείων", το σκάνδα-

Η κρίση των τραπεζών και η "εξυγίανση" των χαρτοφυλακίων τους προκαλεί τις μεγαλύτερες χρεοκοπίες.

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξηγεί αυτή τη φάση της κρίσης

λο που οδήγησε το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα στα πρόθυρα της κατάρρευσης του 2008. Μέσα στους μήνες που ακολούθησαν η διοίκηση της τράπεζας κατάφερε, μέσα από ένα εξωδικαστικό συμβιβασμό με την αμερικανική δικαιοσύνη, να μειώσει το πρόστιμο σχεδόν στο μισό. Αλλά το πρόστιμο δεν ήταν παρά μόνο η αφορμή. Τα προβλήματα της Deutsche Bank δεν έχουν τελειώσει. Ούτε από τον οχέτο των σκανδάλων έχει βγει ακόμα.

Εδώ στην Ελλάδα η κατάσταση του τραπεζικού συστήματος είναι απλά δραματική. Ύστερα από τρεις "επιτυχημένες" ανακεφαλαιοποιήσεις οι τέσσερις μεγάλες "συστημικές" τράπεζες εξακολουθούν να είναι πλακωμένες από ένα βουνό κόκκινων, μη εξυπηρετούμενων, δανείων. Οι καταθέσεις έχουν μειωθεί περίπου στο μισό μέσα στα χρόνια της

κρίσης και των μνημονίων και οι τράπεζες εξακολουθούν να στηρίζονται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και στον "μηχανισμό παροχής έκτακτης ρευστότητας" της Τράπεζας της Ελλάδας για την επιβίωσή τους.

Διαπλοκές

Οι τράπεζες ήταν πάντα στενά δεμένες με τις μεγάλες επιχειρήσεις της "πραγματικής οικονομίας". Αυτή η σχέση ήταν -και είναι- πολλές φορές "φυσική". Ο κύριος μέτοχος, μέχρι πριν από λίγα χρόνια της Eurobank ήταν ο Λάτσης, ένας εφοπλιστής. Η Marfin Bank μπορεί να χρεοκόπησε και ο Ανδρέας Βγενόπουλος να άφησε την περασμένη χρονιά τον μάταιο τούτο κόσμο, η MIG, όμως, η επιχείρηση που δημιούργησε συνεχίζει να κομπάζει ακόμα και σήμερα ότι είναι "ο μεγαλύτερος επενδυτικός όμιλος στην

Νοτιοανατολική Ευρώπη". Ανάμεσα στις επιχειρήσεις που ανήκουν στη MIG είναι η γαλακτοβιομηχανία Δέλτα, τα Goody's, τα νοσοκομεία Υγεία και Μητέρα, η εταιρία πληροφορικής Singular Logic και διάφορες λιγότερο γνωστές από τον χώρο των τροφίμων, της εκμετάλλευσης ακινήτων ή των μεταφορών.

Και το ίδιο ισχύει σε μεγάλο βαθμό και για τις υπόλοιπες τράπεζες. Ο Αστέρας της Βουλιαγμένης ανήκε, μέχρι πριν από λίγους μήνες, στην Εθνική Τράπεζα. Το Χίλτον στην Alpha Bank. Άλλες φορές η σχέση αυτή είναι οριζόντια: οι μεγαλομέτοχοι των τραπεζών είναι ταυτόχρονα μεγαλομέτοχοι των ισχυρών παραγωγικών επιχειρήσεων. Μια ματιά και μόνο στα βιογραφικά των μελών των διοικητικών συμβουλίων των τραπεζών είναι αρκετή:

"Ο Ιάκωβος Γεωργιάνας, είναι μη Εκτελεστικό Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας Πειραιώς... Είναι επίσης μη Εκτελεστικός Πρόεδρος της Ελληνικά Χρηματιστήρια – Χρηματιστήριο Αθηνών Α.Ε. Συμμετοχών και της Εταιρίας Ελληνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων Α.Ε. Επίσης είναι μέλος Δ.Σ., χωρίς εκτελεστικές αρμοδιότητες, των εταιριών Aegean Airlines και Ελληνικά Καλώδια"¹

"Ο κ. Σαμπατακάκης είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, καθώς και του Ομίλου ΤΙΤΑΝ"²

"Ευάγγελος Καλούσης (Αντιπρόεδρος της Alpha Bank) είναι Πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών Τροφίμων (Σ.Ε.Β.Τ) από το 2006... Διετέλεσε Πρόεδρος της NESTLE ΕΛΛΑΣ ΑΕ από το 2001 έως το 2015. Από το 2007 είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Τραπεζής"³

Άλλες φορές η σχέση μπορεί να μην είναι τόσο φανερή και ευδιάκριτη. Η διαφθορά, οι πολιτικές σκοπιμότητες και οι προσωπικές διασυνδέσεις ήταν σίγουρα μια πλευρά στην υπόθεση των "θαλασσοδανείων" των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Ο Σταύρος Ψυχάρης, για παράδειγμα, απέκτησε τον ΔΟΛ χωρίς να ξοδέψει ούτε μια δεκάρα: αγόρασε το σύνολο των μετοχών από τον Λαμπράκη (που τον είχε επιλέξει για διάδοχό του) με χρήματα που δανείστηκε από τις τράπεζες δίνοντας ως ενέχυρο τις ίδιες της μετοχές που αγόρασε. Η διαφθορά και οι διασυνδέσεις, όμως, ούτε ήταν η μόνη πλευρά, ούτε, ίσως, και η πιο σημαντική. Αυτό που ένωνε τις τράπεζες με τις επιχειρήσεις της "πραγ-



Εργαζόμενοι του ΔΟΛ σε κινητοποίηση. Το πανό τους τα λέει όλα.

ματικής οικονομίας" ήταν ένας ολόκληρος ιστός από κοινά συμφέροντα.

Οι τράπεζες και τα χρηματιστήρια παίζουν καταλυτικό ρόλο στον σύγχρονο καπιταλισμό. Είναι ένας από τους βασικούς κρίκους στην αλυσίδα που συνδέει τα κέρδη με τις επενδύσεις. Σήμερα ο κρίκος αυτός έχει σπάσει. Και το αποτέλεσμα δεν επηρεάζει μόνο τις τράπεζες αλλά και ολόκληρη την οικονομία.

Το 2016 ήταν η χρονιά των "μεγάλων κανονιών". Ο Μαρινόπουλος, ο Μαμιδάκης, το Mega, ο ΔΟΛ, η Ηλεκτρονική Αθηνών, το Athens Ledra Hotel, ο Ελευθερουδάκης, ο Παπασωτηρίου δεν ήταν παρά η κορυφή του παγόβουνου. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία το πρώτο εξάμηνο του 2016 χρεοκόπησαν σχεδόν 15 χιλιάδες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, περίπου 50% περισσότερες από όσες είχαν χρεοκοπήσει το αντίστοιχο εξάμηνο του 2015.

Οι περισσότερες από αυτές τις επιχειρήσεις βρίσκονταν εδώ και πολλά χρόνια στο "κόκκινο", έκλειναν κάθε χρόνο τους ισολογισμούς τους με ζημιές, δυσκολεύονταν ή αδυνατούσαν να πληρώσουν τους φόρους τους και τις ασφαλιστικές τους εισφορές στα ταμεία, καθυστέρουσαν την καταβολή των μισθών στους εργαζόμενους τους και φυσικά είχαν σταματήσει να εξυπηρετούν εμπόρευμα τα δάνειά τους. Αλλά οι τράπεζες προσπαθούσαν να αποφύγουν να "τραβήξουν το φισ από την πρίζα" -και λόγω των συχνά κοινών τους συμφερόντων αλλά και γιατί κάθε ανοιχτή χρεοκοπία θα "κοκκινίζε" και επίσημα τα χρέη της επιχείρησης προς την τράπεζα. Τα δάνεια, κατά κανόνα, ανακυκλώνονταν, ακόμα και αν τα πραγματικά δεδομένα ήταν συχνά συντριπτικά. Ο ΔΟΛ εξυπηρετούσε τα χρέη του απλά παίρνοντας κάθε φορά και ένα νέο, ακόμα μεγαλύτερο δάνειο. Σήμερα τα χρέη του προς τις τράπεζες και μόνο ξεπερνούν τα 170 εκατομμύρια. Από αυτά τα 70 δεν καλύπτονται από καμιά εγγύηση.

Τώρα όμως ο "κόμπος έφτασε στο χτένι".

Προβλήματα χρηματοδότησης

Υπάρχουν δυο βασικοί λόγοι που αναγκάζουν τώρα τις τράπεζες να εγκαταλείψουν τους παλιούς συνεταίρους τους στην τύχη τους. Ο πρώτος είναι η οικονομική τους αδυναμία.

Τα κόκκινα δάνεια έφτασαν στα 112 δισεκατομμύρια στο τέλος της περασμένης χρονιάς. Για να καταλάβει κανείς πόσο εφιαλτικό είναι αυτό το νούμερο αρκεί να το συγκρίνει με το συνολικό ύψος των τραπεζικών καταθέσεων: 125 δισεκατομμύρια (στοιχεία Οκτωβρίου 2016).⁴ Με άλλα λόγια το 90% των χρημάτων των καταθετών έχουν "επενδυθεί" από τις τράπεζες σε δάνεια τα οποία έχουν πρακτικά εκμηδενιστεί. Όπως έγραφε η οικονομική εφημερίδα Ημερησία,

"Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το 2015 η Ελλάδα είχε το τρίτο υψηλότερο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων τραπεζικών δανείων στον κόσμο (36,6%). Λιγότερο μόνο από την Κύπρο και τον Άγιο Μαρίνο".⁵

Και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τραπεζών είναι ένα μόνο μικρό κομμάτι της έκρηξης του ιδιωτικού χρέους:

"Όλοι χρωστούν σε όλους. «Κόκκινα» τραπεζικά δάνεια κάθε είδους (επιχειρηματικά, στεγαστικά και καταναλωτικά), οφειλές πολιτών και επιχειρήσεων προς την εφορία και προς τα ασφαλιστικά ταμεία, οφειλές του Δημοσίου προς τους ιδιώτες, απλήρωτοι μισθοί από τις επιχειρήσεις στους εργαζόμενους, συνθέτουν ένα Σισύφειο, εκρηκτικών διαστάσεων, ιδιωτικό χρέος... (που) έχει σπάσει το φράγμα των 240 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 137% του ΑΕΠ και προσεγγίζει επικίνδυνα πια, το δημόσιο χρέος της χώρας".

Πέροι καταθέσεις περίπου 4 δις Ευρώ "επέστρεψαν" στο τραπεζικό σύστημα.⁶ Αλλά μέσα σε αυτές τις συνθήκες έκρηξης του χρέους οι προσδοκίες των τραπεζών για ανάκαμψη των καταθέσεων είναι πολύ περιορισμένες. Το πρόβλημα για τις ελληνικές τράπεζες είναι ότι και οι υπόλοιπες πηγές άντλησης ρευστότη-

τας είναι εξ' ίσου περιορισμένες.

Τον περασμένο Ιούνιο η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) αποκατέστησε το "καθεστώς παρέκκλισης" (waiver) και άρχισε και πάλι να δέχεται τα ομόλογα και τα έντοκα γραμμάτια του ελληνικού δημοσίου σαν εγγύηση για την παροχή ρευστότητας προς τις ελληνικές τράπεζες.⁷ Οι ελληνικές τράπεζες άρχισαν και πάλι να δανείζονται από την ΕΚΤ. Παρά τη διευκόλυνση αυτή, όμως, η άντληση ρευστότητας παραμένει περιορισμένη.

Το σκάνδαλο της ανακεφαλαιοποίησης

Ο δεύτερος βασικός λόγος για τον οποίο οι τράπεζες έχουν αρχίσει να εγκαταλείπουν τους "φίλους" τους στην τύχη τους είναι οι πιέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των υπόλοιπων "θεσμών".

Οι ανακεφαλαιοποιήσεις έχουν στοιχίσει μέχρι σήμερα σχεδόν 30 δισεκατομμύρια στο ελληνικό δημόσιο. Με την πρώτη "αύξηση μετοχικού κεφαλαίου" του 2013 (ύψους 25.5 δις) το 80% των μετοχών των τεσσάρων συστημικών τραπεζών πέρασε στα χέρια του δημοσίου. Για να καλύψει την σκανδαλώδη αυτή δαπάνη -που προστέθηκε αυτόματα στο ήδη δυσθεώρητο χρέος- η προπαγάνδα της κυβέρνησης Σαμαρά υποστήριξε ότι μακροπρόθεσμα, το δημόσιο θα κατέγραφε σημαντικά κέρδη από την πώληση των μετοχών των τραπεζών, όταν ανέκαμπταν οι τιμές τους στο χρηματιστήριο.

Ο μύθος αυτός κατέρρευσε πολύ γρήγορα -μαζί με τις ίδιες τις τράπεζες που αναγκάστηκαν να προχωρήσουν σε μια ακόμα, δεύτερη, αύξηση μετοχικού κεφαλαίου. Το δημόσιο δεν πλήρωσε αυτή τη φορά ούτε μια δεκάρα. Όμως τα ποσοστά του στο μετοχικό κεφάλαιο των τραπεζών υποχώρησαν σημαντικά: το φθινόπωρο του 2015, λίγο πριν ολοκληρωθεί η τρίτη ανακεφαλαιοποίηση, το (δημόσιο) Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) κατείχε το 35% των μετοχών της Eurobank, το 57% της Εθνικής, το 66% της Alpha Bank και το 67% της Πειραιώς.

Η τρίτη ανακεφαλαιοποίηση που ακολούθησε (Δεκέμβρης 2015) ήταν και η πιο σκανδαλώδης. Οι ιδιώτες επενδυτές κατέβαλαν συνολικά 4.9 δις και αύξησαν τα ποσοστά τους κατά 27 ποσοστιαίες μονάδες (από το 44% περίπου στο 71%). Το ΤΧΣ κατέβαλε 4.5 δις αλλά είδε τα ποσοστά του να πέφτουν κατά 29 ποσοστιαίες μονάδες (από το 56% στο 17%). Όπως έλεγε η ΕΡΤ,

"Να σημειωθεί ότι ο τρόπος συμμετοχής του Δημοσίου και η απόδοση μετοχών σε αυτό μόνο για το 25% των χρημάτων που βάζει... είναι απόφαση που ελήφθη ύστερα από απαίτηση των δανειστών κατά τη διαπραγμάτευση, με το σκεπτικό ότι οι τράπεζες θα έπρεπε να ιδιωτικοποιηθούν ώστε να έχουν κίνητρο οι επενδυτές να συμμετάσχουν".⁸

Τυπικά και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες "περνάνε" τώρα πλέον τους αυστηρούς ελέγχους κεφαλαιακής επάρκειας που έχουν θέσει οι διεθνείς και ευρωπαϊκοί κανονισμοί. Τυπικά, όμως, μόνο. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χρειάζεται τουλάχιστον άλλα 10 δισεκατομμύρια για να σταθεροποιηθεί. Η αιτία είναι όχι μόνο τα κόκκινα δάνεια αλλά και ο διαβόητος "αναβαλλόμενος φόρος" (οι τράπεζες απαλλάχθηκαν από την καταβολή κάποιων φόρων από το 2012 σαν αντιστάθμισμα στις απώλειες του PSI, προσωρινά όμως μόνο) που αντιστοιχεί, σύμφωνα με το Ταμείο, στο 50% των κεφαλαίων των τραπεζών. Η Τράπεζα της Ελλάδας θεωρεί αβάσιμη αυτή την "κινδυνολογία". Αλλά η πίεση πάνω στις τράπεζες να αυξήσουν τη ρευστότητά τους όσο το δυνατόν πιο γρήγορα είναι ασφυκτική: και από το ΔΝΤ και από τους υπόλοιπους δανειστές και από την ίδια την πραγματικότητα.

Το αποτέλεσμα είναι ένα "ξεπούλημα" χωρίς προηγούμενο στην ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Στο σφυρί έχουν βγει τα πάντα: οι πιο πετυχημένες, αποδοτικές και κερδοφόρες επενδύσεις του τραπεζικού τομέα των περασμένων χρόνων έχουν βγει τώρα στο σφυρί.

Ξεπούλημα

Τον περασμένο Ιούνιο η Εθνική Τράπεζα πούλησε την Finansbank, την τουρκική τράπεζα που είχε εξαγοράσει το 2006, στην Εθνική Τράπεζα του Κατάρ έναντι 2.75 δις Ευρώ. Τον Οκτώβριο πούλησε τις μετοχές της στην "Αστήρ Παλλάς Βουλιαγμένης ΑΞΕ" στην Apollo Investment Holdco, ένα από τα μεγαλύτερα ταμεία "αξιοποίησης χρεοκοπημένων πόρων" του κόσμου έναντι 299 εκατομμυρίων. Τον Δεκέμβριο ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις για την πώληση της United Bulgarian Bank (UBB) στην Βελγική Τράπεζα KBC έναντι 610 εκατομμυρίων.

Και το ίδιο ακριβώς κάνουν και οι άλλες τρεις συστημικές τράπεζες. Η Alpha Bank πούλησε τον Οκτώβριο το Χίλτον της Αθήνας έναντι 142 εκατομμυρίων Ευρώ. Τον Ιούλη η Τράπεζα Πειραιώς πούλησε την θυγατρική της στην Κύπρο στην Λιβανέζικη Holding M. Sehnauoi SAL. Τον Νοέμβριο η διοίκηση της Τράπεζας ανακοίνωσε ότι "μελετάει" την πώληση της θυγατρικής της "Olympic Εμπορικές και Τουριστικές Επιχειρήσεις ΑΕ" (περιλαμβάνει ανάμεσα στα άλλα τις Avis, Budget και Payless της Ελλάδας). Τον Δεκέμβριο η Eurobank πούλησε τη θυγατρική της στην Ουκρανία. Σειρά έχουν τώρα, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα των οικονομικών εφημερίδων οι θυγατρικές των ελληνικών τραπεζών στη Σερβία, την Αλβανία και τη Ρουμανία.

Η απόφαση της διοίκησης της Εθνικής Τράπεζας να πουλήσει την Εθνική Ασφαλιστική δείχνει και το μέγεθος της απόγνωσης των τραπεζιτών. Η Εθνική Ασφαλιστική είναι μια από τις θυγατρικές-φίλετά της τράπεζας. Σύμφωνα με το σωματείο των εργαζομένων -που έχει αντιδράσει δυναμικά με απεργιακές κινητοποιήσεις στο ξεπούλημα- κατέχει το 18% του μεριδίου της ασφαλιστικής αγοράς στην Ελλάδα ενώ το 2016 έκλεισε με κέρδη 52 εκατομμυρίων ευρώ.

Και το ξεπούλημα δεν περιορίζεται μόνο στα "φίλετά". Τώρα ανοίγει η μεγάλη μάχη των "κόκκινων δανείων". Ο πρώτος άμεσος στόχος, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδας, είναι η μείωση τους κατά 40 δις μέσα στην επόμενη διετία.⁹ Οι κατασχέσεις, ακόμα και "πρώτης κατοικίας", που έχουν ήδη επιταχυνθεί θα απογειωθούν μέσα στους επόμενους μήνες. Αλλά η επίθεση δεν πρόκειται να περιοριστεί στα στεγαστικά και τα καταναλωτικά δάνεια.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της

Πορεία εργαζόμενων της "Μαρινόπουλος" στο κέντρο της Αθήνας.



Τράπεζας της Ελλάδας από τα 110 περίπου δις των κόκκινων δανείων τα 43 τα χρωστάνε τα νοικοκυριά και τα υπόλοιπα 67 οι επιχειρήσεις. Μεγάλο κομμάτι από τη μείωση των κόκκινων δανείων που επιδιώκει η Τράπεζα της Ελλάδος και η Τρόικα θα προέλθει από τις "ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων", δηλαδή κατασχέσεις και πλειστηριασμούς πχ των κτηρίων των επιχειρήσεων, των πρώτων υλών, των μηχανημάτων κλπ. Σύμφωνα με τον υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Θ.Μητράκο *"Η σημαντικότερη συμβολή στην επίτευξη του συνολικού στόχου μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων αναμένεται να προέλθει από το χαρτοφυλάκιο των επιχειρηματικών δανείων"*.¹⁰ Ο ελληνικός καπιταλισμός έχει αρχίσει να κατασπαράζει τις ίδιες του τις σάρκες.

Οι γύπες και τα άλλα όρνεα έχουν αρχίσει ήδη να πυκνώνουν στην Ελλάδα. Η πρώτη άδεια για τη δημιουργία "εταιρείας διαχείρισης δανείων" χορηγήθηκε τον περασμένο Δεκέμβριο, λέει ο Μητράκος. *"Η δεύτερη άδεια αναμένεται να χορηγηθεί τις μέρες αυτές ενώ άλλες 10 περίπου αιτήσεις έχουν υποβληθεί και βρίσκονται σε διαδικασία έγκρισης"*.

Κρίση του καπιταλισμού όχι μόνο των τραπεζών

Στις περιόδους άνησης του καπιταλισμού, εξηγούσε ήδη από τα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα ο Μαρξ, οι τράπεζες και τα χρηματιστήρια επιταχύνουν τους ρυθμούς ανάπτυξης. Αλλά και στις περιόδους κρίσης λειτουργούν και πάλι ενισχυτικά -προς τα κάτω αυτή τη φορά.

Οι τράπεζες δεν δημιούργησαν την κρίση που χτύπησε την παγκόσμια οικονομία το 2008. Αλλά με τα κερδοσκοπικά τους παιχνίδια συνέβαλαν αποφασιστικά στο να γίνει μεγάλη. Το πρώτο πράγμα που έκανε η αμερικανική κυβέρνηση τον Νοέμβριο του 2008 για να σταματήσει τις αλυσιδωτές αντιδράσεις των ανεξέλεγκτων χρεοκοπιών ήταν το διαβόητο "πακέτο Πόλσον" -μια έκτακτη ενίσχυση ύψους 700 δις δολαρίων προς τις αμερικανικές τράπεζες. Και δεν ήταν παρά μόνο η αρχή. Το κόστος της διάσωσης του τραπεζικού τομέα μετριέται σε τρισεκατομμύρια δολάρια στις ΗΠΑ -όχι σε δισεκατομμύρια. Και η ίδια εικόνα υπάρχει, πρακτικά, από την Ευρώπη.

Παρά τα τρισεκατομμύρια αυτά το τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να είναι ο "μεγάλος Ασθενής". Τα 5 δις που έδωσε τον Δεκέμβριο η κυβέρνηση της Ιταλίας για την διάσωση της Monte dei

Paschi είναι ένα κλάσμα από τα 95 δις που "έχει βάλει στην άκρη" για τη στήριξη των τραπεζών της.

Έχει βάλει στην άκρη; Η κυβέρνηση της Ιταλίας είναι βουτηγμένη και η ίδια μέχρι το λαιμό στο χρέος. Μόνο μια χώρα στην Ευρώπη έχει μεγαλύτερη αναλογία χρέους προς ΑΕΠ από ότι η Ιταλία: η Ελλάδα. Το Ιταλικό κράτος δεν έχει αυτά τα 95 δις που χρειάζεται για να στηρίξει τις τράπεζες του. Θα τα δανειστεί -από το ίδιο το χρεοκοπημένο ιταλικό τραπεζικό σύστημα που ετοιμάζεται να διασώσει. Στην ουσία οι τράπεζες θα κλείσουν τις τρύπες τους με τα χρήματα των καταθετών και εγγυητή το χρεοκοπημένο Ιταλικό κράτος. Ακόμα και αν καταφέρει η Ιταλία να ξεπεράσει τον σκόπελο των αντιρρήσεων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Κομισιόν οι πιθανότητες να πετύχει αυτό το "κόλπο" είναι ελάχιστες.

Και το ίδιο ισχύει για τα σχέδια των ελληνικών τραπεζών. Η Τράπεζα της Ελλάδας και οι τραπεζίτες μοιράζουν συνεχώς υποσχέσεις ότι "οι τράπεζες είναι θωρακισμένες", "η κεφαλαιακή τους θέση είναι πολύ ισχυρή", "δεν θα χρειαστεί τέταρτη ανακεφαλαιοποίηση" κλπ. Οι υποσχέσεις αυτές, όμως, δεν αξίζουν ούτε το μελάνι που ξοδεύεται για να τυπωθούν.

Τα "κόκκινα δάνεια" δεν έπεσαν από τον ουρανό. Ούτε οφείλονται απλά και μόνο στη διαφθορά -στα "θαλασσοδάνεια" προς τους "ημετέρους". Οφείλονται στην διάβρωση της κερδοφορίας του κεφαλαίου, τον βασικό μηχανισμό που κρύβεται πίσω από τις κρίσεις του καπιταλισμού. Η ραγδαία επέκταση της πίστωσης μέσα στα προηγούμενα χρόνια συγκάλυψε για ένα διάστημα την καθίζηση των ποσοστών κέρδους. Αλλά για ένα διάστημα μόνο.

Το ξεπούλημα των "ασημικών" και το "ξεσκαρτάρισμα" των κόκκινων δανείων μπορεί να δώσουν προσωρινά μια ανάσα στο τραπεζικό σύστημα. Αλλά δεν πρόκειται να σώσει την οικονομία. Ίσα - ίσα, ο κίνδυνος να την τραβήξουν προς τα κάτω είναι πολύ μεγάλος. Κάθε "καρόνι" που σκάει για να "εξυγιάνουν" οι τράπεζες το χαρτοφυλάκιό τους είναι άλλο ένα πλήγμα για τους εργαζόμενους που χάνουν τις δουλειές και τα δεδουλευμένα τους, για τους μικρομεσαίους προμηθευτές που χάνουν τζίρο και τα χρωστούμενα, με δυο λόγια είναι ένας φαύλος κύκλος.

Οι καπιταλιστές είναι σε τόσο μεγάλη απόγνωση που είναι έτοιμοι να πάρουν

κάθε ρίσκο. Αλλά εμείς δεν έχουμε κανένα λόγο να τους ακολουθήσουμε.

Οι εργαζόμενοι στην Εθνική Ασφαλιστική απάντησαν με μια σειρά απεργιακών κινητοποιήσεων στην απόφαση της διοίκησης της Εθνικής Τράπεζας να την πουλήσει. Οι εργαζόμενοι στον ΔΟΛ, στον Μαρινόπουλο, στο Λήδρα έδωσαν και δίνουν μάχες. Οι κινητοποιήσεις αυτές δείχνουν το δρόμο.

Το "ιδιωτικό κεφάλαιο" δεν είναι λύση. Η πώληση των "κόκκινων δανείων" σε ταμεία όρνεα μόνο πόνο έχει να προσφέρει. Η λύση βρίσκεται στην αντίστροφη κατεύθυνση. Στην κρατικοποίηση των τραπεζών, χωρίς καμιά αποζημίωση για τους (έτσι και αλλιώς χρεοκοπημένους) τραπεζίτες. Στον έλεγχο και του τραπεζικού συστήματος αλλά και ολόκληρης της "πραγματικής οικονομίας" από τους ίδιους τους εργαζόμενους. Στο σπάσιμο του θανατερής σύνδεσης της παραγωγής (από την οποία εξαρτάται η κοινωνία για την επιβίωσή της) με το κέρδος (από το οποίο εξαρτάται ο πλούτος μιας μειοψηφίας). Και αυτός ο δρόμος γίνεται, όσο περισσότερο βυθίζεται το σύστημα στην κρίση, ολοένα και πιο επιτακτικός. ■

Σημειώσεις

1. Τράπεζα Πειραιώς, <http://www.piraeusbankgroup.com/el/Investors/Corporate-Governance/Board/BoD-Member-CVs/lakovos-Georganas>
2. Εθνική Τράπεζα, <https://www.nbg.gr/el/the-group/corporate-governance/board-of-directors>
3. Alpha Bank, <https://www.alpha.gr/page/default.asp?id=3283&la=1>
4. <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1188421/sugkuriaki-auksisi-kata-2-dis-ton-katatheseon-ton-dekembrio>
5. Μαρία Βουργάνα, Ημερησία 7.01.2017, Ωρολογιακή βόμβα το «ιδιωτικό» ληξιπρόθεσμο χρέος που σπάει το φράγμα των 240 δις
6. Καθημερινή, Η αβεβαιότητα επιστρέφει, οι καταθέσεις φεύγουν, <http://www.kathimerini.gr/894826/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-avevaiothta-epestreveyoi-katatheses-feygoun>. Από τα 4 δις τα μισά έφυγαν ξανά μέσα στις πρώτες εβδομάδες του 2017, εν μέρει λόγω της αβεβαιότητας της αξιολόγησης και εν μέρει λόγω των αυξημένων φορολογικών υποχρεώσεων του Ιανουαρίου.
7. https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2016/html/pr160622_1.en.html
8. EPT, Γιώργος Παπαγεωργίου, Η αλήθεια για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών με αριθμούς, 8/11/2015. <http://www.ert.gr/i-alithia-gia-tin-anakefaleopoisi-ton-trapezon-me-arithmous/>. Τα νούμερα ενδέχεται να έχουν αλλάξει ελαφρώς από τότε γιατί η ανακεφαλαιοποίηση δεν είχε ολοκληρωθεί ακόμα όταν γραφόταν το άρθρο αυτό.
9. Ημερησία 10/2/2017 Θ.Μητράκος: Οι τράπεζες δεν θα χρειαστούν τέταρτη ανακεφαλαιοποίηση
10. Στο ίδιο

Βιβλιοκριτική

“Οπλο των φτωχών στη κόλαση”

Τζων Μπέργκερ

Ο Εβδομος Ανθρωπος Η Ιστορία Του Μετανάστη Εργάτη Στην Ευρώπη

Τιμή 40 €, 240 σελίδες

Εκδόσεις Καστανιώτη, 1979

«Στην Γερμανία (και την Βρετανία) ένας στους εφτά χειρώνακτες εργάτες είναι μετανάστης». Έτσι αρχίζει το βιβλίο που συνδυάζει την φωτογραφική καταγραφή από τον φωτογράφο Τζην Μορ, με την πολιτική ερμηνεία και την προσωπική εμπειρία του μετανάστη μέσα από τη ματιά του Τζων Μπέργκερ.

Ο Τζων Μπέργκερ (1926-2017) είναι γνωστός κατεξοχήν ως κριτικός τέχνης και μυθιστοριογράφος. Ο Μπέργκερ έχει στέρεο πολιτικό μαρξιστικό υπόβαθρο που φροντίζει να προβάλλει πάντα με ιδιαίτερα αιχμηρό τρόπο. Καταφέρνοντας να ενσωματώσει την πολιτική αντίληψη με την ανθρώπινη εμπειρία, εμπλουτίζει το επαναστατικό όραμα με έναν τρόπο που σπάνια βρίσκει κανείς μετά τον Τρότσκι.

Το 1972 ταραίζει τα νερά με την επαναστατική σειρά «η Εικόνα και το Βλέμμα» που προβάλλεται στο BBC. Έχει αφετηρία το εμβληματικό κείμενο του Βάλτερ Μπένγιαμιν «Το έργο τέχνης στην εποχή της μηχανικής αναπαραγωγής του». Ακόμα και σήμερα ανατρέπει τον τρόπο που βλέπουμε και ερμηνεύουμε όχι μόνο την τέχνη, αλλά τον κόσμο γύρω μας. Όταν την ίδια χρονιά κερδίζει ένα βραβείο μυθοπλασίας, δίνει το μισό ποσό στους Μαύρους Πάνθηρες και με το υπόλοιπο ξεκινάει έρευνα για την μετανάστευση στην Ευρώπη. Προϊόν αυτής της έρευνας είναι ο «Εβδομος Άνθρωπος».

Ο Μπέργκερ συνεργάζεται σε αρ-

κετά έργα του με άλλους δημιουργούς. Οι άνθρωποι με τους οποίους δουλεύει περιγράφουν συχνά τη συνεργασία μαζί του σαν ένα δώρο. Τα έργα είναι προϊόν δυναμικής συνεργασίας και όχι συγκόλληση ολοκληρωμένου υλικού, όπως αναφέρει ο Τζην Μόρ, φωτογράφος των περισσότερων εικόνων του βιβλίου και συνεργάτης του Μπέρτζερ σε μια σειρά ακόμα έργων. Ο Μορ είναι γνωστός κυρίως για το διάρκειας 50 χρόνων έργο του, φωτογραφικής αποτύπωσης των Παλαιστίνιων προσφύγων, ξεκινώντας από το 1949 και περιλαμβανομένου του «πολέμου των έξι ημερών» το 1967.

Το βιβλίο δεν ανήκει σε ορισμένο είδος. Δεν είναι ούτε δοκίμιο, ούτε μυθοπλασία και δεν είναι αμιγώς πολιτικό ή ποιητικό κείμενο. Το αντικείμενο του βιβλίου ηθελημένα επικεντρώνεται στο μεταναστευτικό ρεύμα στην Ευρώπη την περίοδο 1955-1973 από τον ευρωπαϊκό Νότο στις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης. Κατά τον συγγραφέα, το συγκεκριμένο ρεύμα μετανάστευσης έχει σε σύγκριση με παλαιότερες ροές ορισμένα χαρακτηριστικά. Αφορά τον αντρικό πληθυσμό με στόχο την προσωρινή και όχι μόνιμη μετανάστευση, είναι

οργανωμένη από τις χώρες υποδοχής, ενώ ο πληθυσμός προέρχεται κατεξοχήν από αγροτικές περιοχές (κάτι που φαίνεται να ισχύει και για την ροή από την Ελλάδα στη Γερμανία).

Το κείμενο εκτυλίσσεται ρυθμικά ταλαντούμενο ανάμεσα στην γενική εικόνα που δεν είναι άλλη από τον καπιταλισμό και τις συνθήκες που γεννούν την ανάγκη μεταφοράς εργατικού δυναμικού, και την βιοματική πρόσληψη της συνθήκης του μετανάστη. Ο Μπέργκερ έχει ως αφετηρία την θεωρία της συνδυασμένης και ανισόμετρης ανάπτυξης. Στις επιμέρους εκτιμήσεις του για την υπανάπτυξη και την αναμενόμενη οικονομική πορεία των χωρών του Νότου, χωρών προέλευσης των μεταναστών, θα μπορούσε να προβάλει κανείς αρκετές ενστάσεις (πολλές από τις χώρες αυτές εντάχθηκαν λίγο αργότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση). Ωστόσο το κείμενο και πολύ περισσότερο το βιβλίο δεν διεκδικεί να παίξει τον ρόλο μιας πολιτικής ανάλυσης.

Είναι ανεκτίμητη η παρουσίαση του μετανάστη μέσα από τη ματιά του Μπέργκερ. Ακολουθεί τα βήματά του. Από τη στιγμή της διαλογής, όταν ταπεινωτικά πρέπει να σταθεί στη σειρά γυμνός μπροστά στους ξένους γιατρούς με την αγωνία της επιλογής, έρχεται η στιγμή του αποχωρισμού. Μετά το μακρύ ταξίδι. Ύστερα η δουλειά, ο κενός χρόνος μεταξύ της βάρδιας και της επόμενης βάρδιας και η επιστροφή. Κοινός παρονομαστής η αποξένωση. Δεν είναι μόνο οι συνθήκες δουλειάς και οι συχνά επαναλαμβανόμενες κινήσεις που τον κάνουν στο τέλος του θωρου να αισθάνεται ακόμα και τα μέλη του ξένα, αυτονομημένα από αυτόν τον ίδιο, στοιχείο κοινό για τον ντόπιο και μετανάστη εργάτη. Είναι το γεγονός ότι ο μετανάστης ζει σε ένα παρόν που δεν του ανήκει. Αφού χτυπήσει την κάρτα στο τέλος της βάρδιας γυρίζει σε έναν κενό χρόνο. Ζει για την επιστροφή.



«Για να μπορέσεις να καταλάβεις την εμπειρία ενός άλλου, πρέπει να αποσυνθέσεις τον κόσμο που συνήθισες να βλέπεις από την δική σου σκοπιά και να τον ξανασυνθέσεις, όπως ακριβώς θα φαινόταν από την σκοπιά του άλλου». Εδώ βρίσκεται ο πυρήνας της ματιάς του συγγραφέα και στην αρχή της αλληλεγγύης. Όπως είχε πει σε κάποια συνέντευξη, η αλληλεγγύη είναι το όπλο των φτωχών στην κόλαση. Οι πλούσιοι δεν την χρειάζονται. Στην επανακυκλοφορία της αγγλικής έκδοσης το 2010, αναφερόμενος στους εν δυνάμει νέους αναγνώστες γράφει: «...θα αναγνωρίσουν τον ηρωισμό, την αυτοεκτίμηση και την απόγνωση των πρωταγωνιστών του, που θα μπορούσαν να είναι και γονείς τους. Αυτή η αναγνώριση θα τους βοηθήσει να κρατηθούν στις στιγμές πανικού, αλλά και ανάποδα, θα τους γεμίσει με ακατάβλητο θάρρος». Για τις μάχες που έρχονται.

Αξίζει να αναφερθεί η εκδοτική ιστορία του έργου στα ελληνικά. Αρχικά κυκλοφόρησε το 1979 από τις εκδόσεις Καστανιώτη διατηρώντας την σελιδοποίηση της αγγλικής έκδοσης, στοιχείο σημαντικό για την επικοινωνία κειμένου-εικόνας. Εξαντλήθηκε σχετικά σύντομα και επανακυκλοφόρησε το 2012 στην σημερινή διαθέσιμη έκδοση από την antifascripta.

Σύλβια Φεσσά

Ο βαθύς ρατσισμός του γαλλικού κράτους

Ζοζέφ Αντράς

Για τα Πληγωμένα μας Αδέρφια

Τιμή 12,78€, 134 σελίδες

Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2016

Στις 11 Φλεβάρη του 1957 ο Φερνάν Ιβτόν εκτελέστηκε με αποκεφαλισμό στις φυλακές Μπαρμπερούς στο Αλγέρι. Ήταν μόλις 30 ετών. Προερχόταν από οικογένεια λευκών επιόκων (των λεγόμενων *ried noir* «μαυροπόδαρων»). Όμως, ήταν εργάτης τερναδόρος, και, όπως ο πατέρας του, συνδικαλιστής και κομμουνιστής. Τον Νοέμβρη του 1956 είχε το-

ποθετήσει μια βόμβα στο εργοστάσιο ηλεκτρισμού που δούλευε: ήταν πολύ μικρής ισχύος, είχε κατασκευαστεί με αποκλειστικό στόχο να προκαλέσει υλικές ζημιές.

Ο Ιβτόν συνελήφθη, βασανίστηκε άγρια και καταδικάστηκε σε θάνατο. Όλες οι αιτήσεις για απονομή χάριτος, μιας και κανένας δεν είχε σκοτωθεί ή τραυματισθεί, απορρίφθηκαν. Η κυβέρνηση που τις απέρριψε είχε πρωθυπουργό τον σοσιαλιστή Γκυ Μολέ. Υπουργός Δικαιοσύνης και άμεσα υπεύθυνος για την εκτέλεση



του Ιβτόν ήταν ο Φρανσουά Μιτεράν, μετέπειτα Πρόεδρος της Γαλλίας.

Το μυθιστόρημα «Για τα πληγωμένα μας αδέρφια», κυκλοφόρησε πέρσι στην Γαλλία κι έκανε αίσθηση. Είναι το πρώτο βιβλίο του Ζοζέφ Αντράς, στον οποίο μάλιστα απονεμήθηκε το λογοτεχνικό βραβείο Γκονκούρ. Ο Αντράς δεν το αποδέχθηκε γιατί, όπως δήλωσε στην επιστολή του στην Ακαδημία Γκονκούρ «ο ανταγωνισμός και η αντιπαλότητα είναι ξένα στο δημιουργικό πνεύμα». Όμως η άρνησή του είχε και πολιτικό νόημα. Όπως είπε σε μια συνέντευξη: «Δεν θέλησα να αφήσω τον Ιβτόν στα χέρια των εκτελεστών του».

Το βιβλίο είναι σύντομο, νευρώδες, και αν και ιστορικό μυθιστόρημα είναι γραμμένο με ύφος ρεπορτάζ. Επίσης, είναι συγκλονιστικό. Θυμίζει τα εγκλήματα της γαλλικής αποικιοκρατίας στην Αλγερία. Για παράδειγμα για τις σφαγές στο Σετίφ και τη Γκελμά τον Μάη του 1945, λέει ο Ιβτόν: «Ιστορίες να χάνεις τον ύπνο

σου. Άνθρωποι καμένοι ζωντανοί με βενζίνη, σοδειές λεηλατημένες, σώματα πεταμένα σε πηγάδια...ο στρατός πυροβολούσε ότι κινιόταν για να συντρίψει τις αντιδράσεις. Κι όχι μόνο ο στρατός, αλλά και οι άποικοι οι πολιτοφυλακές, όλη αυτή η φάρα εν χορώ, χορός θανάτου...»

Ακόμα και οι λεπτομέρειες αναδεικνύουν τη μικροψυχία και το βαθύ ρατσισμό του γαλλικού κράτους. Στη φυλακή που κρατείται ο Ιβτόν: «το αποικιοκρατικό σύστημα συνεχίζεται μέχρι εδώ: οι Ευρωπαίοι δικαιούνται δυο κουβέρτες, οι ντόπιοι μόνο μία· οι πρώτοι δυο ντους και δυο ξυρίσματα τη βδομάδα, οι δεύτεροι ένα μόνο».

Η Αλγερινή Επανάσταση ξεκίνησε στα τέλη του 1954, όταν το Μέτωπο Εθνικής Απελευθέρωσης (FLN) έκανε τις πρώτες του ένοπλες ενέργειες. Σύντομα το γαλλικό κράτος βρέθηκε να πολεμάει έναν ολόκληρο λαό μιας χώρας που τη θεωρούσε αναπόσπαστο τμήμα της γαλλικής επικράτειας, όχι κάποιο μακρινό προτεκτοράτο. Κι όσο ο πόλεμος, και τα εγκλήματα, εντεινόταν, τόσο δυνάμωναν και τα διλήμματα για τη γαλλική αριστερά. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Γαλλίας κρατούσε, στην καλύτερη περίπτωση, μια χλιαρή στάση, ευχόμενο γενικόλογα «ειρήνη στην Αλγερία». Το 1956 οι βουλευτές του έφτασαν στο σημείο να ψηφίσουν τα «έκτακτα μέτρα» καταστολής στην Αλγερία. Όμως, ένα μεγάλο κομμάτι της βάσης του, μεσαία στελέχη και ιδιαίτερα στη νεολαία, άρχισαν να βγαίνουν όλο και πιο θαρρετά υπέρ της Αλγερινής ανεξαρτησίας και του αγώνα του FLN.

Αυτό που για το Γαλλικό ΚΚ ήταν «πονοκέφαλος» για το Κομμουνιστικό Κόμμα Αλγερίας ήταν υπαρξιακό δίλημμα. Το κόμμα κουβαλούσε στη πλάτη του τα αμαρτήματα του κόμματος της «μητρόπολης», όπως την συμμετοχή στην κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» του Ντε Γκολ ανάμεσα στο 1944 με 1947. Η σφαγή του Σετίφ έγινε με τους κομμουνιστές υπουργούς να επιβλέπουν και το ΚΚ Αλγερίας να υπερθεματίζει την καταστολή της «φασιστικής συννομωσίας». Το 1954 το Αλγερινό κόμμα είχε ταχτεί δειλά υπέρ της ανεξαρτησίας από την Γαλλία. Αλλά ποια έπρεπε να ήταν η στάση του απέναντι στον ένοπλο αγώνα του FLN;

Ο Ιβτόν διηγείται, σε τρίτο πρόσωπο, σε ένα συγκαταρούμενό του, έναν Ιρακινό αγωνιστή που είχε έρθει να

πολεμήσει στις τάξεις του Αλγερινού αντάρτικου: «τα μέλη ήταν διχασμένα και τα στελέχη δεν ήξεραν ποια στάση έπρεπε να κρατήσουν... Ο Φερνάν δεν τις άντεχε πια όλες αυτές τις ατέρμονες διαμάχες, όλη αυτή την αναποφασιστικότητα: Η Αλγερία είχε μπει σε πόλεμο, έπρεπε ν' ανοίξουν τα μάτια, να δουν την πραγματικότητα να πάψουν να φοβούνται την σύγκρουση. Αλλά το μόνο που τους έλεγαν ήταν να περιμένουν, και προπαντός να σεβονται τη νομιμότητά».

Η οργάνωση «Μαχητές της Απελευθέρωσης» (Combattants de la Libération) ήταν η προσπάθεια να απαντηθεί αυτό το δίλημμα. Ο Ιβτόν εντάχθηκε στις γραμμές της, μαζί με άλλους Ευρωπαίους, Άραβες και Εβραίους κομμουνιστές. Μερικές από τις πιο συγκλονιστικές σελίδες του βιβλίου είναι αυτές που ο Ιβτόν θυμάται τον αδελφικό του φίλο και σύντροφο, τον Ανρί Μαγιό. Το Μάη του 1956, ο στρατιώτης πια Μαγιό, άρπαξε ένα στρατιωτικό καμión με ένα μεγάλο φορτίο όπλων και το οδήγησε στο ραντεβού με τους «κόκκινους μακί (αντάρτες)». Ένα μήνα μετά, το λημέρι τους προδόθηκε κι ο Μαγιό δολοφονήθηκε ενώ «προσπαθούσε να αποδράσει».

Ο Ιβτόν ήταν ο μοναδικός Ευρωπαίος από τους 198 αγωνιστές που οδηγήθηκαν στην γκιλοτίνα από το Γαλλικό κράτος κατά τη διάρκεια του Αλγερινής Επανάστασης. Ήταν μια εκτέλεση για παραδειγματισμό. Δεν ήταν ο μόνος που έδωσε τη ζωή του.

Λίγους μήνες μετά τη δολοφονία του Ιβτόν, τον Ιούνιο του 1957 ο Μορίς Οντέν, καθηγητής μαθηματικών, απήχθη, βασανίστηκε και «εξαφανίστηκε» από τους αλεξιπτωτιστές του στρατηγού Μασύ στο Αλγέρι. Η 30χρονη Ρεϊμόντ Πεσάρ, νοσοκόμα και κοινωνική λειτουργός, ξεκίνησε απ' τις ομάδες που έβαζαν βόμβες στη θρυλική «Μάχη του Αλγερίου», βγήκε στο αντάρτικο, πιάστηκε, βασανίστηκε, βιάστηκε και δολοφονήθηκε στα τέλη του 1957.

Αυτό που λείπει από την ελληνική έκδοση του βιβλίου είναι ένα σημείωμα που να παρουσιάζει το ιστορικό πλαίσιο της εποχής που σημάδεψε τις επιλογές του Ιβτόν και τον σύντρόφων του. Όμως, αυτό σε τίποτα δεν μειώνει την αξία του ίδιου του βιβλίου που αξίζει να διαβαστεί από όλους και όλες.

Λεάνδρος Μπόλαρης

Μια ιστορική αναδρομή

Μάριος Θρασυβούλου

Ο εθνικισμός των ελληνοκυπρίων

Από την Αποικιοκρατία στην Ανεξαρτησία (Όψεις, τάσεις και ο ρόλος της Αριστεράς)

Τιμή 18€, 392 σελίδες

Εκδόσεις Επίκεντρο, 2016

Η πιο πρόσφατη κρίση στις δικοινοτικές διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό προήλθε από ένα θέμα... ιστορίας. Η ελληνοκυπριακή Βουλή ψήφισε μετά από πρόταση της Χρυσής Αυγής Κύπρου (του ΕΛΑΜ), με τις ψήφους των «απορριπτικών» κομμάτων και την ανοχή του κυβερνητικού Δημοκρατικού Συναγερμού, τον γιορτασμό στα σχολεία του Ενωτικού Δημοψηφίσματος του 1950. Ο ηγέτης της τουρκοκυπριακής κοινότητας Μουσταφά Ακιντζί χρησιμοποίησε αυτή την αιτιολογία για να αποσυρθεί από τις διαπραγματεύσεις. Στην Ελλάδα, που η κυρίαρχη αφήγηση του Κυπριακού ξεκινάει από την «τουρκική εισβολή και κατοχή» του 1974, η κρίση αυτή μοιάζει ακατανόητη, αν δεν είναι άλλο ένα «πανούργιο παιχνιδι της Άγκυρας» κατά το δημοσιογραφικό στερεότυπο. Ευτυχώς, το βιβλίο του Μάριου Θρασυβούλου «Ο εθνικισμός των ελληνοκυπρίων» είναι ένα ισχυρό αντίδοτο σ' αυτή την κυρίαρχη εθνικιστι-

κή αφήγηση.

Ο Θρασυβούλου επιλέγει να πει την ιστορία του ελληνικού και ελληνοκυπριακού εθνικισμού πριν τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας με τις συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου το 1959. Η βασική αντίφαση που εντοπίζει ο συγγραφέας του βιβλίου είναι η εξής. Η Κύπρος, ένα νησί με πλειοψηφικά χριστιανικό/ελληνικό πληθυσμό και μια μικρή αλλά υπαρκτή μουσουλμανική/τουρκική μειονότητα, είχε να αντιμετωπίσει, τόσο ως ύστερη οθωμανική κτήση όσο και ως αποικία της Μεγάλης Βρετανίας, τα ζητήματα κοινωνικού μετασχηματισμού από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό και μετέπειτα τον ιμπεριαλισμό.

Όμως ο ελληνικός εθνικισμός, από τα μέσα του 19ου αιώνα, είχε πάψει να αποτελεί μια επαναστατική ιδεολογία ριζοσπαστικής αλλαγής, μετατρεπόμενος ολοένα και περισσότερο σε εθνικιστικό, κρατικό αλυτρωτισμό. Έτσι το φρούτο της ελληνικής εθνικιστικής ιδεολογίας που μεταφυτεύτηκε ποικιλότροπα στην Κύπρο από την «μητέρα-πατρίδα» ήταν εξαρχής δηλητηριασμένο. Και η ελληνοκυπριακή αστική τάξη, αντί να παίξει τον ιστορικό της ρόλο, έσπευσε να παραχωρήσει την πρωτοβουλία των πολιτικών κινήσεων στην Εκκλησία, δηλαδή σε μια κατεξοχήν συντηρητική – κοινωνικά και ιδεολογικά – δύναμη.

Το γεγονός αυτό είχε ως συνέπεια ότι ο αντι-αποικιακός αγώνας, που ξεκίνησε ειρηνικά από τη δεκαετία του '20 και κλιμακώθηκε σε ένοπλη αντίσταση τη δεκαετία του '50, πήρε χαρακτήρα κινήματος Ένωσης με την Ελλάδα και ηγεμονεύτηκε από την Εκκλησία με ηγέτη τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, την εθνικιστική Δεξιά και τέλος την ΕΟΚΑ. Η ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών) δημιουργήθηκε από τον φασίστα αξιωματικό Γεώργιο Γρίβα, γνωστό μας από την αντικομμουνιστική οργάνωση Χ που έδρασε στην Ελλάδα κατά του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ τη δεκαετία του '40. Έτσι, όμως, όσο περισσότερο δυνάμωνε το κίνημα υπέρ της Ένωσης, τόσο περισσότερο αποξενώνονταν οι δυο μεγαλύτερες κοινότητες του νησιού, με τους εθνικιστές να παίρνουν και στις δύο το κεφάλι.

Μπορούσαν τα πράγματα να εξελιχθούν διαφορετικά; Με το αίτημα της Ένωσης, όχι, απαντάει ο Θρασυβούλου. Οι Τουρκοκύπριοι αποκλείεται να συναινούσαν σε ένα αίτημα



αμιγούς ελληνοποίησης του νησιού και ένταξής του στο ελληνικό κράτος (δηλαδή στο μετεμφυλιακό ελληνικό κράτος της δεκαετίας του '50 και του '60 ή μετέπειτα στη Χούντα, για να μην ξεχνιόμαστε...). Οι Βρετανοί αποικιοκράτες έβαλαν βέβαια το χέρι τους για να μεγαλώσουν τη διαίρεση ανάμεσα στις δύο κοινότητες, αξιοποιώντας τους Τουρκοκύπριους στην καταστολή της αντίστασης της ΕΟΚΑ. Τη δυναμική της διαίρεσης θα μπορούσε να την αποτρέψει μόνο ένα ενιαίο αντι-αποικιακό, αντι-ιμπεριαλιστικό κίνημα Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων για αυτοδιάθεση και ανεξαρτησία. Η κοινωνική δύναμη για κάτι τέτοιο θα ήταν οι εργάτες και οι αγρότες των δύο κοινοτήτων και βάθρο του κινήματος θα ήταν τα κοινά ταξικά τους συμφέροντα.

Όμως η Αριστερά του νησιού αρνήθηκε να οργανώσει αυτή την προσπάθεια. Στο σημείο αυτό ο Θρασυβούλου επιμένει πολύ στην πολιτική του ΑΚΕΛ, του απογόνου του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου. Η σταλινική πολιτική των σταδίων σήμανε ότι η ηγεσία αυτού του κόμματος υπέταξε τα κοινά συμφέροντα των από κάτω στην "εθνική ενότητα" με την ελληνοκυπριακή άρχουσα τάξη, μετατρέπόμενο έτσι σε ουρά της Εκκλη-

σίας και του ελληνικού εθνικισμού. Ο συγγραφέας δίνει αρκετή έμφαση και χώρο στην πολιτική του ΑΚΕΛ, που είναι πολύ σημαντική για να καταλάβουμε πώς κατόρθωσαν ο Μακάριος και ο Γρίβας – δυο δηλαδή εκδοχές της εθνικιστικής δεξιάς – να πρωταγωνιστήσουν και να σπείρουν το ζιζάνιο του διχασμού που μετατράπηκε σε εθνοτικές συγκρούσεις τη δεκαετία του '60 και ανοιχτό ελληνοτουρκικό πόλεμο τη δεκαετία του '70.

Ο Θρασυβούλου θα είχε κάνει μια μεγάλη χάρη στο βιβλίο του αν απέφυγε να επαναλαμβάνει ρητά το θεωρητικό του σχήμα στην αφήγηση των ιστορικών γεγονότων. Αν και έχει γνώση της βιβλιογραφίας και έχει κάνει πρωτογενή έρευνα (συνεντεύξεις, κλπ), η εργασία του αδυνατίζει από την διαρκή – σχεδόν μονότονη – επανάληψη των συμπερασμάτων του, όχι ανά κεφάλαιο αλλά σχεδόν ανά παράγραφο. Αυτή βέβαια είναι μια παρατήρηση επί της μορφής του κειμένου του, μιας και κομμάτι του προβλήματος είναι το ίδιο το περιεχόμενο. Για τον Θρασυβούλου ο εθνικισμός είναι ένα σύνολο από λάθος ιδέες με ελάχιστο, αν όχι ανύπαρκτο, υλικό αντίκρουσμα. Η πολιτική οικονομία του εθνικισμού απουσιάζει από το βιβλίο του. Για παράδειγμα, όταν

καλείται να εξιστορήσει τον ελληνικό εθνικισμό, παρουσιάζει τη "Μεγάλη Ιδέα" όχι ως στρατηγική της ελληνικής αστικής τάξης, αλλά ως ένα λάθος, μια εμμονή του Τύπου, των διανοούμενων της εποχής και κάποιων πολιτικών που επιθυμούσαν να είναι αρεστοί, σε μια κοινωνία που ρέπει προς τον "λαϊκισμό" (εμφανής εδώ ο ιστορικός αναχρονισμός).

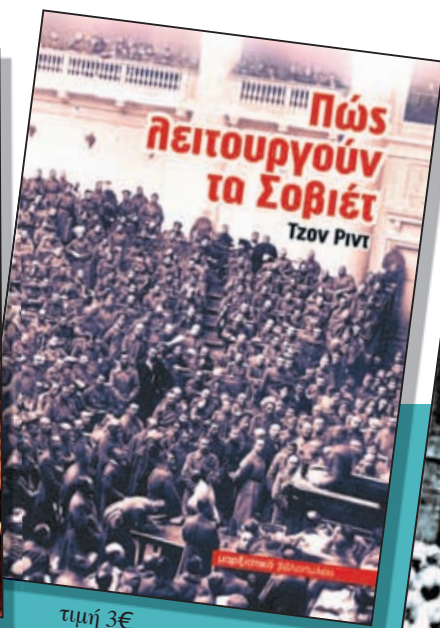
Ωστόσο το βιβλίο του δεν παύει να είναι χρήσιμο. Τόσο για την υπενθύμιση του ιστορικού βάθους του Κυπριακού προβλήματος, πέραν από τις ευκολίες των εθνικιστικών αφηγήσεων. Όσο και για την ανάλυση του ρόλου και των καθηκόντων της Αριστεράς. Που για να πρωταγωνιστήσει στις εξελίξεις δεν πρέπει απλώς να προτιμήσει τον εθνικισμό των ρεαλιστών απέναντι στον εθνικισμό των απορριπτικών. Αλλά πρέπει να βάλει ξανά στο κέντρο της πολιτικής της τα αυτόνομα ταξικά συμφέροντα των απλών ανθρώπων, των εργαζόμενων και των φτωχών της Κύπρου ανεξάρτητα από εθνοτική καταγωγή. Αυτό είναι και το μόνο κλειδί για τη "λύση" του Κυπριακού προβλήματος.

Θανάσης Καμπαγιάννης

Βιβλία για τη Ρώσικη Επανάσταση



τιμή 4€



τιμή 3€



τιμή 6€



μαρξιστικό βιβλιοπωλείο